

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
AİLE EĞİTİMİ VE DANIŞMANLIĞI ANABİLİM DALI
AİLE EĞİTİMİ VE DANIŞMANLIĞI PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

BOŞANMA SÜRECİNDEKİ ÇİFTLERİN OTOMATİK DÜŞÜNCELERİ
İLE AİLE VE EVLİLİĞE İLİŞKİN İNANÇLAR ARASINDAKİ
İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

DERYA SÖNMEZ

2012

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
AİLE EĞİTİMİ VE DANIŞMANLIĞI ANABİLİM DALI
AİLE EĞİTİMİ VE DANIŞMANLIĞI PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

BOŞANMA SÜRECİNDEKİ ÇİFTLERİN OTOMATİK
DÜŞÜNCELERİ İLE AİLE VE EVLİLİĞE İLİŞKİN İNANÇLAR
ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

DERYA SÖNMEZ

DANIŞMAN
PROF.DR. FERDA AYSAN

2012

Yemin Metni

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum "Boşanma sürecindeki çiftlerin otomatik düşünceleri ile aile ve evliliğe ilişkin inançlar arasındaki ilişkinin incelenmesi" adlı çalışmanın; tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynaklarda gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.



Derya SÖNMEZ

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğüne

İşbu çalışma, jürimiz tarafından Aile Eğitimi ve Danışmanlığı Anabilim Dalı Aile Eğitimi ve Danışmanlığı Programında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Prof.Dr. Münevver Yalçınkaya



Üye : Prof.Dr. Ferda Aysan



Üye : Yrd. Doç. Dr. Hadiye Küçükkaragöz



Onay

Yukarıda imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

25.09.2012



Prof. Dr. h. c. İbrahim ATALAY
Enstitü Müdürü

T.C
YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
ULUSAL TEZ MERKEZİ

TEZ VERİ GİRİŞİ VE YAYIMLAMA İZİN FORMU

Referans No	446454
Yazar Adı / Soyadı	Derya Sönmez
Uyruğu / T.C.Kimlik No	T.C. 13711855326
Telefon / Cep Telefonu	
e-Posta	deryakayli@hotmail.com
Tezin Dili	Türkçe
Tezin Özgün Adı	Boşanma Sürecindeki Çiftlerin Otomatik Düşünceleri İle Aile ve Evliliğe İlişkin İnançlar Arasındaki İlişkinin İncelenmesi
Tezin Tercümesi	The exploration of the relationship between automatic thoughts and beliefs about family and marriage of the couples who are at the divorce process
Konu Başlıkları	Psikoloji
Üniversite	Dokuz Eylül Üniversitesi
Enstitü / Hastane	Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Bölüm	
Anabilim Dalı	Aile Eğitimi ve Danışmanlığı Anabilim Dalı
Bilim Dalı / Bölüm	Aile Eğitimi ve Danışmanlığı Bilim Dalı
Tez Türü	Yüksek Lisans
Yılı	2012
Sayfa	103
Tez Danışmanları	Prof. Dr. Ferda Aysan
Dizin Terimleri	Otomatik düşünce=Automatic thoughts Gelenekler=Traditions İnançlar=Beliefs
Önerilen Dizin Terimleri	
Yayımlama İzni	☒ Tezimin yayımlanmasına izin veriyorum ☐ Ertelenmesini istiyorum

a.Yukanda başlığı yazılı olan tezinin, ilgilenenlerin incelemesine sunulmak üzere Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi tarafından arşivlenmesi, kağıt, mikroform veya elektronik formatta, internet dahil olmak üzere her türlü ortamda çoğaltılması, ödünç verilmesi, dağıtımı ve yayımı için, tezimle ilgili fikri mülkiyet haklarım saklı kalmak üzere hiçbir ücret (royalty) ve erteleme talep etmeksizin izin verdiğimi beyan ederim.

19.10.2012

İmza:.....

TEŞEKKÜRLER

Yüksek lisans eğitimindeki ders aşamasından, tezimi teslim edeceğim son güne kadar yanımda olduğunu daima hissettiren, olumlu yaklaşımıyla motivasyonumu sürekli kılan ve desteğini hiç esirgemeyen değerli hocam, danışmanım Prof.Dr. Ferda Aysan’a,

Gerek yaşama bakış açısıyla , gerekse tutum ve davranışlarıyla ve terapist kimliğiyle örnek aldığım değerli hocam Yrd.Doç.Dr. Hadiye Küçük Karagöz’e,

Sıcacık gülümsemesi ve yaklaşımıyla her gördüğümde içimi aydınlatan değerli hocam Doç.Dr. Özlem Gencer’e,

Yüksek lisans programında eğitsel ve mesleki anlamda gelişimimi destekleyen tüm Aile Danışmanlığı Yüksek Lisans Programı hocalarıma,

Tabi ki aileme ve bana Tanrının hediyesi olduğuna inandığım , yaşamıma anlam ve coşku katan canımın içi kızım Laçın’e,

Dostluklarıyla hep yanımda olduklarına inandığım Gonca, Arzu, Saliha, Nurgül, Mehmet ve Dünya'ya,

Tezimde verdiği büyük meslek desteği ile canım arkadaşım Işıl Çoklar’a ,

Ve Tanrıma sonsuz teşekkürler....

İÇİNDEKİLER

Yemin Metni	i
Değerlendirme Kurulu.....	ii
Yüksek Öğretim Kurumu Dökümantasyon Merkezi Tez Veri Formu	iii
Teşekkürler.....	iv
İçindekiler.....	v
Tablolar Listesi.....	vi
Grafikler Listesi.....	vii
Özet.....	viii
Abstract.....	ix

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1.Problem Durumu	1
--------------------------	---

1.2.Amaç ve Önem	5
1.3.Problem Cümlesi	5
1.4. Araştırmanın Alt Problemleri	6
1.5.Araştırmanın Sayıtları	6
1.6.Araştırmanın Sınırlılıkları	7
1.7.Tanımlar	7
1.8.Kısaltmalar	7

BÖLÜM II

KURAMSAL ÇERÇEVE VE LİTERATÜR

2.1. Evlilik	8
2.2.Aile	9
2.3.Değer Kavramı ve Aile	12
2.4.Modern Dünyada Aileni Dönüşümü	14
2.5.Boşanma	15

2.6.Cinsel Eğitim	20
2.7.Bekaret ve Evlilik Öncesi Cinsellik	22
2.8. Aile, Evlilik, Boşanma ve Cinsel Eğitim Değişkenleri Açısından Bakış	24
2.9.Cinsel Tutumla İlgili Yapılan Çalışmalar	26
2.9.1.Cinsel Tutumla İlgili Yurt Dışında Yapılan Çalışmalar.....	26
2.9.2.Cinsel Tutumla İlgili Ülkemizde Yapılan Çalışmalar.....	26
2.10. Bilişsel Yaklaşım	28
2.11. Bilişsel Terapide Temel Kavramlar	31
2.12. Bilişsel-Yaşantısal Benlik Kuramı	33
2.13. Otomatik Düşünceler İle İlgili Yayın ve Araştırmalar	36
2.13.1. Otomatik Düşünceler İle İlgili Yurt Dışında Yapılan Yayın ve Araştırmalar	36
2.13.2. Otomatik Düşünceler İle İlgili Yurt İçinde Yapılan Yayın ve Araştırmalar	39

BÖLÜM III

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

3.1.Araştırma Modeli	43
3.2.Evren ve Örneklem	43
3.3.Veri Toplama Araçları	44
3.3.1. Kişisel Bilgi Formu	44
3.3.2.Otomatik Düşünceler Ölçeği (ODÖ)	44
3.3.3Aile ve Evliliğe İlişkin Geleneksel İnanışlar Ölçeği	46
3.4.Verilerin Toplanması	46
3.5.Verilerin Çözümlemesi	47

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUM

4.1. Katılımcıların Demografik Yapılarına İlişkin Bulgular ve Yorum	48
4.2. Araştırmada Kullanılan Ölçeklerin Psikometrik Özellikleri.....	54
4.3. Otomatik Düşünceler Ölçeği'nin Sosyo-Demografik Özelliklerle İlişkileri.....	55

BÖLÜM V

SONUÇ,TARTIŞMA VE ÖNERİLER

5.1. Sonuç ve Tartışma	74
5.2. Öneriler	81
KAYNAKÇA	83
EKLER	84
EK 1: Aile ve Evliliğe İlişkin Geleneksel İnanışlar Ölçeği	95
EK 2: Aile ve Evliliğe İlişkin Geleneksel İnanışlar Ölçeği Kullanım İzni	96
EK 3: Otomatik Düşünceler Ölçeği	98
EK 4: Otomatik Düşünceler Ölçeği Kullanım İzni	100
EK :5 Kişisel Bilgi Formu	101

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: .Yaşantısal ve Rasyonel Düşünme Biçimlerine İlişkin Karşılaştırma	35
Tablo 2: Örneklemin Yaşa Göre Dağılımı	48
Tablo 3: Örneklemin Eğitim Durumuna Göre Dağılımı	49
Tablo 4: Örneklemin Algılanan Gelir Durumuna Göre Dağılımı	49
Tablo 5: Örneklemin Evlilik Sürelerine Göre Dağılımı	50
Tablo 6: Örneklemin En Uzun Yaşanılan Yerleşim Birimine Göre Dağılımı	50
Tablo 7: Örneklemin Çalışma Durumuna Göre Dağılımı	51
Tablo 8: Örneklemin Çalışmayanlarda Geçimin Kimler Tarafından Sağlandığı Durumuna Göre dağılımı	51

Tablo 9: Örneklemin Evlilik Öncesi Birlikte Yaşama Durumuna Göre Dağılımı	52
Tablo 10: Örneklemin Evlilik Sayısına Göre Dağılımı	52
Tablo 11. Örneklemin Çocuk Durumuna Göre Dağılımı	53
Tablo 12: Örneklemin Evlilik Sürecinde Eş ve Çocuklar Dışında Evde Birlikte Yaşayan Kişi/Kişilere Göre Dağılımı	53
Tablo 13: Otomatik Düşünceler İle Aile ve Evliliğe İlişkin Genel İnanışlar Ölçeği Arasındaki Korelasyonlar.....	54
Tablo 14: Kadın ve Erkek Katılımcıların Boşanma Nedenleri	71

GRAFİK LİSTESİ

Grafik 1-Cinsiyete Göre Otomatik Düşünceler Ölçeği Puan Ortalamaları	55
Grafik 2-Yaş Gruplarına Göre Otomatik Düşünceler Ölçeği Puan Ortalamaları	56
Grafik 3-Eğitim Durumuna Göre Otomatik Düşünceler Ölçeği Puan Ortalamaları.....	57
Grafik 4-Algılanan Gelir Durumuna Göre Otomatik Düşünceler Ölçeği Puan Ortalamaları	58
Grafik 5-Aile Yapısına Göre Otomatik Düşünceler Ölçeği Puan Ortalamaları	58
Grafik 6-En Uzun Yaşanılan Yerleşim Birimine Göre	

Otomatik Düşünceler Ölçeği Puan Ortalamaları	59
Grafik 7-Katılımcıların Anne babalarının Boşanmış ve Boşanmamış Olmalarına Göre Otomatik Düşünceler Ölçeği Puan Ortalamaları	60
Grafik 8-Cinsiyete Göre Aile ve Evliliğe İlişkin Geleneksel İnanışlar Ölçeği Puan Ortalamaları	61
Grafik 9-Yaş Gruplarına Göre Aile ve Evliliğe İlişkin Geleneksel İnanışlar Ölçeği Puan Ortalamaları	62
Grafik 10-Eğitim Durumuna Göre Aile ve Evliliğe İlişkin Geleneksel İnanışlar Ölçeği Puan Ortalamaları	63
Grafik 11-Algılanan Gelir Durumuna Göre Aile ve Evliliğe İlişkin Geleneksel İnanışlar Ölçeği Puan Ortalamaları	64
Grafik 12-Katılımcıların Anne Babalarının Boşanmış ve Boşanmamış Olmalarına Göre Aile ve Evliliğe İlişkin Geleneksel İnanışlar Ölçeği Puan Ortalamaları	65
Grafik 13-Aile Yapısına Göre Aile ve Evliliğe İlişkin Geleneksel İnanışlar Ölçeği Puan Ortalamaları	66
Grafik 14- En Uzun Yaşanılan Yerleşim Birimine Göre Aile ve Evliliğe İlişkin Geleneksel İnanışlar Ölçeği Puan Ortalamaları	67
Grafik 15- Cinsiyete Göre Bekaret ve Evlilik Öncesi Cinsellik Alt Ölçeği Puan Ortalamaları	68

Grafik 16- Eğitim Durumuna Göre Bekaret ve Evlilik Öncesi Cinsellik Alt Ölçeği Puan Ortalamaları	70
Grafik 17- En Uzun Yerleşim Birimine Göre Boşanma ve Gençler İçin Cinsel Eğitim Alt Ölçeği Puan Ortalamaları	71
Grafik 18- Boşanmayı Talep Eden Kadın Katılımcıların Dağılımı	72
Grafik 19- Boşanmayı Talep Eden Erkek Katılımcıların Dağılımı	73

ÖZET

SÖNMEZ, Derya. Boşanma Sürecindeki Çiftlerin Otomatik Düşünceleri İle Aile ve Evliliğe İlişkin İnançlar Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, İzmir, 2012.

Bu araştırmada boşanma aşamasındaki bireylerin otomatik düşünceleri ile aile ve evliliğe ilişkin inançlar arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır.

Araştırmada betimsel türde tarama (Survey) modeli kullanılmıştır.

Araştırmanın örneklemini İzmir Adliyesi Aile Mahkemeleri'ne boşanmak için başvuran bireyler arasından tesadüfi örnekleme yoluyla seçilen bireyler oluşturmaktadır.Örnekleme 180 kişiden oluşmaktadır.

Araştırmada S.D:Hollan ve P.C. Kendall,(1980) tarafından geliştirilen “Otomatik Düşünceler Ölçeği” , Sakallı-Uğurlu (2002) tarafından geliştirilen Aile ve Evliliğe İlişkin Geleneksel İnanışlar Ölçeği ile bazı değişkenler ve bireylerin boşanma sebeplerine ilişkin bilgi toplanması amacıyla araştırmacı tarafından hazırlanan ‘Demografik Bilgi Formu’ kullanılmıştır. Elde edilecek verilerin analizinde SPSS 16,0 istatistik paket programından yararlanılacaktır.

Araştırma sonucunda otomatik düşünceler ile aile ve evliliğe ilişkin geleneksel inanışların ilişkilendirilebileceği saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler : Otomatik Düşünceler, Gelenek, İnanç.

ABSTRACT

SÖNMEZ, Derya. The exploration of the relationship between automatic thoughts and beliefs about family and marriage of the couples who are at the divorce process, Master's Thesis, İzmir, 2012.

In the research the exploration of the relationship between automatic and beliefs about family and marriage of the couples who are at the divorce process is purposed.

In the reseach descriptive type of survey model has been used.

The samples of research has been established among the individuals – selected by randomly sampling – who applied in order to divorce to İzmir Judiciary Family Court. Sampling has been consisted of 180 people.

In the research, “Automatic Thoughts Questionnaire” which is developed by S.D:Hollan and P.C. Kendall, (1980) ; “Traditional Beliefs About Marriage and The Family Questionnaire” with some of the variables developed by Sakallı – Uğurlu (2002) , and “Demographic Information Form” which is prepared by the reseacher in order to gather information related to the reasons of the individuals who are at the divorce process have been used.

At the analysis of the obtained datas it is going to be utilized from SPSS 16,0 statistical packer program.

As a result of the investigation, it is fixed that automatic thoughts can be associated with the beliefs about family and marriage.

Key Words:Automatic thoughts , Tradition, Belief.

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1.Problem Durumu

Ülkemizde ve dünyada yaşanmakta olan hızlı değişim süreci, birçok alanda olduğu gibi sosyal ve kültürel alanları da etkilemektedir. Bu değişimden etkilenen kurumların başında aile kurumu gelmektedir. Toplumda var olan olguların içinde yer aldığı kültürel çerçeve ve bu çerçevedeki inançlar, değerler, normlar ve tutumlar toplumun bir çok kurumunu etkilediği gibi aile kurumunu da etkilemektedir.

Gelişimsel çerçeveye göre aile, birbirini etkileyen kişiler grubudur. Üyelerin yaş ve kompozisyonlarına bağlı olarak etkileşimin tipi ve niteliği de değişir. Her üye, temel isteklerinin tatmini için çaba harcadığından dolayı uyumsuzluk ve çatışma doğabilir. Ailede, bireylerin pozisyonları vardır. Bireyin içinde olduğu pozisyonadaki rolünü ise normlar belirler. Roller de iki üye arasındaki hat üzerinde incelenir. Çünkü her rol, karşısındaki bireyin pozisyonel rolünü de tayin eder. Örneğin erkek , eşi ile birlikteyken “koca”, çocuğu ile birlikteyken “baba” rolündedir. Roller ve pozisyonlar yaş ile birlikte değişir ve bu değişim aile sirkülasyonu kavramı ile tanımlanabilir (Işık, 2007).

Günümüz toplumlarının yaşamakta olduğu değişim, aile bireylerini ve alışkanlıklarını büyük ölçüde etkilemektedir. Yaşama ilişkin bilginin kaynağı değişmiş ve kuşaklar arasında, diğer dönemlerle kıyaslanmayacak kadar, derin farklılıklar yaşanmıştır. Aile ve evliliğe ilişkin bireysel inanışlar ile dönemin aile ve evlilik yaşantıları arasındaki farklılıklar çiftlerin çatışma yaşamalarına neden olabilmektedir.

Toplum kadın, erkek ve çocuklardan oluşan örgütlenmiş bir sistemdir. Toplumdaki her kurum gibi aile de belli bir toplumsal düzenin parçasıdır.Tan (1979)’a

göre aile, genel olarak belli bir evlilik ve kan bağına dayanan, bu kan bağına göre en yakın sayılan kişilerden oluşan akrabalık birimidir (Yavuzer, 2009).

Evlilik , karşılıklı bir dayanışma, toplumsal onaylamayla gerçekleşmiş bir sözleşme ve tüm toplumsal yasaklamaların kırılarak cinsel gereksinimlerin karşılıklı olarak doyuma izin verildiği bir yaklaşımdır (Özügürlü, 1986). Literatür incelendiğinde farklı yazarların evliliği farklı şekillerde tanımladığı görülmektedir. Evlilik olgusu ile toplumda yerine getirdiği işlevler nedeni ile tüm toplumlarda karşılaşılmaktadır. Evliliğin işlevleri biyolojik, psikolojik ve sosyal olarak sınıflanabilir. Cinsel yaşamın düzenlenmesi, neslin devamının sağlanması biyolojik işlevlere, geleceğe güvenle bakma, dayanışma, sevgi ihtiyacını karşılama ise sosyal ve psikolojik işlevlere örnek olarak verilebilir (Özgüven, 2000).

Birçok toplumda ailenin temelini evlilik oluşturur. Hemen bütün ülkelerde ailenin kurulması ve aile birliğinin bozulması yasalarla düzenlenmiştir. Çağdaş toplumun getirdiği sorunlar çoğu kez aile yaşamında gerilimlere yol açar. Değişen toplumsal ve ekonomik koşullar (işsizlik, ekonomik ve siyasi bazı zorluklar, maddi yetersizlikler vb. gibi) evlilikleri de etkilemekte ve önemli değişiklikleri ortaya çıkarmaktadır. Evliliğe ilişkin beklentilerin karşılanmaması, eşler arasında çatışma ve anlaşmazlığa yol açmakta, sorunların çözülmemesi durumunda boşanma bir olasılık olarak eşlerden birinin ya da her ikisinin gündemine gelebilmektedir (Aile Araştırma Kurumu, 2002). Boşanma hayat boyu süreceği, her zaman yan yana ve birbirine destek olunacağı inancıyla kadın ve erkek tarafından kurulmuş "Resmi" beraberliğin, aile kurumunun, sona erişinin hukuksal sürecini ifade etmektedir. Boşanma hem hukuki hem psikolojik hem de sosyal bir süreçtir.

Son yıllarda evliliğe ve aile ile ilişkili diğer rollere ilişkin tutumlarda önemli değişimlerin yaşandığı (Kaufman ve Goldschider, 2007), özellikle evlilik ilişkisinin taraflarından biri olan kadının geleneksel cinsiyet rolü tutumlarının eğitim, sosyo-ekonomik düzey, çalışma ve yaşama katılma gibi değişkenlerle ilişkili olarak

gelenekselden eşitlikçi tutumlara doğru bir değişme gösterdiği (Çelebi, 1990) bilinmektedir. Ancak giderek daha eşitlikçi tutumlara sahip olan kadınların, hala ev içindeki ilişki ve rollerin dağılımından olumsuz yönde etkilendiği, evlilik içinde güç dağılımının ve eve ait işlerin paylaşımında daha çok geleneksel cinsiyet rollerine uygun bir düzenlemenin yapıldığı da görülmektedir (Demircioğlu, 2000).

Fiziksel olarak aynı ortamlarda yaşanmasına rağmen her birey aynı ortamı farklı algılar. Her bireyin kendine özgü bir iç dünyası vardır. Bireyin belirli süreçleri kullanarak olayları algılayışı ya da zihinsel olarak yapılandırışı, o olay karşısında yaşadığı duyguları ve gösterdiği davranışları belirler (Bacanlı, 1998). Bilişsel şemalar, bireyin önceki yaşantıların ve öğrenmeleriyle belirlenen, bireyin karşısına çıkan durumları ayıklama, ayırt etme ve kodlama yoluyla biçimlendirilip, bilişleri oluşturan zihinsel etkinlik örüntüleridir. Bu değerlendirme aynı zamanda otomatik olarak şemaya uygun olan bilgilerin kodlanması ve bulunup çıkarılması yönünde bir yanlılık içermektedir. Başka bir deyişle bilgiler kaydedilmemektedir (Öztürk, 1997). Bilişsel hatalar, bireylerin düşüncelerindeki sistematik mantık hatalarıdır (Öğretir, 2004). Bilişsel yaşantısal benlik kuramına göre, yaşantı içindeki şemalar birbiri ile benzeşir veya farklılaşırlar. İnsanlar bilgi işleme ve böylece çevrelerine uyum sağlama sürecinde rasyonel ve yaşantısal düşünme biçimlerini kullanma derecelerinde önemli bireysel farklılıklar gösterirler. Çevre ile uyum sürecinde , bu iki düşünce biçimi, bir çok değişik davranış ile ilişkisi açısından önem kazanır. Örneğin başa çıkma becerisi, uyum, cinsiyet farklılıkları, başarı ve kişiler arası ilişkiler bu değişkenlerin bir kaçını oluşturur (Epstein ve ark., 1996).

Değişime direnç gösteren düşünceler genellikle rasyonel olmayan düşünce biçimleridir. Otomatik Düşünceler ve aile ve evliliğe ilişkin geleneksel inanışların bireyin psikolojik sağlığını ve insan ilişkilerini doğrudan ilgilendiren ve etkileyen temel değişkenler olarak sosyal yaşantıda araştırılması gereken temel konular arasında yer aldığı düşünülmektedir. .

Cinsel ahlak veya ailenin cinsel konulara yaklaşımı, kuşkusuz aile yaşantısının önemli bir boyutunu oluşturmaktadır. Bilindiği gibi ailenin işlevleri arasında yer alan cinsellik; neslin devamı, ailenin bir sevgi ve şefkat yuvası olarak var olması, sağlıklı bir cinsel ilişkiyi düzenleme, cinsel ilişkiyi sapkınlaşmadan uzak tutma gibi önemli işlevleri üstlenmiştir (Türkiye’de Aile Değerleri Araştırılması, 2011). Geçmişten günümüze kadar yapılan araştırma sonuçları gençlerin cinsellik ve cinsel sağlıkla ilgili bilgileri gayri resmi yolla öğrendikleri, cinsel bilgilerinin yanlış ya da eksik olduğunu ortaya koymaktadır. Yapılan çalışmalarda cinsellik hakkında bilgi eksikliğinin temel nedeni çoğunlukla cinsellikle ilgili bilgilerin gizli kapaklı, yetersiz ve yanlış kaynaklardan alınmasından kaynaklandığı vurgulanmıştır (İncesu ve diğer., 2007 , Çetinkaya ve diğer., 2007 , Kukulu ve diğer. ,2009 , Civil ve Yıldız , 2010 : akt. Aile ve Toplum Dergisi , 2010). Ayrıca cinselliğin çoğunlukla aileler tarafından ‘yasak ve ayıp’ olarak görülmesi ve bu konuda geleneksel tutumların ve tabuların etkili olduğu bilinmektedir. Tabuları oluşturanlar da genellikle aileler ve sosyal çevrelerdir. Farklı eğitim ve kültür düzeyinde olsalar bile pek çok ebeveyn bu konuda geleneksel tavrını sürdürmektedir. Bu nedenle çoğu aile içinde ve eğitimleri boyunca cinsellikle ilgili uygun, yeterli ve doğru bilgiyi alamamaktadır. Yeterli düzeyde bilgi alamayan gençler , cinsel konularda yanlış bilgi edinmekte , farklı davranışlara yönelmektedir. Oysa cinsel konulardaki bilgi ve tutumları; gençlerin gelecekteki cinsel yaşamlarını, aile hayatlarını ve doğurganlık davranışlarını yakından etkilemektedir (Brown ve diğer., 2001 ,İncesu ve diğer., 2006 ;Dejong ve diğer., 2007 ;Akın ve diğer., 2004 ,Kukulu ve diğer., 2009).

Bekaret, evlilik öncesi cinsellik, boşanma ve gençler için cinsel eğitime bakış açısı ile kişilerin otomatik düşünceleri arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığı diğer demografik bilgiler ışığında değerlendirildiğinde boşanma sürecini yaşayan kişileri bu dinamiklerin nasıl etkilediğine yönelik araştırmanın evlilikteki önemli bir alan olan cinsellik boyutuna anlamlı bir katkı sağlayabileceği düşünülmektedir.

1.2. Amaç ve Önem

Toplumun bilinç düzeyinin artması, kadınların ekonomik özgürlüklerini kazanması, toplumsal değişimler gibi bir çok faktör ülkemizde boşanma oranının artmasına ve ailelerin dağılmasına sebep olmaktadır. Boşanma süreci içerisinde olan bireyler üzerinde yapılacak araştırmalar önleme ve aileye yönelik yapılacak hizmetlerin belirlenmesini kolaylaştıracaktır. Ulaşılabilen alan yazında boşanma sürecinde olan çiftlerin otomatik düşünceleri ile aile ve evliliğe ilişkin geleneksel inanışları arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığına yönelik bir araştırmaya rastlanmamıştır. Çalışmanın literatüre katkısı olacağı düşünülmektedir. Bu araştırma genel kurgusu itibariyle özgün bir çalışma olacağından dolayı önem taşımaktadır.. Bu araştırmada elde edilecek verilerin, aile ve evlilik ile ilgili önleyici çalışmalara destek vereceği düşünülmektedir.

1.3.Problem Cümlesi

Boşanmak üzere mahkemelere başvurmuş bireylerin otomatik düşünceleri ile aile ve evliliğe ilişkin inançları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

1.4.Araştırmanın Alt Problemleri

1.4.1. Cinsiyete göre, bireylerin otomatik düşünceleri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

1.4.2. Cinsiyete göre, bireylerin aile ve evliliğe ilişkin geleneksel inançları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

1.4.3. Yaşa göre, bireylerin otomatik düşünceleri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

1.4.4. Yaşa göre , bireylerin aile ve evliliğe ilişkin geleneksel inançları arasında

anlamalı bir farklılık var mıdır?

1.4.5. Anne ve babalarının boşanıp boşanmamalarına göre , bireylerin otomatik düşünceleri arasında anlamalı bir farklılık var mıdır?

1.4.6. Anne ve babalarının boşanıp boşanmamalarına göre, bireylerin aile ve evliliğe ilişkin geleneksel inançları arasında anlamalı bir farklılık var mıdır?

1.4.7. Algılanan gelir durumuna göre , bireylerin otomatik düşünceleri arasında anlamalı bir farklılık var mıdır?

1.4.8. Algılanan gelir durumuna göre, bireylerin aile ve evliliğe ilişkin geleneksel inançları arasında anlamalı bir farklılık var mıdır?

1.4.9. Öğrenim durumuna göre, bireylerin otomatik düşünceleri arasında anlamalı bir farklılık var mıdır?

1.4.10. Öğrenim durumuna göre, bireylerin aile ve evliliğe ilişkin geleneksel inançları arasında anlamalı bir farklılık var mıdır?

1.4.11. En uzun yaşanan yerleşim birimine göre, bireylerin otomatik düşünceleri arasında anlamalı bir farklılık var mıdır?

1.4.12. En uzun yaşanan yerleşim birimine göre, bireylerin geleneksel inançları arasında anlamalı bir farklılık var mıdır?

1.5. Araştırmanın Sayıtlıları

Bu araştırmada kullanılan Aile ve Evliliğe İlişkin Geleneksel İnanışlar Ölçeği ile Otomatik Düşünceler Ölçeği'nin araştırmaya katılan katılımcılar tarafından doğru ve

eksiksiz olarak yanıtlamışlardır.

1.6. Araştırmanın Sınırlılıkları

1.6.1. Araştırmada elde edilen bulgular araştırmada kullanılan veri toplama araçlarından elde edilen bulgularla sınırlıdır.

1.6.2. Araştırmada elde edilen bulgular , İzmir ili Bayraklı adliyesine boşanma amacıyla başvuran 180 kişi ile sınırlıdır.

1.7.Tanımlar

Otomatik Düşünceler: Kişilerin belli bir durum içine girdiğinde hızla ortaya çıkan ve incelenmeksizin doğru kabul edilen bilişlerdir(Beck ve Newman,2005).

Gelenek : Gelenek, gelenekler belirli davranışsal norm ve değerleri benimseyip aşıl原因, gerçek ya da hayali bir geçmişle süreklilik gösteren ve genellikle yaygın biçimde benimsenen ritüeller ya da başka sembolik davranış biçimleriyle ilişkili toplumsal pratikler kümesidir (Marshall,2009).

İnanç :İnanç , bir kimsenin günlük yaşamını, davranışlarını etkileyen, başkalarından öğrenme yoluyla kazanılan düşünce varlığıdır(Eyüboğlu,1998).

1.8.Kısaltmalar

ODÖ: Otomatik Düşünceler Ölçeği

AEİGİÖ:Aile ve Evliliğe İlişkin Geleneksel İnanışlar Ölçeği

BÖLÜM II

KURAMSAL ÇERÇEVE VE LİTERATÜR

2.1. Evlilik

Evlilik kavramının tanımlarına bakıldığında, Özgüven (2000)'e göre evlilik, karşı cinsten iki kişinin birlikte yaşamak, yaşantıları paylaşmak, çocuk yapmak ve yetiştirmek gibi amaçlarla yaptıkları bir sözleşmedir. Evlilik, kurumlaşmış bir yol, bir ilişkiler sistemi, bir kadınla bir erkeği, karı-koca olarak birbirine bağlayan, doğacak çocuklara belli bir statü sağlayan, toplumsal yönden devletin kontrol, hak ve yetkisi bulunan yasal bir ilişki biçimidir.

Evlilik bir iletişim ve etkileşim sistemidir. Eşlerin birbirlerine ruhsal, toplumsal ve cinsel beklentilerini ve mesajlarını ortaya koymaları ve dile getirebilmeleri için karşılıklı etkileşim içinde olmaları gerekir. Uyumlu bir evliliğin ön koşullarından birisi de sağlıklı bir iletişimdir. İletişim, eşlerin birbirlerine açılması, birlikte olması ve düşünce alışverişini içerdiğinden evlilik yaşamının kalitesini belirler. Eşler arasındaki iletişim yetersizliğinin ise evliliğe zarar verdiği düşünüldüğünden, iletişim sorunlarını çözmeden uyumlu bir evlilik sürdürmek zordur (Özgüven, 2000; Ersanlı ve Kalkan, 2008).

Kadın ve erkeğin aynı zaman ve mekanı paylaşmasıyla birlikte iki kişilik bir psikolojik sistem kurulmuş olur. Evlilik birliğiyle bir araya gelen bu insanların amacı, fizyolojik, psikolojik ve toplumsal açıdan birbirlerinin ihtiyaçlarını karşılamaktır (Gülerce, 1996; akt: Doğan, 2010).

Toplumsal yapı içindeki değerler, gelenek ve görenekler doğrultusunda toplumun kadına ve erkeğe yüklediği roller, kişilerin birbirleriyle olan iletişim şeklini etkiler.

Bireyler arasında kurulan iletişim biçimi de kaçınılmaz olarak evlilik şeklini belirler. Evlilik ile kadın ve erkek arasında başlayan ilişki şekline karı-koca birlikteliği denmektedir (Şendil ve Kızıldağ, 2005).

Evlilikte temel amaç; eşlerin birbirlerinin biyolojik, sosyal ve psikolojik gereksinimlerini karşılaması ve birlikteliklerinin uyum içinde sürdürülmesidir(Ünlü,1993)

Aile, farklı sosyo-kültürel çevrelerden gelen ve farklı kişiliklere sahip iki insanın evlilik yoluyla oluşturdukları bir birliktir. Bu nedenle, evlilik her iki eş için de yeni bir durum anlamına gelmektedir. Evlilik sürecinin başlangıcı, eşler için farklı bir yaşam biçimi ve yeni bir uyum süreci anlamına gelmektedir. Eşlerin evliliğe uyumunu etkileyen en önemli durumlardan birisi de, birbirlerini tanımaları, uzlaşabilmeleri ve gereksinimlerini gerektiği ölçüde karşılayabilmeleridir. Bu nedenler, evlilik sürecinin başlangıcı aşamasında eşler arasındaki iletişim becerileri, evliliklerinin devamlılığı açısından önemlidir (Ünlü, 1993).

2.2.Aile

Ailenin çok çeşitli tanımları yapılmakla birlikte , geleneksel olarak aile , kan, evlilik veya evlat edinme yoluyla akraba olan ve birlikte yaşayan , ekonomik birlik oluşturan , çocuk sahibi olan ve yetiştiren iki veya daha çok insandan meydana gelen bir birim olarak tanımlanır (Benokraitis,1996).

Bir arada oluş şekillerinin çeşitliliği, yaşam stilleri ve yaşamın organize ediliş tarzı açısından, çeşitli aile tiplerinden söz etmek mümkündür. Toplumsal hayatta rastlanan en yaygın aile formları aşağıda yer almaktadır (Gladding, 2002).

1.Çekirdek Aile: Karı koca ve çocuklardan oluşan aileler, çekirdek aile olarak kabul edilmektedir. Yüzyılın başında ortaya çıkan ve geleneksel geniş aileden farklı bir yapı gösteren çekirdek aile , çağın sosyal yapısının en önemli olgularından biri haline

gelmiştir. Geleneksel geniş ailenin bağlayıcı ve babaerkil yapısından kurtulma çabalarının bir sonucu olduğu gibi, değişen sosyo - ekonomik ve politik ilişkilerin de bir sonucudur.

2.Tek Ebeveynli Aile: Tek bir ebeveynle biyolojik veya evlat edinme yoluyla sahip olunan bir çocuktan meydana gelen aile yapısıdır. Ebeveyn boşanmış, dul veya hiç evlenmemiş olabilir.

3.Yeniden Evlenme Yoluyla Kurulan Aile: Ebeveynlerden en az birinin ikinci (veya daha fazla) evliliğini gerçekleştirdiği, ilk evliliklerden getirilen çocukların da yer alabildiği evliliklerdir.

Yukarıda yer alan ve sıklıkla rastlanan bu üç aile tipi üzerinde yapılabilecek diğer aile formları ise aşağıda yer aldığı şekilde gruplanabilir (Gladding, 2002):

1. Kariyer Birliktelikleri: Modern toplum yaşantısının doğurduğu bu tip ailelerde her iki eş de çalışmakta ve kariyer yapmaktadır. Yabancı toplumlarda kariyerin çocuktan önce geldiği manasına da sahip olan bu tip aileler, iş ortamında gelişebilmek için aileye gereksinim duymaktadırlar.

2. Çocuksuz Aileler: Bu tip aileler, çocuksuz bir hayatı tercih etmiş olan aileler olabilecekleri gibi, kısırlık veya geç evlilik gibi sebeplerle çocuksuz yaşayan ailelerdir. Aslında çocuksuz ailelerin, daha az stresli bir yaşam, daha az para harcama gibi bazı avantajları olabilmektedir. Ancak, çocuksuz olmakla damgalanmak ve çocuk sahibi olmaları konusunda toplumsal baskılarla karşılaşmak gibi zorluları da olabilmektedir.

3. Yaşlı Çiftlerin Oluşturduğu Aileler: 65 yaş civarı ve üstü çiftlerin oluşturduğu ailelerdir. Bu tip ailelerin odaklandığı konular genelde sağlık, emekliliğe uyum, dulluk, cinsel işlevsizlik, yetişkin çocuklarının problemleri, büyükanne-babalık ve uzun süreli evlilikleri olmaktadır. Bu tip aileler genellikle çocuklarını evlendirmiş ve torunlarının

bakımını üstlenmiş yaşlı çiftlerden oluşmaktadır.

4. Çok Nesilli Aileler: Ev halkı, çocuklar, ebeveynler ve büyükanne-babadan oluşan, birkaç kuşağın bir arada olduğu aile yapısıdır. Ekonomik açıdan sağladığı rahatlık ve tıbbi gereksinimlerin çoğalttığı bu tip aileler son yıllarda hızlı bir artış göstermektedir.

5. Gay ve Lezbiyen Çiftlerin Oluşturduğu Aileler: Bu aile yapısı ülkemizde henüz rastlanmayan bir aile yapısı olmakla beraber, dünya literatürüne girmiş bulunmaktadır (Gladding, 2002). Pek çok ülkede yasal olarak kabul gören bu aile yapısında, aynı cinsiyetten iki ebeveynin çocuklu veya çocuksuz olarak oluşturdukları aile yapısı kastedilmektedir. Çiftler evlat edinme, ilk evliliklerinden getirme veya yapay dölleme yollarıyla çocuk sahibi olabilmektedirler. Son yıllarda yapılan araştırmalar, bu tip çiftlerin eğitim seviyelerinin ve gelir düzeylerinin heteroseksüel çiftlerden daha yüksek olduğunu ortaya koymaktadır. Ancak; bu çiftlerin oluşturduğu ailelerin toplumsal yaşantı içerisinde çok çeşitli sorunları var olmaktadır.

Aile yapıları genel olarak, “büyük aile” ve “çekirdek aile” olarak sınıflandırılmıştır. Günümüzde aileler genelde anne, baba ve çocuklardan oluşan çekirdek aileler şeklinde görünseler bile, büyük aile bağları çeşitli biçimlerde varlığını sürdürmektedir. Genel olarak günümüz aile yapılarında kuşaklararası ilişkiler dışında da bazı farklılıklar görülmektedir. Bazı aileler, boşanma veya terk edilmişlik nedeniyle tek ebeveynlidirler, bazıları ise boşanma veya yeniden evlenme nedeni ile oldukça karmaşık bir örüntü sergilemektedirler (Onur, 2000).

Geleneksel toplumların geleneksel aile tipinde “biz” duygusu hakimdir, otoriter ve hiyerarşik yapı içerisinde örf ve adetler toplumsal ilişkileri düzenler. Teknolojik toplumun çekirdek aile tipinde, “ben” duygusu hakimdir, demokratik temelli, eşitlikçi yapıda, akla uygun norm ve değerler toplumsal ilişkileri düzenler (Işık, 2006). Sosyolojik perspektif açısından bakıldığında aile tipini belirleyen en önemli faktör

olarak içinde yaşanılan toplumun tipi ön plana çıkar. Tönnies (2002), geleneksel yaşamdan modern zamana geçişi anlatırken, cemaat/topluluk (Gemeinschaft) ve cemiyet/toplum (Gesellschaft) kavramlarını kullanır. Tönnies (2002)'e göre doğal istençlerin baskın olduğu birlikler cemaat, rasyonel istençlerin baskın olduğu birlikleri ise cemiyet olarak adlandırabiliriz. Tönnies (2002), modern toplumlardaki değişimin cemaatten cemiyete doğru olduğunu düşünür.

Günümüz Türk ailesi hakkında yapılan araştırma sonuçlarında, çekirdek aile yapısının toplumsal değişim sürecinde daha da yaygınlaştığı ve demokratik, çağdaş bir aile yönetiminin benimsendiği ortaya çıkmıştır (Ünlü, 1993).

Ailenin başlıca işlevleri arasında, cinsel doyum, üreme-çoğalma, çocuğun bakımı, eğitimi ve sosyalleşmesi bulunmaktadır. Bunların yanı sıra prestij, koruyuculuk, ekonomik ve psikolojik görevler gibi bir takım fonksiyonlardan söz edilebilir. Aile, toplumların gelişme aşamalarına göre yapı ve fonksiyonları bakımından farklılıklar gösterir, bundan dolayı tüm toplumlar için geçerli olacak bir fonksiyonlar sıralaması yapılamaz(Sanay, 1990). Ancak, genel anlamda bireylerin üzerinde en önemli olan aile fonksiyonlarının fiziksel, biyolojik, duygusal, sosyal ve ekonomik fonksiyonlar olduğu söylenebilir (Yıldız,1997).

2.3.Değer Kavramı ve Aile

Günümüz toplumlarında meydana gelen hızlı değişimler , toplumun birer üyesi olan insanları da yakından ilgilendirmektedir. Değişen dünya ile beraber toplumların değer yargıları da paralel bir değişme göstermektedir.

Değer, sosyal eylemin yöntemini, araçları ve amaçları içinde seçimi etkileyen , dolaylı veya dolaysız olarak bireyin ya da grubun özelliklerini ayırt edici bir kavramlaştırmadır.Bu kavramlaştırma , yani değer, kültürle ya da sosyal yapıyla

karşılaştırılabilen mantıklı bir yapıdır (Parsons, 1962). Bu tanıma göre değer, toplumsal sistemin kurallarını oluşturmak için gerekli zemini hazırladığı gibi, sosyal eylemin aktörü olan bireye toplumsal beklentileri dikkate alarak, kendi içinde tutarlı bir grup özelliğe göre seçim yapmasını sağlar. Bu yönüyle değer bireyin seçimlerini kolaylaştırma işlevi görülür (TADA, 2010).

Değerler dinamikdir; hem toplumdan topluma, hem de zaman içinde değişir. Günümüzde geleneksel değerlerin yerinin, toplumsal değişimin ve küreselleşmenin getirdiği bazı yeni değerler almaya başlamıştır. Değerlerin genelleştirilmiş doğaları nedeniyle aynı değere sahip bireyler için bu değeri oluşturan özgül normlar üzerinde ortak bir anlamlandırma mümkün olmayabilir (Topçuoğlu, 1999). Sosyal değerler mutlak değildir. Mutlak olmadığı için her zaman kişilerin ulaşabileceklerinden daha yukarıdadırlar. Davranış ile değer arasındaki açıklık hiçbir zaman tümüyle kapanamaz. Aslında kişilerin, her zaman başarabileceklerinden ve sahip olacaklarından daha çoğunu istedikleri bilinir. Bu yüzden değer ile davranış arasında çoğu zaman bir açıklık olur (Bağlı ve Özensel, 2005). Değer tanımlarında değerlerle bağlantısı en sık vurgulanan kavramlar, inanç ve eğilimler, normatif standartlar ve amaçlardır (Mehmedoğlu, 2006). Bu aşamada değer tanımı yer verilmesi gerekirse sadece bir tek kabul edilen tanıma ulaşmak yerine birtakım tanımlara yer vermek daha işlevsel olmaktadır (TADA, 2010)

Değer bir inanç olmak bakımından dünyamızın belli bir kısmıyla ilgili idrak, duygu ve bilgilerimizin bir terkibi demektir. Ancak değer kavramı inancın spesifik bir şekli olmak itibarıyla ondan daha da yukarıda bir zihin organizasyonudur. Değer bir tek inanca değil, bir arada organize olmuş inanca tekabül eder (TADA, 2010)

Toplumsal yapıyı değerlendirme açısından değerler ele alındığında , toplumsal yapıyı teşkil eden toplumsal kurumların hepsinin kendine ait değerler içerdiği görülecektir. Bu kurumlar (aile, eğitim, din, ekonomi, siyaset vb.) değerlerin benimsenmesinde , yaşatılmasında ve yaygınlaştırılmasında , yani bir sonraki kuşağa aktarılmasında önemli roller üstlenirler. Ayrıca bir toplumda değerlerin ifade edildiği

temel mekanizmalar, kişinin üstlendiği sosyal rollerdir. Bu rollerde toplumun tabakalaşma sistemi ile sosyal yapıyı oluşturan sosyal süreçlerle yakından ilgilidir. Diğer yandan bir toplumda iyi - kötünün belirlenmesi, ideal düşünme ve davranma yolları değerler tarafından oluşturulur. Böylece bir toplumda toplumsal kontrolü sağlayan " sosyal kontrol ve ödüllendirme araçları" nın tümü değer kaynaklarıdır(TADA, 2010).

Herhangi bir toplumun/kurumun yapısının analiz edilebilmesi, o toplumdaki/kurumdaki bireylerin toplumsal değerlerinin bilinmesi ile mümkündür. Böylece o toplumun/kurumun yapı işleyişine ilişkin ileriye yönelik projeksiyonların yapılabilmesi de mümkün olabilecektir (TADA, 2010).

Aile toplumun temelini oluşturan, kurumsal yapıda merkezi konumda olan en önemli toplumsal kurumlardan biridir. Toplumda meydana gelen değişimler sonucunda aile yapısında , işleyişinde ve işlevlerinde önemli değişiklikler yaşanmaktadır. Toplumda meydana gelen değişikliklere kimi aileler başarılı bir şekilde uyum sağlayabilirken , kimi aileler bu uyumu gerçekleştirmede sorunlarla karşı karşıya gelmekte ve işlevselliğini sürdürmekte zorlanmaktadır (TADA,2010).

2.4.Modern Dünyada Ailenin Dönüşümü

Ailede geleneksel toplumdan modern topluma geçişte köklü değişimlerin yaşanmasını sağlayan en ciddi nesnel etken sanayileşmenin kendisidir. Sanayileşme üretim biçimlerinin yanı sıra bütün toplumsal ilişkilerini kökten değiştirince bunun ailenin yapısı ve işlevleri üzerinde kaçınılmaz ve neredeyse geri alınmayan sonuçları olmuştur (Aktay, 2004). Toplumsal yapıda ortaya çıkan her değişim onun bir başka unsurunu etkileyerek dönüşüme sebep olabilmektedir. Özellikle ekonomik hayatta gerçekleşen değişiklikler aile yapılarını da dönüştürmüş, ona yeni bir form ve işlev kazandırmıştır (TADA, 2010).

Ailedeki yapısal dönüşümün en önemli belirleyeni sanayileşme bağlamında

ortaya çıkan kentleşme ve yeni toplumsal ilişkilerdir. Bu bağlamda geleneksel aile tipinin, yerini modern çekirdek aileye bırakmasından söz edebiliriz. Fakat bu gelişimlerin önce de var olan geleneksel geniş aile sistemini yok ettiği varsayımının yanlış olduğu da unutulmamalıdır (Giddens, 1997). Bu alanda yapılan araştırmalar çekirdek aile ile birlikte geniş ailenin ortadan kalkmadığı aksine geçmiş dönemlerde de küçük aile tipinin geniş aileyle birlikte var olduğunu göstermektedir. Fakat ailenin kazandığı yeni anlamı, işlevi ve yoğunluğu ile karşımıza çıktığı günümüz toplumsalının dönüştürücü etkisi yadsınmamalıdır. Bu çerçevede kırsal kültürün ve ilişki düzeylerinin hakim olduğu geleneksel aile düzeni içindeki erkek ve kadının pozisyonu değişmiş, kadın ailenin gelir getiren bir üyesi olarak modern dönemde dönüşüm göstermiştir. Buna bağlı olarak da aile içindeki hiyerarşik ilişkilerin (Kağıtçıbaşı,1990) yapısı da aynı oranda değişmiştir. Aile bireyleri arasında bir eşitlikten söz edilir olmuş, alınan kararlarda kadının etkisi yeni konuma bağlı olarak artmıştır. Hatta günümüz toplumlarında vurgusu yapılan bireyselleşme ve özgürlük söylemleri ile cinsler arasında farklı ilişki şekilleri ile evlilik dışı birlikler ortaya çıkmış, evlilik dışı çocuk oranı artmış, hatta ailenin yerini hızlı bir arada yaşayan fakat evli olmayan çiftler almaya başlamıştır (TADA , 2010).

2.5. Boşanma

Hukuki bir kavram olarak ele alındığında boşanma; evlilik birliğinin mahkeme kararı ile kesinleşerek son bulmasıdır. Boşanma, yasalar çerçevesinde yapılmış bir evliliğin, yine yasalar çerçevesinde sona erdirilmesi, kadın ve erkeğin yeni bir evlilik yapacak şekilde hukuki bir kararla evliliklerini sona erdirmeleridir(Arıkan, 1992).

Kersten (1990), evlilik sorunlarında yaşanan aşamaları incelediği çalışmasında, ilişkilerinde problem yaşayan 49 eşle yaptığı ayrıntılı görüşmeler sonucunda, bireylerin evlilik problemleri açısından üç aşamadan geçtiklerini belirlemiştir. İlk aşamada eşler beklentilerinin karşılanmaması nedeni ile hayal kırıklığı yaşamaktadırlar. Aynı zamanda birbirlerini olumsuz şekilde değerlendirmeye başlamakta, ancak eşini hoşnut etme ve problemleri çözümleme çabaları devam etmektedir. İkinci aşamada bireyler, evliliğin

getirdiği kazanç ve kayıpları değerlendirmektedirler. Eşler, kalma ve ayrılma düşünceleri arasında gidip gelmektedirler. Evliliğe ilişkin umutlar devam etmesine rağmen, şüpheler de başlamaktadır. Son aşamada ise evliliğin sona erebileceği düşüncesi egemen olmakta ve problemlerden kaçınma, eşinden fiziksel olarak uzaklaşma gibi davranışlar görülmektedir. Bu noktada eşlere çatışma çözümü, iletişim becerileri ve problem çözme becerileri gibi konularda yapılan yardımların gerekliliği önem kazanmaktadır.

Weiten (1986) evlilikte sıklıkla rastlanan ve çatışmaya neden olan sorunları şu şekilde belirlemiştir:

a) Evliliğe yönelik gerçekçi olmayan mutluluk beklentileri; b) eşlerin birbirlerinden farklı rol beklentilerine sahip olmaları (kimin yemekleri yapacağına, kimin ev dışında çalışacağına, kararları kimin alacağına dair v.b.); c) evliliğe ilişkin ekonomik sorunlar (mevcut paranın nereye harcanacağı çatışmaları); d) yetersiz iletişim; e) akrabalara ilişkin sorunlar (özellikle eşlerden birinin ebeveynlerine maddi yada duygusal açıdan bağlı olmasından kaynaklanan problemler); f) cinsel sorunlar; g) eşler arasında çocukların büyütülmesi ve disiplini ile ilgili fikir ayrılıkları; h) eşlerden birinin yeni ilgi alanları geliştirmesi, yeni bir ortam veya arkadaşlıklar kurması ve diğer eşin buna uyum sağlayamaması, eşlerin birbirlerinden farklı yönlerde kendilerini geliştirmeleri; i) diğer sık rastlanan sorunlar arasında kıskançlık, sadakatsizlik, yerme, dırdır, patronluk taslama, başatlık, aşkın bitmesi, benmerkezcilik v.b. görülmektedir.

Boşanma ilk olarak düşünsel ve duygusal boyutta ortaya çıkan, ayrılık sonrası hukuki karar ile kesinleşen ve yeni bir yaşam düzeni kurulması ile sonuçlanan, psikolojik, sosyal ve ekonomik boyutları olan bir süreçtir (Uyar, 1999). Boşanma sürecine ilişkin, aile sistemleri, yükleme ve karşılıklı bağımlılık gibi pek çok kuramsal yaklaşım bulunmaktadır.

Bohannon (1970, 1984; akt: Dönmez, 2009) boşanmaya ilişkin kavramsal çerçeve geliştirmiş ve altı farklı boşanma türü belirlemiştir:

1) Yasal boşanma; avukat ve yargı ile uğraşılan, resmi süreci içeren türüdür. 2)Ekonomik boşanma; eşlerin malvarlıklarının paylaşımı, taşınmaz mallara ilişkin kararlar, kredi ödemeleri ve benzeri, ilkiyle iç içe geçmiş olan türüdür. 3) Duygusal boşanma; üzüntüyü ve bir zamanlar çok sevilen bir kişinin ayrılıp gitmesine izin vermeyi içeren türüdür. 4)Topluluk boşanması ; boşanan eşler, arkadaşlar, aile ve iş arkadaşları ile uğraşılmak zorunda kalınır. 5) Ana babalık boşanması; çocuk sahibi olan çiftler arasında görülür ve ortak analık babalık olarak tanımlanır. Burada artık evlilik anlamında ilişkileri kalmayan çiftler, ana baba ortaklar olarak ilişki kurmak zorundadırlar.6) Ruhsal boşanma; son boşanma türüdür ve diğer boşanma türleri sonuçlandıktan ya da en azından çözümlendikten birçok yıl sonra başarılabilen boşanmadır. Bu noktada, son vedalaşmalar yapılır, hesaplar görülmüştür ve bir duygusal çözüme ulaşılmıştır. Bohannan'ın yaklaşımının en önemli yönü, boşanmanın tek bir olay olmayıp, çok boyutlu ve çok katmanlı olduğuna ilişkin farkındalıktır.

Psikolojik açıdan boşanma kompleks ve çok boyutlu bir fenomen olup, uzun bir periyotta gerçekleşen psikososyal bir süreçtir. Teorisyenler ve araştırmacılar, boşanma sürecini açıklayabilmek için çeşitli modeller geliştirmişlerdir (Erbek, 2004).

Wiseman, (1975); boşanmanın, bir aile bireyinin ölümünü takiben oluşan yas sürecine benzediğini ileri sürerek bu süreci 5 evreye ayırmıştır:

1. İnkâr: İnkâr evresinde evlilik baskı altında ve sıkıntılı tarzda devam eder. Evliliğin bozulmasına yol açan sıkıntı verici faktörler tam olarak açığa çıkıncaya dek bu evre sürer. İnkâr sıklıkla evliliği devam ettirmeyi amaçlayan bir mekanizmadır.

2. Kayıp ve depresyon: Kayıp ve depresyon evresinde kişi sıkıntılarının evliliği ile ilişkili olduğunun farkına vardığında, tipik olarak ilk reaksiyon olarak anlamlılık kaybı, üzüntü, depresyon, yalnızlık hissi ve diğer insanlarla iletişimden çekilme oluşur.

3.Öfke ve ambivalans: Öfke ve ambivalans evresinde boşanma daha gerçekçi bir düşünce halini almaya başladığında, depresyondan öfke aşamasına geçiş yaşanır. Bu kızgınlık çocukların velayeti, nafaka, çocuklarla görüşmenin ayarlanması ve diğer konularda kararların alındığı zamanda sıklıkla artar.

4.Yeni yaşam tarzı ve kimliğe uyum sağlama: Yeni yaşam tarzı ve kimliğe uyum sağlama evresinde boşanma bir gerçek olarak algılanır ve her birey bu gerçekle başa çıkmanın en etkin yolunu bulmaya çalışır. Boşanma sürecini yaşayan kişinin ana görevi; evlilik, kişilik, meslek, cinsel ve toplumsal alanlarda yeni bir kimlik geliştirmektir. Bu evrenin en belirgin özelliği eski kimlikte çözülmemiş sorunların yeniden açılması ve yeniden çözülme fırsatının oluşmasıdır.

5. Kabul ve yeniden işlev görme: Kabul ve yeniden işlev görme evresi; yeterli sosyal, cinsel, mesleki düşünce ve kimliğe sahip olmaya başladığında gelişmeye başlar. Bu evrede yeni oluşmuş başa çıkma yöntemleri pekişir. İkinci evlilikte başarı, her bir önceki evrelerde çatışmaların başarılı bir şekilde çözülmesine bağlıdır.

Bu durum eşin kaybı ile ekonomik güvencesini ve toplumsal kimliğini kaybeden geleneksel toplumlardaki kadınlarda daha da belirgindir. Erkekler için yardımcılarını ve duygusal destekçilerini kaybetme, yalnızlık, yüksek hastalık oranları, hastalık ve intihar gibi durumlara zemin hazırlar. Hem erkek hem de kadınlar için kendilik kavramındaki değişiklikler kalıcı olabilir. Bu durum genellikle boşanmayı takip eden ilk yıl içinde belirginleşir (Akar, 2005).

Bazı çiftler bağlanmalarını yoğun ve acı çatışmalar yoluyla devam ettirirler. Johnston ve Campbell (1988; akt., Akar, 2005) yüksek çatışma düzeyi olan çiftlerle yaptıkları bir çalışmada; çatışmayı çok katmanlı ve çok boyutlu bir süreç olarak tanımlamışlardır. Birinci düzlem çatışmanın aile, yakın arkadaşlar, yeni partnerler ve hatta terapiyi yürüten ekip tarafından alevlendirilebildiği dışsal boyuttur. İkinci olarak çatışma travmatik boşanmanın yarattığı ya da çatışmalı olan ilişkinin sürdürülmesi

sonucu olan eşler arası düzlemde yaşanabilir. Üçüncü düzlem; içsel düzendir ve kişinin kayıp ya da reddedilmeye verdiği travmatik yanıtla ilgilidir. Eğer ruhsal hastalık varsa boşanmaya verilen duygusal yanıt çok daha komplike olabilir.

Boşanma oranlarının hızlı bir biçimde artmasına neyin yol açtığını merak etmek doğaldır, fakat bu sorunun tek bir yanıtı yoktur. Ancak belirli eğilimler vardır. Örneğin, kadının çalışmasının ve sonuç olarak erkeğe tam bir bağımlılıktan kurtulmasının boşanmalara büyük ölçüde katkısı olmuştur. Ayrıca, genç yaşlarda evlenen çiftlerin ayrılma olasılıkları daha ileriki yaşlarda evlenenlerinkinden daha yüksektir (S.S. Hendrick ve C. Hendrick, 1992). Boşanma, özellikle evliliğin ilk birkaç yılında olmak üzere, ilk yıllarda daha yaygındır (Dönmez, 2009).

Toplumun boşanmaya ilişkin beklenti, algı ve tutumlarına yönelik çalışmalar da toplumsal yapı hakkında önemli ipuçları vermektedir(Çakır, 2011). Bu konuda yapılan çalışmalardan elde edilen bulgulara göre boşanmaya ilişkin tutumlar geçmişte katı bir sosyal kontrol altındayken günümüzde hızlı yapısal değişimlerin de etkisiyle boşanmaya ilişkin tutumlarda önemli çözümler görülmüştür.

Arıkan (1996) tarafından yapılan bir başka çalışmada katılımcıların sırasıyla şiddetli geçimsizliği, içki, kumar, kötü muamele ve cana kast ve zinayı en önemli boşanma nedenleri olarak gördükleri, önem derecesi sayılanlar kadar olmamakla birlikte ruh hastalığı, beden hastalığı, kadının kısırlığı, erkeğin kısırlığı, evi terk etme, akrabaların karışması ve maddi sıkıntının da boşanma nedenleri arasında görüldüğü bulunmuştur.

Boşanmanın bireylerin ruhsal sağlıkları üzerine etkileri araştırmacılarca sıkça incelenen bir konu olmuştur. Boşanmış ve ayrılmış kadınlar üzerinde yapılan bir çalışmada (Kalmijn ve Monden, 2006), kadınların depresif semptomları üzerinde boşanmanın anlamlı düzeyde olumsuz etkisinin olduğu, boşanmış ve ayrılmış erkekler için bu türden bir etkinin olmadığı bulunmuştur. Boşanmanın kadınların ruhsal

durumları üzerine etkisi konusunda yapılan bir başka çalışmada da, boşanmış kadın katılımcıların yarısından çoğunun boşandıktan sonra iç sıkıntısı, sık sık yorgunluk ve bitkinlik hissettikleri, yarısına yakınının dikkatini toplamakta zorlandığı ortaya konmuştur (Bulut, 2002). Yine yukarıdaki araştırma sonuçlarını destekler bulgulara Uyar (1999)'da ulaşmıştır. Söz konusu çalışmada boşanmış kadınların erkeklere oranla içinde bulundukları koşullarda kendilerini daha yalnız hissettikleri belirlenmiştir.

2.6.Cinsel Eğitim

Cinsellik her bireyi ilgilendiren, hem beden hem ruh sağlığı açısından insan üzerinde büyük etkileri olan , bununla birlikte çözümlenmesi zor olan toplumsal sorunlara neden olan hassas bir konudur ve sağlığımızın en temel olgularından biridir (Paroy, 2005). Kulaksızoğlu (2006), gencin büyüme, olgunlaşma ve cinsel kimliğini kazanması sırasında, karşılaştığı sorunları giderme çabasını cinsel eğitim olarak tanımlamıştır.

Ülkemiz yaklaşık otuz yıldır toplumsal, ekonomik ve kültürel bir değişimden geçmektedir.Bu değişim sürecinde,çocuğun cinsel eğitimi konusu yeterince ele alınmamış ve aydınlığa kavuşmamış bir konudur. Son derece önemli olan bu konuda eğitimci veya ana - babanın yapacağı bir hata gelecekte duygusal yara ve davranış bozukluklarına yol açabilmektedir (Yavuzer, 2000)

Cinselliğin ve insan davranışının bedensel, sosyal ve psikolojik koşullardan etkilendiği düşünüldüğünde "cinsel sağlık" terimi ortaya çıkar. Dünya Sağlık Örgütü'nün Cinsel Sağlık tanımı şu şekildedir: Cinsellik, fiziksel , duygusal, entellektüel ve sosyal yönlerin kişiliği, iletişimi ve aşkı zenginleştirici etkilerinin bileşiminden oluşur. Herkesin cinsel bilgilere ulaşma ve cinsel ilişkiyi zevk için ya da üreme amacıyla yaşama hakkı vardır. Cinsel bir varlık olarak insanın sadece bedensel değil; duygusal, düşünsel ve toplumsal bütünlüğünü sağlayan, kişilik gelişimi, iletişim ve sevginin paylaşımı olumlu yönde zenginleştiren ve arttıran sağlıklılık halidir(www.cetad.org.tr)

Geleceğe yapılacak en iyi yatırımlardan biri eğitimidir. Ancak cinsel eğitim konusu tarih boyunca pek çok kültürde tabu olarak kabul edilmiştir. Günümüzde de hala toplumların cinsel eğitim konusunda olumlu olanlar kadar olumsuz düşünceleri de vardır. Binlerce yıldır insanların cinsel eğitim almadan da cinselliği yaşamış olması gençlere verilecek cinsel eğitimin tahrike ve uygunsuz davranışlara sebep olacağı, cinsel eğitimin toplumun değer yargılarına zarar vereceği, gençlere doğum kontrol yöntemlerini öğretmenin cinsel ilişkiye izin anlamına gelmesi, cinselliğin ne kadar çok konuşulursa o kadar çok sorun çıkacağı gibi düşünceler, insanların olumsuz düşüncelerinden bazılarıdır (Taşçı, 2003).

Cinsel istismarın , enstest ilişkilerin, cinsellik hakkında yanlış inanışların ve kalıp yargıların sıkça karşılaşıldığı ülkemizde, cinsel alanda uygun bir bilgilendirme, ele alınması gereken önemli bir sorun alanı olarak beklemektedir (Sungur, 1998).

Ergenlik çağına girmeden önce çocuklar, cinsel konulara artan bir merakla ilgi duymakta ve kendi vücutlarını dikkatle izlemektedir. Anne-baba, çocuğunun yaşına uygun değişiklikleri gösterip göstermediğini incelemeli ve bu doneme uygun şekilde hazırlanmalarını sağlamalıdır. Yetişkinlerin çocukları ile cinsel konuları konuşmamaları, çocukları sağlıklı olmayan kaynaklardan bilgi almaya yöneltir. Arkadaşlarından ya da bulabildiği yayınlardan çocuğun cinsellik hakkında bilgiler öğrenmesi, yanlış veya eksik bilgi kazanımına sebep olabilmektedir (Elias, 1987, akt:Kulaksızoğlu, 2006).

Bireyler, cinsel eğitimi anlama biçimlerine göre olumlu ya da olumsuz tavır sergilemektedirler. Dünya Bankası istatistikleri, HIV virüsü bulaşmış bireylerin %50'sinin 15-24 yaş aralığında olduğunu belirtmektedir (Cox, 2004). Söz konusu istatistiki bilgiler dikkate alındığında cinsel eğitimin önemi ortaya çıkmaktadır.

2.7.Bekaret ve Evlilik Öncesi Cinsellik

Bekaret genel anlamda “henüz cinsel ilişkiye girmemiş olma” yı temsil eder. Fakat dilimizde “bakir” ve “bakire” gibi “bekaret” ten türemiş sözcükler temizlik, el değmemişlik ve saflık gibi anlamları da taşırlar. Dolayısıyla bakir veya bakire olmamak da, bunların tam tersini çağırıştırır. Kadınların bekaretinde öncelikli gösterge himendir. “Tıpta “himen” olarak adlandırılan bu zar, günlük dilde “kızlık zarı” adlandırılması ile cinsiyetçi bir anlam kazanmış ve böylece içeriğinde toplumsal değer yargısını da yüklenmiştir”(Şahinoğlu ve Örs, 2003).

Ataerkil toplumlarda namusu tamamlayan kavramın bekaret olmasının en büyük sebebi, bekaretin göstergesi olan kızlık zarının, namusun ölçülebilir tek göstergesi olmasından kaynaklanır. Namusun bekaretle neredeyse aynı şey olarak görülmesi, bu konudaki değerlerin, algıların, düşüncelerin ve uygulamaların, kadın bedeninin ve cinselliğinin denetlenmesine yönelik olarak değerlendirilebileceğini gösterir (Bora ve Üstün, 2005).

Bekareten bahsedildiğinde erkek cinselliğinden çok, kadın cinselliği akla gelir. Bekaret her ne kadar iki cinsi de kapsıyor olsa da; ataerkil ideolojiye göre bekaret daha çok kadın ilk cinselliği olarak kullanılmaktadır.Genç kızların bekareti, aileler, okul müdürleri, mahallenin erkekleri, polis ve yasalar tarafından sıkı sıkıya denetim altında tutulurken; erkekler için bekaret bir eksiklik veya utanç ifade etmektedir (Altınay, 2002).

Evliliği öncesinde başka bir genç kadının bekaretini bozduktan sonra, evlenmek için bakire arayan bir erkeğin zihninde cinselliğin nerde durduğu tartışmalıdır. Erkek, cinselliğe çifte standart yaklaşmaktadır. Erkekler için cinsel ilişki, kirletme ya da kirlenmedir; cinsel birleşme, hem kadını hem de akraba ve hısımları olan erkekleri alçaltan, onur kırıcı bir deneyimdir” (Mernissi, 2003).

Tüm bunlar içine alınarak düşünüldüğünde bekaretin, erkekler arasında bir mesele olduğu söylenebilir.Kadınların ise bu meselede sadece sessiz birer aracı rolünü üstlendiği ifade edilmektedir. “Namus gibi bekaret de sadece erkeklere özgü bir

saplantının tezahürü olduğu belirtilmektedir. Eşitsizliğin, kıtlığın damgasını vurduğu, bazı insanların onur kırıcı bir biçimde başkalarının tahakkümü altında olması yüzünden bütün bir toplumun, tek gerçek insan gücü olan özgüvenden mahrum kaldığı toplumsal yapılarda görülmektedir. Erkek, doğayı hakimiyeti altına alarak ya da dağları ve nehirleri fethederek değil, akraba ya da hısımlı olan kadınların hareketlerini kontrol ederek ve yabancı erkeklerle herhangi bir temas kurmalarını yasaklayarak statü elde edebilmektedir” (Mernissi, 2003).

“Toplumsal cinsiyet rollerine göre şekillenmiş cinsellik anlayışları, Türkiye’de çocuklara çok erken yaşlarda aşılanmaktadır.. Erkek çocuklardan, akrabalara ve komşulara penislerini göstermelerinin istenmesi ve bununla gurur duymalarının beklenmesi çok sık rastlanan bir uygulamayken, kız çocuklar, oyun oynarken külotlarının, kazara bile olsa, bir an için görünmesinin utanılacak bir şey olduğu konusunda uyarılır. Kadınların cinsellikle ilgili olumsuz çağrışımları, bekaretin evliliğe dek korunmasına verilen önem ve bazı yörelerde, “gerdek gecesinde” gelinin bekaretinin kanıtı olarak kan lekeli çarşafın sergilenmesi gibi geleneklerin sürdürülmesiyle pekiştirilmektedir. Bir kadın, evlendiğinde bakire olduğunu kanıtlayamazsa, rezil edilme, aşağılanma ve hor görülmenin yanı sıra bazı yörelerde “namus cinayeti” geleneğine de maruz kalabilmektedir” (İlkkaracan ve Seral, 2003).

“Türkiye’de genç erkekler cinsel sorunlarına çözümü büyük ölçüde genelevlerde aradıkları için cinsel deneyim ve cinsellikle ilgili yaşantı doğal olarak onlarda daha yüksek oranlardadır” (Ekşi,1993). Toplum tarafından da erkeklerin cinselliklerinin desteklenmesi, hatta belli bir yaşa kadar cinsel deneyim sahibi olmamanın erkekler arasında utanç kaynağı olması gibi pekiştireçlerle erkekler cinselliği istedikleri zaman yaşamaktadırlar. “Bu durumda genç kızların karşısındaki tek seçenek erken evlilik haline gelmektedir” (Ekşi,1993).

Bir kadın, evlendiğinde bakire olduğunu kanıtlayamazsa, rezil edilme, aşağılanma ve hor görülmenin yanı sıra bazı yörelerde “namus cinayeti” geleneğine de

maruz kalabilmektedir (İlkkaracan ve Seral, 2003). “Türkiye’de töreye bağlı cinayetlerde bu olaya neden olan konuları incelediğimizde, özellikle genç kızların, kadının aile namusuna zarar verdiği düşünülen hareketlerinin bazen radyodan, ‘sevip de kavuşamayanlara’ diye ilan edilen bir şarkıyı isteyenler arasında adının okunması, ya da bir arkadaşı ile kent merkezindeki sinemaya gitmek kadar masum olduğunu görürüz. Bütün bunlar, kadın cinselliği üzerindeki kontrolün ne denli sıkı olduğunu gösterir” (Kardam, 2003).

Ataerkil namus ve şeref anlayışına ait değerler, zaman içinde maddi koşulların değişmesine ve kadının cinselliğini denetlemeyi zorlaştıran bazı gelişmelere rağmen direnç göstermektedirler. Bunun nedenlerinden biri, namus ve şeref kavramlarının sosyalizasyon süreci içinde kadınlar tarafından da içselleştirilip, çocukların yetiştirilmesinde yeniden üretilerek diğer nesillere taşınmalarıdır (Kardam, 2003).

2.8.Aile, Evlilik, Boşanma ve Cinsel Eğitim Değişkenleri Açısından Bakış

Toplum yaşama sınır koyan bir faktör olarak kabul edilmektedir. Aile bu sınırların varoluşunu kabul eder ve bu olguları çocuklarıyla paylaşır. Aile , en küçük toplumsal kurum olarak tanımlanır. Anne, baba ve çocuklardan oluşan bu kurumun yasalarla belirlenen başka işlevleri de mevcuttur. Aile, içinde bulunduğu toplumun temel birimi olarak , toplumun değer yargılarını, gelenek ve göreneklerini, beğenilerini, inançlarını, önyargılarını, kısaca kültürünü yansıtır(Yörükoğlu,2003).

Bireyler, tutumlarının çoğunu çevrelerindeki diğer bireylerden öğrenirler. Anne - baba, oluşturulan tutumların ilk kaynağıdır(Kağıtçıbaşı,2006) Anne babanın , gerek çocukların cinsel kimliklerinin oluşumunda gerekse cinsel eğitimlerinde rolleri büyüktür. Ancak ülkemizde eskiden beri cinselliğe tabu gözüyle bakılmış ve bu tür konuların aile ile konuşulması gelenek ve göreneklerimizce yasaklanmıştır. Bugün yalnızca orta yaşa yaklaşmış kişiler değil genç anne-babaların çoğu da cinselliğin sır gibi saklandığı bir ortamda yetişmiştir. Bu tutumun sebebini anlamak için öncelikle aile

türlerini ve geleneksel aile yapımızı incelemek gerekmektedir(Yavuzer, 2002).

Aile türleri genel olarak incelendiğinde ; a) baba egemenliğine dayalı "ataerkil", b) anne egemenliğine dayalı "anaerkil" ve c) anne - baba egemenliğine dayalı "eşitsel aile" olarak 3 tip görülmektedir.

Cinselliğin baskı altına alınmasında önemli rol oynayan ataerkil sistem (patriarki), cinsiyet olarak kadınların toplumda ezilmesi sonucunu doğuran kurumsal ve kültürel düzenlemeleri belirtir. Mülkiyetin korunumu açısından kadının ve kadın bedeninin denetlenmesini gerektirir. Bu sistemde esas olarak korunan erkek çıkarlarıdır. Kadının emeği, kadının cinselliği, bedeni ve doğurganlığı kontrol altındadır. Ataerkil aile biçiminde , baba veya erkek otoritesine ve soyuna dayalı , mülkiyetin babadan oğula geçmesini güvence altına alan aile biçimidir (Berktaş, 2000).

Geleneksel Türk ailesinde babanın tartışmasız otoritesini açıklayan aile sistemi de ataerkil aile sistemidir. Babanın çocuklarıyla arasında korkuyla karışık bir uzaklık vardır. Aile içinde belirlenen roller anneye ailesi için saçlarını süpürge eden, yakınmaya hakkı olmayan, emektar, sessiz bir kadın portresi çizer. Ancak yükselen eğitim düzeyi ve medyanın sürekli demokratik aile modelini işlemesi, ataerkil aile tipinin de toplumda yavaş yavaş azalmasına sebep olmaktadır (Yörükoğlu,1996).

Ülkemizde özellikle kadınlar üzerinde hakim olan cinsel denetim, evliliklerde cinsel sorunlara yol açmaktadır. Geleneksel olarak toplumda himaye altında tutulan genç kızlar, sıcak, açık, cinsellikten korkmayacak şekilde yetiştirilmedikleri için evliliklerinde cinsel uyumsuzluk yaşamaktadırlar. CETAD tarafından yapılan araştırmada , Türk toplumunun %62'si cinsel sorunların sebebini bilgisizlik, eğitimsizlik; %40'ı ise gelenek - görenekler ve tabular - önyargılar olarak görmektedir. Böylece çocukluğunda korkutulmuş, merakı bastırılmış, sorunları geciktirilmiş, azarlanmış birey, cinselliği ayıplar ve yasaklar dünyası olarak görecektir, bu şekilde de öğrenecektir (Yörükoğlu, 1996). Anne -babalar bu konuyu gerek bilgisizlikleri, gerek utangaçlıkları, gerekse geleneksel tabular yüzünden konuşmaktan kaçınırsalar da araştırmalar gençlerin çoğunun

cinselliği yaşadığını, pek çok şey bildiğini ancak bunları bilmiyormuş gibi davrandıklarını ortaya koymuştur (Ekşi, 1990).

2.9.Cinsel Tutumlar İle İlgili Yapılan Araştırmalar

2.9.1.Cinsel Tutumlar İle İlgili Yurt Dışında Yapılan Çalışmalar

Kale (2011), cinsel eğitime yönelik öğretmen adaylarının tutumlarına ilişkin 60 kadın 60 erkek üzerinde yaptığı çalışmada, hem kadın hem erkek kursiyerlerin cinsel eğitim konusundaki tavırları bakımından çok benzer olduğu sonucuna varmıştır.

Frimpong (2010), ergenlerin cinsel eğitime karşı tutumlarını araştırdığı çalışmada ,8 metropolden 320 lise öğrencisi katılımcının, cinsel eğitimin lise müfredatında olması gerektiği görüşünü yüksek oranda desteklediğini tespit etmiştir.

Measor (2004), gençlerin cinsel bilgi düzeylerinin belirlenmesine yönelik yaptığı çalışmada, ergenlerin cinsiyete göre farklılık gösterdiğini, erkeklerin kızlara oranla akran grubundan bilgi edinmeye daha çok yöneldiğini ve okullarda cinsel eğitim verilmesine sıcak bakmadıklarını saptamıştır.

2.9.2.Cinsel Tutumlar İle İlgili Ülkemizde Yapılan Çalışmalar

Sakallı ve arkadaşlarının (2012), evlilik öncesi yaşanan cinsel ilişkiye ve kadınların evlilik öncesi cinsel ilişkide bulunmasına karşı tutumları araştırdıkları çalışmada, katılımcıların genel olarak evlilik öncesi yaşanan cinsel ilişki konusunda kararsızdan olumluya doğru bir eğilim gösterdiklerini , kadınların evlilik öncesi cinsel ilişkide bulunup bulunmamasına yönelik kararsızlığın ağırlıkta olmak üzere birer olumlu tutuma doğru yöneldiklerini saptamışlardır. Cinsiyetler arasında evlilik öncesi yaşanan cinsellik konusunda ve kadınların evlilik öncesi cinsel ilişkide bulunmaları konusundaki tutumlarda istekli olmaları açısından anlamlı fark bulunmuştur. Erkek denekler kadın deneklere oranla daha olumsuz tutumlar sergilemişlerdir.

Kılıç ve arkadaşlarının (2003), üniversite öğrencilerinin cinselliğe yönelik görüşlerini araştırdıkları çalışmada, gençlerin cinsellik konusundaki görüşleri (karşı cins arkadaşlığı, evlilik öncesi cinsel ilişki , bekaret, cinsellikle ilgili ders, cinsellikle ilgilim panel, cinselliğe medya etkisi, cinsellikten kaçınma) incelenmiş, her iki cinsin de yüksek oranda bekareti önemsedikleri, kızların (%84,9) bekarate erkeklerden (%80,4) daha fazla önem vermesine rağmen anlamlı bir farkın olmadığı görülmüştür. Gençlerin cinsellik konusunda yüksek oranda ilgili ders okutulmasını (kızlar %80,5) , (erkekler 74,7) istedikleri belirlenmiştir. Araştırmada gençlerin kız ya da erkek olmaları , onların cinselliğe karşı oluş nedenleri üzerinde ve evlilik öncesi cinsel ilişkiye yönelik görüşleriyle ilişkili bulunmuş; evlilik öncesi cinsel ilişki konusunda kız öğrencilerin % 10,3'ü, erkek öğrencilerin ise % 24,9'u evlilik öncesi cinsel yaşantıyı uygun bulduğunu bildirmişlerdir.

Türkiye Aile Değerleri Araştırması (2010)'nda , "evlilik dışı cinsel ilişki kurulmalıdır" ifadesine kadınların erkeklere göre daha fazla destek verdiğini, "anlaşamayan eşler boşanmaktan kaçınmamalıdır" ifadesine yaş kategorileri arttıkça katılanların oranlarının azaldığını, eğitim basamakları ilerledikçe ifadeye destek verenlerin oranının arttığı "erkeklerin evlilik öncesi cinsel ilişki kurmasında sakınca görmüyorum" ifadesine genç yaş grubunda olanların destek verdiklerini, yine genç yaş grubunda olanların "kızların evlilik öncesinde cinsel ilişki kurmasında sakınca görmüyorum" ifadesine daha toleranslı oldukları , aynı ifadeye lise ve üniversite eğitimi almışların daha toleranslı yaklaştıkları belirtilmiştir.

Ozan ve arkadaşlarının (2004), Dokuz Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesi öğrencilerinin cinsel tutum ve davranışlarını inceledikleri araştırmada, yapmış olduğu araştırmada erkeklerin, hemcinslerinin evlilik öncesi cinsel deneyime yaklaşımları daha olumluyken , kızların, erkeklerin evlilik öncesi cinsel deneyimine yaklaşımları , hemcinslerinininkine olan yaklaşımlardan daha hoşgörülü oldukları saptanmıştır.

Vefikulaçay ve arkadaşlarının (2009) , üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin görüşlerini araştırdıkları çalışmada, "bir erkeğin evleneceği kadının mutlaka bakire olması gerekir" önermesine ilişkin erkek öğrencilerin geleneksel bakış açısına sahip oldukları belirlenmiştir.

2.10.Bilişsel Yaklaşım

Bu araştırmada otomatik düşünceler ile aile ve evliliğe ilişkin geleneksel inanışların birbiri ile ilişkili olabileceği düşünülmüştür. Otomatik düşünceler kişilerin belli bir durum içine girdiğinde hızla ortaya çıkan ve incelenmeksizin doğru kabul edilen bilişlerdir(Beck ve Newman,2005).

Bilişsel yaklaşımın çıkış noktası, kişinin olayları yorumlayış ya da anlamlandırış biçimlerinin o olaya göstereceği tepkiyi belirleyeceğidir. Dolayısıyla bireyin belirli süreçleri kullanarak olayları algılayış ya da zihinsel olarak yapılandırış, o olay karşısında yaşadığı duyguları ve gösterdiği davranışları belirler (Bacanlı,1998).

Bilişsel yaklaşımı diğer yaklaşımlardan ayıran en önemli fark, uyarıcı ile tepki arasına giren zihinsel süreçlere yapılan vurgulamadan kaynaklanmaktadır. Bu kuramın önde gelen savunucularından Lazarus (1984,1991)'a göre bireyin herhangi bir uyarıcıya ya da duruma ilişkin algıları ve yüklediği anlam, düşüncelerin temelini oluşturmaktadır. Bireyin kişisel durumuna bağlı olarak iç ve dış kaynaklardan gelen bilgileri algılayıp değerlendirmesi sonucu yaşantılar oluşmaktadır.

Kuramın savunucularından Schachter'a göre ise çevremizi, çevremizdeki uyarıcıları algılayışımız ve anlamlandırmamız sonucunda, içimizdeki fizyolojik değişikliklere duygusal isimler veririz, etiketlemeler yaparız. Bilişsel yaşantılarımıza bağlı olarak duygusal yaşantılarımızı adlandırırız. Dolayısıyla, duygu bireyin çevre ile

etkileşiminde yaptığı bilişsel değerlendirmelerin sonucudur. Farklı ortamlarda benzer uyarıcılara farklı tepkiler vermemizin ya da farklı duygular yaşamamızın nedeni, farklı bilişsel değerlendirmelerimizdir (Akt;Lazarus,1991, Morris, 1996, Parkinson, 1996).

Bilişsel terapi, ilk olarak 1960'lı yıllarda A.Beck tarafından depresyonlu hastaların tedavisi için uygulanmaya başlanmıştır (Öztürk, 1997 , Türkçapar, 2000). Bilişsel terapi, davranış terapisinde kullanılmakta olan bir çok tekniğin bilişsel faktörlerle kullanılmasını içermektedir (Türküm, 1999). Bilişsel terapi, davranış terapisini kullandığından dolayı davranış terapisini olarak da tanımlanmaktadır. Oysa davranış terapisini sadece görünen davranışlar üzerinde yoğunlaşırken, bilişsel terapi davranışa neden olan, düşünme, hayal etme ve duygular üzerinde durmaktadır. Bu yüzden bilişsel terapiyi davranışçı terapisinin bir türü değil bir tamamlayıcısı olarak görmek gerekmektedir (Özdoğan, 1998).

Bilişsel terapi, aktif, problem odaklı, yapılandırılmış ve kısa süreli müdahaleleri içeren, psiko eğitimsel bir psikoterapi türüdür. Bu terapi yaklaşımında danışanlara, düşüncelerinin içeriğinin ve zihinlerinin işleyiş biçiminin, yaşamakta oldukları duygusal sıkıntılarda oynadığı belirleyici rol gösterilir. Danışana düşüncelerini, inançlarını ve bilgi işleme tarzlarını sistematik biçimde gözden geçirip değerlendirebileceği yöntemler ve teknikler öğretilir. Dünyayı algılayışında daha objektif olabileceği, duygularında ve davranışlarında olumlu yönde değişimler sağlayabileceği fark ettirilir (Bachs ve Dobson, 1998, Türkçapar, 2000).

Bilişsel modellerin ortak varsayımları; bilişsel işleyişin davranışları etkilediği; bilişsel işleyişini yönlendirilebildiği ve değiştirilebildiği; istenilen davranışsal değişimlere, bilişsel değişimler aracılığıyla ulaşılabilirdiği (Bachs ve Dobson, 1998) şeklinde belirlenmektedir.

Beck (1990)'e göre bilişsel terapi öğretilen, uygulanabilen ve test edilebilen bir grup stratejiyi, prensibi ve tekniği içerir. Bilişsel terapisinin içerdiği varsayımlar şöyle

özetlenebilir; a)Duygular doğrudan olaylardan kaynaklanmaz, olayların değerlendirmesini içeren düşüncelerden ortaya çıkar.b)İnançlar, tutumlar ve olayları işleme stilleri gibi daha önceden var olan bilişsel yapılar ve süreçler değerlendirmeyi etkiler.c)Kişilerin değerlendirmeleri ve duygusal tepkileri karşılıklı bir ilişkiye sahiptir.

Lynn ve Garske (1984)' ye göre Beck'in modeli danışanın düşünme süreçleri üzerine odaklaşan bir terapi biçimidir. Beck'in bilişsel terapisinde, bilişsel olaylar, bilişsel süreçler, bilişsel yapılar olarak adlandırılan üç önemli kavram vardır:

Bilişsel olaylar (cognitive events), sahip olunan ancak çoğu zaman kulak verilmeyen düşünce ve imajlar akımıdır. Bu düşünceler kolaylıkla yeniden gündeme gelebilen düşüncelerdir. Kişinin yaşadığı olumsuz duyguların ötesinde bu düşünceler vardır. Bu düşünceler çok hızlı ve otomatik olarak ortaya çıktığı için Beck bunlara 'otomatik düşünceler' (automatic thoughts) adını vermiştir. Bunların çoğu belirgin olmayan , biçimlendirilmemiş ve kişilerin isteyerek aklına getirmediği türden düşüncelerdir.Bu düşünceler ne kadar mantıksız olursa olsun, onlara tam olarak inanılır ve akla gelmesini engellemek son derece güçtür. Otomatik düşünceler çeşitli duygularla birlikte bulunabilirler ya da onları ortaya çıkarabilirler. Böylece davranışı etkilerler.

Bilişsel süreçler (cognitive processes) kişinin nasıl düşündüğü ve bilişsel sistemin otomatik süreçleri ile ilgilidir. Bilgi süreçleri; araştırma ve depolama mekanizmalarını ve hatırlama süreçlerini içerir. Çoğu durumda kişiler, bilginin nasıl kazanılıp geliştiğine , zorlayıcı bir durumda nasıl karar verildiğine ya da bilgiyi ve olayları nasıl hatırladığına dikkat etmezler. Aslında bunlar çok iyi prova edilmiş, tekrarlanmış rutinlerdir ve kişi bunları otomatik olarak yapar.

Bilişsel şemalar (Cognitive schemata) olarak adlandırılan bilişsel yapılar, kişinin olayları ele alışını ve yorumlayışını etkileyen varsayımlardır. Bir bilişsel yapı, bir program olarak ya da bilgisayardaki çeşitli planların uygulayıcısı olarak düşünülebilir. Bilişsel yapılar, bilginin ilerleyişindeki öncelikleri belirler. Bilişsel şemalar, tanımlanan

uyaranları alır, olayları kategorilendirir, bilgi edinmek için bir strateji seçer, problemi çözümler ve genellikle amaçlara ulaşmaya yardım eder. Kişiler her şey için şemalara sahip değillerdir. Ancak bu şemalar nedeniyle kişiler çeşitli durumlara belirli yorumlarla yaklaşırlar. Bilişsel şemalar, hangi bilgilere kulak verileceğini, onların nasıl yapılandırılacağını, onlara ne kadar önem verileceğini ve sonuçta neler olacağını etkiler.

Psikolojik sorunlar, bireylerin yaşantılarını algılamada, anlamlandırmada ve değerlendirmede yaptıkları çarpıtmalardan kaynaklanmaktadır. İnsanda böyle bir çarpıtma eğilimi de bulunmaktadır. Bu çarpıtma ve hatalar da bireyin kendisini, dünyasını ve geleceğini olumsuz ve hatalı olarak algılaması ile ortaya çıkmaktadır. Bu patolojik bir durumdur. Beck bu süreci bilişsel üçlü olarak adlandırmaktadır. Bunlar otomatik düşünceler, ara inançlar ve temel inançlardır. (Beck ve Newman, 2005).

Otomatik düşünceler bireyin kendisi, dünyası ve geleceği ile ilgili iç diyaloglarıdır. Genellikle spontan, gizil ve seri durumda olup insan zihninde aniden ortaya çıkabilmektedir. İçerik ve anlamlarına göre belirli duygularla birleşik durumlardır. Yani duygularla bağlantılıdır ve uçuşma özelliğine sahiptir. Olaylar karşısında bilinçli bir çaba göstermeden ve kendiliğinden ortaya çıkmaktadır. Bireyler genellikle otomatik düşüncenin değil, ona eslik eden duygunun farkındadırlar. Ancak, bireyler eğitim alarak bu düşüncelerinin farkına varabilmektedirler (Türkçapar, 2007).

Ara inançlar, bireyin kendisi ve çevresindeki insanlar ile ilgili düşünce, tutum ve varsayımlardan oluşmakta ve bireyin zihninin derinliklerinde bulunmaktadır (Corey, 2005). Olumlu ve olumsuz temel inançlar biçiminde olabilen temel inançlar ise, bireyin kendisiyle ilgili olan ve diğer insanlarla kurduğu ilişkiler sonucunda ortaya çıkan düşüncelerdir (Beck ve Newman, 2005). Olumsuz temel inançlara “Dünya yaşanacak yer değil”; olumlu temel inançlara “Çalıştığım zaman birçok şeyi başarabilirim” ve “Birçok şey kontrolüm altında” (Karahan ve Sardogan, 2004) gibi düşünce biçimleri örnek olarak verilebilir.

2.11.Bilişsel Terapide Temel Kavramlar

Bilişsel İşlevsizlik: Kendall tarafından önemle vurgulanan bilişsel işlevsizlik duygusal probleme neden olan bilişsel durumu belirtmektedir. Bilişsel işlevsizlik, bilişsel eksiklikler ve bilişsel çarpıtmalar olarak ortaya çıkabilmektedir. Olumsuz duygu durumunun düzeltilmesi için önce hangi tür bilişsel işlevsizliğin bu duruma neden olduğu bulunmalıdır (Türküm, 1999).

Bilişsel Eksiklikler: Bilişsel eksiklik, olaylar karşısında dikkatli bir bilgi işleme yolunu kullanmadan eylemde bulunmaya yol açar. Düşünmeden davranmak ya da fevri davranmak olarak da tanımlanabilecek olan bilişsel eksikliklerin giderilmesine yönelik çalışmalar, bireyin eylemde bulunmasını erteleyerek düşüncenin yer aldığı problem çözme becerilerinin geliştirilmesini içerir (Türküm,1999).

Bilişsel Çarpıtmalar: Beck, psikiyatrik hastalıklarda yaşanan duygusal güçlüklerin belli işlevsel olmayan düşünce yanlışlıklarından kaynaklandığı hipotezini geliştirmiştir. Bilişsel terapi kuramında önemli bir yeri olan bilişsel çarpıtmalar içerdikleri anlamlar açısından çeşitli türlere ayrılmaktadır. Tipik bilişsel çarpıtmalar şunlardır (Freeman ve diğer.,1989).

1-Keyfi Çıkarım: Herhangi bir olay yada yaşantıda, belirli bir ipucu veya kanıt olmaksızın, kişinin kendine göre bir kanıya varmasıdır. Olumlu öğelerin devre dışı bırakılması olarak ta isimlendirilen bu çarpıtma türü özellikle depresif durumdaki hastalarda görülür. Olumlu veya nötr duygusal etki yaratabilecek yaşantıların sürekli olumsuz yönde değerlendirilmesine yol açar.

2-Seçici Soyutlama: Bireyin, yaşadığı olayla ilgili farklı yönde kanıtlar olmasına rağmen, tek bir detaya dayanan olumsuz değerlendirmeler yapmasıdır.

3-Aşırı Genelleme: Tek bir nedene veya olaya dayanarak, kişinin kendi

yetersizliği veya değeri konusunda yargıya varması ve bu yargının başka durumlar içinde genellenmesidir.

4-Kişiselleştirme: Arada hiçbir bağıntı yokken olumsuz olayların nedenini kendinde aramayı içerir. Hiç nedensel bir ilişki olmadığı halde, çevreden gelen iletilerden kendisi hakkında sonuçlar çıkarma ve bunların kişiliğe yöneltmiş bir değerlendirme olarak algılanmasıdır.

5-Kutuplaşmış Düşünce: Kişilerin deneyimlerini, yargılarını iki aşırı uç kutuptan birine yerleştirme eğilimleridir. Bu tür eğilimleri olan insanlar için diğer insanlar ya güvenilirlerdir ya da güvenilmezdir, bir olay ya iyidir ya da kötü. Kişi her şeyi ak ya da kara olarak görmekte, grinin varlığını ya da tonlarını fark edememektedir.

6-Büyütme (Abartma) ve Küçümseme: Yaşanan olumsuz olayların anlamını, önemini abartmayı içerir. Büyütme türü çarpıtmalar genellikle kişilerin kendi korkularını ve mükemmel olmayışlarını değerlendirirken ortaya çıkar. Bu çarpıtma türünün diğer bir şekilde olumlu bir durumun kişi tarafından önemsiz ve değersiz olarak yorumlanmasıdır.

2.12.Bilişsel –Yaşantısal Benlik Kuramı

Birbirinden bağımsız ancak birbiri ile etkileşim içinde olan iki tür bilgi işleme sistemini öneren bir kişilik kuramıdır. Bu kuramda duyulara dayalı olarak ortaya çıkan otomatik, sezgisel yaşantısal bir sistem ile bilgiyi nesnel olarak işleyen bilinç ve derinlemesine düşünmeye dayalı rasyonel bir sistem karşılaştırılır. Çevre, benlik hakkındaki yaşantısal ve rasyonel inançlar ve bunların ilişkileri, davranışı farklı biçimlerde yönlendiren bilişsel şemaları oluştururlar. Bu tür, bilinç dışı şema merkezli bilgi işlemenin etkili, hızlı, çabasız olma ve günlük olaylara tepki verirken daha az dikkat gerektirme gibi avantajları bulunmaktadır. Bilinçli karar verme bilişsel çaba, yüksek düzeyde dikkat kapasitesi gerektiren ve görelî olarak daha fazla çaba ile işleyen bir süreçtir (Teglası ve Epstein, 1998).

Yaşantısal sistemde bilgi işleme otomatik ve hızlı olduğundan, bu sistem işlem yapar ve kendisinden sonra gelen rasyonel bilgi işleme biçimini etkiler. Yaşantısal sistem bilgiyi somut, bütüncül, temelde sözsüz biçimde depolar, kişisel duygu yaşantısıyla ilişkilidir ve yüksek düzeyde zorlayıcıdır. Bu sistem olayları somut olarak temsil etmesine rağmen, uyarıcı-tepki genellemesi, prototipler, benzetmeler ve öyküler kullanımı yoluyla soyutlama yapma kapasitesine de sahiptir (Teglasi ve Epstein, 1998).

Uyum sağlayıcı davranışın her iki sistemin ortak işlevi olduğu düşünülür. Bilişsel yaşantısal benlik kuramına göre, yaşantı içindeki şemalar birbiri ile benzeşir veya farklılaşır. İnsanlar bilgi işleme ve böylece çevrelerine uyum sağlama sürecinde rasyonel ve yaşantısal düşünme biçimlerini kullanma derecelerinde önemli bireysel farklılıklar gösterirler. Çevre ile uyum sürecinde , bu iki düşünce biçimi, bir çok değişik davranış ile ilişkisi açısından önem kazanır. Örneğin başa çıkma becerisi, uyum, cinsiyet farklılıkları, başarı ve kişiler arası ilişkiler bu değişkenlerin bir kaçını oluşturur (Epstein ve ark., 1996).

Analitik-rasyonel düşünme biçimi temelde bilinç düzeyinde işlev görür ve amaçlı, analitik, sözel, göreceli olarak duygusal etkinliklerden bağımsızdır. Sezgisel-yaşantısal düşünme biçimi ise anlık duygulardan etkilenecek işlev gören bir sistemdir. Her iki sistem arasındaki rutin etkileşimler, bilginin işlenmesini ve depolamasını etkileyen faktörleri içeren şemaların gelişmesine hız kazandırır. Yaşantısal sistemdeki şemaların, duygusal olarak önemli olan yaşantıların sentezine dayanan genellemeleri temsil ettiği varsayılır. Bu çevrede betimleyici ve motivasyonel iki temel şema bulunmaktadır. Betimleyici şemalar benlik ve dünyaya ilişkin genellemelerdir. Örneğin, “otorite figürleri güvenilir veya güvenilir değildir” , “ben sevmeye değer bir insanım veya sevmeyi hak etmeyen bir insanım” gibi. Motivasyonel şemalar ise, yaşantı yoluyla edinilen kapalı inançlardan oluşur. Örneğin, “otorite figürüyle iletişim kurmanın yolu onların gönlünü almaktır”, “çok çalışırsam başarılı olabilirim” (Teglasi ve Epstein, 1998).

Yaşantısal ve rasyonel düşünme biçimlerini açıklayan özellikler Tablo1’de verilmiştir.

Tablo 1. Yaşantısal ve Rasyonel Düşünme Biçimlerine İlişkin Karşılaştırma

Yaşantısal Düşünce Biçimi	Rasyonel Düşünce Biçimi
Bütüncüdür.	Analitiktir.
Otomatiktir. Çaba gerektirmez.	İsteğe bağlıdır. Çaba gerektirir.
Duygusaldır.	Mantıksaldır.
Çağrimsal bağlantılar vardır.	Mantıksal bağlantılar vardır.
Davranış geçmiş olaylarla ilişkilendirilerek tasarlanır.	Davranış olayların bilinçli tahmini ile tasarlanır.
Gerçeği somut imajlar, benzetmeler ve öyküler kodlar-depolar.	Gerçeği somut semboller, kelimeler ve sayılar şeklinde kodlar-depolar.
Daha hızlı işlem yapar. Anlık eylemlere yöneliktir.	Daha yavaş işlem yapar. Yavaş olup ortaya çıkan ortaya çıkan eylemlere yöneliktir.
Değişime direnç gösterir ve daha yavaş değişime uğrar. Tekrarlı veya yoğun yaşantıyla değişir.	Daha hızlı ve kolay değişir. Güçlü tartışma ve yeni bulgularla değişir.
Araştırma genel düzeydedir. Sterotipik düşünce vardır.	Yüksek düzeyde detaylı araştırma vardır.
Genel düzeyde entegrasyon vardır.	Yüksek düzeyde entegrasyon vardır.
Pasif ve bilinç öncelikli olarak yaşanır. Birey duyguları tarafından yönlendirilir.	Mantık ve bulgu temelli hareket edilir.
Ben merkezli yaşantıya inanılır.	Mantık ve bulgu temelli hareket edilir.

Bu iki düşünme biçiminden yaşantısal olanı sıklıkla daha uyum sağlayıcıdır,

fakat mantıksal analiz gerektiren problemlerin çözümünde ve soyut ilişkilerin anlaşılmasında yetersiz kalmaktadır (Epstein ve ark., 1996).

2.13.Otomatik Düşünceler İle İlgili Yayın ve Araştırmalar

2.13.1Otomatik Düşünceler İle İlgili Yurt Dışında Yapılan Yayın ve Araştırmalar

Yurt dışında yapılan yayın ve araştırmalar incelendiğinde , intihar girişimi ile otomatik düşünceler (Macleod ve Arkadaşları, 2005); depresyon ve otomatik düşünceler (Hankin ve Abramson, 2001) ;otomatik düşünceler ile sosyal koruma ve sosyal uzaklık ilişkisi (Spano, 2005);gerilim tipi baş ağrısı ile otomatik düşünceler (Yücel ve Arkadaşları, 2002); ailesel ilginin etkisi ile otomatik düşünceler (Wallace ve May, 2005;Wilson ve Deane, 2005); olumlu olumsuz kavramlarının kişilerin hayatındaki yeri (Calvete ve Smith, 2005);obezite ile otomatik düşünceler (Odacı, 2007); ümitsizliği etkileyen etkenler (Yılmaz ve Türküm, 2008) gibi değişkenler arasındaki ilişkilerin araştırıldığı görülmektedir.

Macleod ve Arkadaşları (2005) , intihar girişiminde ümitsizlik ve geleceği pozitif-negatif düşünme ile ilgili yaptıkları araştırmada; kişisel intihar girişimlerinde gelecek hakkında ümitsiz olmanın önemli bir yer tuttuğunu; ancak gelecek hakkında pozitif düşünme eksikliğinin gelecek hakkında negatif düşünmenin varlığından daha önemli olduğunu saptamışlardır.

Hankin ve Abramson (2001), ergenlik döneminde depresyon ve ümitsizliği inceledikleri araştırmada ; bilişsel olarak savunmasız olan bireylerin olumsuz

düşüncelerinin olduğu durumlarda, umutsuz olduklarında ve umutsuzluk duygusu içinde bulunduklarını varsayan umutsuzluk teorisinin öncelikle depresyonun alt tiplerindeki belirtilere ve daha sonra depresyona yol açtığını; aynı zamanda ergenlik döneminde stresli olayların artışı ile birlikte intihar eğilimleri, uyku rahatsızlıkları, konsantrasyon eksiklikleri ve kötüleşen ruh hali gibi olumsuz belirtilerin de ortaya çıktığını saptamışlardır.

Spano(2005), sosyal koruma ve sosyal uzaklık arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmada; gençler arası şiddetin ve şiddet oranının giderek arttığını; sosyal korumanın (arkadaş çevresi , aile) saldırı riskini azalttığını; erkeklerin kızlara oranla daha az saldırı olayına maruz kaldığını saptamıştır.

Yücel ve Arkadaşları (2002), gerilim tipi baş ağrısı olan hastalarda depresyon, otomatik düşünce, duygu tıkanması ve kararlılık arasındaki ilişkileri inceledikleri araştırmada; 105 gerilim tipi baş ağrısı yaşayan hasta ile 70 sağlıklı denek karşılaştırılmış, sağlıklı deneklerle kıyaslandığında , baş ağrısı yaşayan hastaların otomatik düşünce , depresyon ve duygu tıkanmasında yüksek puanlar , kararlılıkta ise düşük puanlar elde ettiklerini; baş ağrısı çeken kişilerin yüksek depresyon puanlarına sahip olduklarını ve duygularını ifade etmekte büyük zorluklar yaşadıklarını saptamışlardır.

Wallace ve May (2005), ailesel ilginin etkisi ve okulda suçun gençlik korkusu üzerindeki sosyal uzaklık (izolasyon) duygularını inceledikleri araştırmada; ailesiyle ilişkileri kötü olan ve arkadaşlarıyla ilişkilerinde yüksek derecede yabancılaşma yaşayan gençlerin sosyal ilişkilerde ürkek olduklarını ve çevresinden sosyal uzaklaşma duygularını yaşadıklarını saptamışlardır.

Wilson ve Deane (2005), yetişkinlerin inançları ve ümitsizlik duygularına bağlı olarak ortaya çıkan profesyonel psikolojik yardım isteğinin bir eksiklik ya da çaresizlik olarak algılanıp algılanmadığını araştırmışlardır. Araştırmada, insanların çaresiz kaldıkları durumlarda psikolojik danışma hakkındaki olumsuz yargıları ile birlikte çaresizlik içinde sorunlarını paylaşamamaları sonucunda intihar başta olmak üzere pek çok çıkar yol aradıklarını ; aynı zamanda gençlerin kendi sorunlarını tek başlarına çözmeleri gerektiğine inandırılmaları ya da bu sorunlarını bireyleşme ve yetişkin olma isteği ile tek başlarına çözmek istemeleri sonucu yardım almak istemediklerini saptamışlardır.

Calvete ve Smith (2005), otomatik düşüncelerin yapısı ve psikolojik belirtiler arasındaki ilişkiyi inceledikleri araştırmada; insanların hayatında olumlu kavramların olup olmadığını; olumsuz otomatik düşüncelerin kaygıya ve şiddet davranışlarına yol açtığını saptamışlardır.

Odacı (2007) , obez Türk ergenlerinde depresyon, uysal davranışlar ve olumsuz otomatik düşünceler arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmada ; Türk gençlerinde depresyon ve obezlik arasında bir ilişkinin olduğunu; ancak tüm obez gençlerde de depresyon olmadığını ; obez grupların depresyon derecelerinin normal ağırlığa sahip grupların depresyon derecelerinden daha yüksek olduğunu; obezite ve depresyon arasındaki ilişkinin dikkate alınması ile gençlerde obezite tedavisinin başarılı şekilde sonuçlanabileceğini saptamıştır.

Yılmaz ve Türküm (2008), Türk gençlerinin ümitsizliğini etkileyen faktörleri inceledikleri araştırmada ; ümitsizlik derecelerinin büyük ölçüde gençlerin arkadaşları ve

aileleri tarafından etkilendiğini; ayrıca ümitsizlik duygu durumunun ailelerin eğitim düzeyi ve ailenin hayata bakış açısından değiştiğini saptamışlardır.

2.13.2. Otomatik Düşünceler İle İlgili Yurt İçinde Yapılan Yayın ve Araştırmalar

Yurt içinde yapılan yayın ve araştırmalar incelendiğinde stresle başa çıkma tarzları (Akbağ, 2000); otomatik düşünceler ile sosyal yetkinlik beklentisi (Karahan ve Arkadaşları,2006); ebeveyn tutumları ve aile içi ilişkiler (Öztütüncü,1996); kişisel ve mesleki değişkenler (Gündüz,2006); okul başarısızlığı altında yatan depresyon (Bozkurt,1998); sürekli kaygı (Çivitci,2006); öğrenilmiş güçlülük düzeyleri(Güloğlu ve Aydın,2007); pozitif düşünmeye dayalı grup eğitimi (Öğretir,2004); problem çözme düzeyleri (Tümkaya ve İflazoğlu,1999); depresif belirtiler (Tunca,1995); yetiştirme yurtları (Tanrıku,2002), saldırganlık, cinsiyet ve sınıf düzeyi açısından incelenmesi (Kurtoğlu,2009) gibi değişkenlerin arasındaki ilişkilerin araştırıldığı görülmektedir.

Akbağ (2000), stresle başa çıkma tarzlarını üniversite öğrencilerinde olumsuz otomatik düşünceler, transaksiyonel analiz ve ego durumları açısından incelediği araştırmada; bireyin stresle başa çıkmasını engelleyen en önemli etmenin onu gerilime sokan olay değil, olayın değerlendiriliş biçimi olduğunu; gerçekçi olmayan düşünce tarzının , kaygı düzeyinin artmasına , karamsarlığın artmasına , denetimin, üretkenliğin ve moral düzeyinin azalmasına ve sonuç olarak da stresin istenmeyen sonuçlarının ortaya çıkmasına sebep olduğunu saptamıştır.

Karahan ve Arkadaşları (2006), lise öğrencilerinde sosyal yetkinlik beklentisi ve otomatik düşüncelerin, yaşanan sosyal birim ve cinsiyet arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. Araştırmada, lise öğrencilerinde sosyal yetkinlik beklentisi düştükçe olumsuz otomatik düşüncelerin arttığını; yurttan kalan öğrencilerde, aile ve akraba yanında kalan öğrencilere göre sosyal yetkinlik beklentisinin daha düşük; olumsuz otomatik düşüncelerin ise daha yüksek olduğunu saptamışlardır.

Öztütüncü (1996), liseli ergenlerdeki irrasyonel/olumsuz otomatik düşünceleri ana - baba tutumları ve aile içi ilişkiler açısından incelediği araştırmada; ana - babanın birinden ya da her ikisinden uzun süreli ayrı kalmak (ölüm, boşanma veya iş nedeniyle) ve aile bireylerinin yaşadığı kronik hastalık ve güçsüzlüklerin, ergenlerin olumsuz otomatik düşüncelerini ve depresif duygu durumlarını arttıran bir değişken olduğunu ; kız ergenlerin olumsuz otomatik düşüncelerinin erkek ergenlerden daha yüksek olduğunu , ayrıca olumsuz otomatik düşünceler arttıkça depresif duygulanım düzeyinin de yükseldiğini saptamıştır.

Gündüz (200&), öğretmenlerde akılcı olmayan inançları kişisel ve mesleki değişkenlere göre incelediği araştırmada; insanların mantıksızlığa eğilimli olarak dünyaya gelmelerinin yanı sıra , bu düşüncelerin, çocukluk döneminden itibaren kişinin çevresinde bulunan önemli kişilerden öğrenilmesi yoluyla kazanıldığını, akılcı olmayan inançlara sahip olan öğretmenlerin eğitim verdikleri öğrencilerin de dolaylı yollardan bu inançlarını yansıttıklarını; medeni durum, cinsiyet, hizmet süresi, mezun olunan okul, çalışılan okul, branş ve sosyal destek değişkenleri açısından da anlamlı düzeyde farklılaştığını saptamıştır.

Bozkurt (1998), lise öğrencilerinin okul başarısızlıklarının altında yatan depresyonla ilgili otomatik düşünce kalıplarını incelediği araştırmada; kız öğrencilerin

erkek öğrencilere göre daha fazla olumsuz otomatik düşünce ve kaygıya sahip olduklarını ve kız öğrencilerin depresyon puan ortalamalarının erkek öğrencilerden daha yüksek olduğunu, akademik başarı ve cinsiyete göre otomatik düşünceler, depresyon ve kaygı düzeyleri üzerinde anlamlı farklılıklar bulunduğu saptanmıştır.

Çivitci (2006), ergenlerde mantıkdışı inanç ve sürekli kaygı arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmada; öğrencilerin gerek tüm grupta, gerekse kız ve erkeklerde mantıkdışı inançların ve rahatlık talebinin sürekli kaygı ile olumlu ilişkilere sahip olduğunu; tüm grupta ve erkeklerde başarı talebi ile sürekli kaygı arasında düşük ancak anlamlı ilişkiler bulunurken, kızlarda anlamlı bir ilişkinin gözlenemediği saptanmıştır.

Güloğlu ve Aydın (2007), öğrencilerin öğrenilmiş güçlülük düzeyleri ile otomatik düşünce biçimleri arasındaki ilişkiyi inceledikleri araştırmada; yüksek öğrenilmiş güçlülük düzeyine sahip öğrencilerin kendine, geleceğine ve dünyaya karşı olumsuz bakış açısına ve olumlu bakış açısına sahip olma alt testlerinde ve testin toplamında yüksek puan aldıklarını; yüksek öğrenilmiş güçlülük düzeyine sahip çocukların kendilerine, geleceğe ve dünyaya ilişkin bakış açılarının, düşük öğrenilmiş güçlülük düzeyine sahip çocuklara oranla daha olumlu olduğunu; ayrıca kız ve erkek öğrenciler arasına anlamlı bir fark olmadığını saptamışlardır.

Öğretir (2004), pozitif düşünmeye dayalı grup eğitimi programının benlik algısı, eşlere ve çocuklara yönelik tutumları ile kendini denetleme becerisi ve otomatik düşünceler üzerindeki etkisini araştırmıştır. Araştırmada, pozitif düşünmeye dayalı grup eğitimi programına katılan annelerin çocuklarına gösterdikleri davranışların, otoriter ve tutarsız tutumlardan uzaklaştığı, demokratik ve koruyucu tutuma yaklaştığını; programın annelerin kendine güvenini artırarak onları olumlu yönde geliştirdiği ve ana - baba tutumlarıyla çocukların davranışları arasında sıkı bir bağlantı olduğunu saptamışlardır.

Tümkaya ve İflazoğlu (1999), Çukurova Üniversitesi Sınıf ęretmenlięi ęrencilerinin otomatik düşünce ve problem çözme düzeylerinin bazı sosyo - demografik değişkenlerle ilişkisini inceledikleri araştırmada ; otomatik düşünceler ile sosyo - ekonomik düzey ve problem çözme ile sınıf düzeyleri arasında anlamlı bir fark olduğunu; depresyonun ortaya çıkışında problem çözme becerisi kadar , bireyin olumsuz otomatik düşüncelerinin de etkisinin olduğunu; olumsuz otomatik düşüncelerin , sistematik mantıksal hatalar ile birleşerek bireyde dünya ve gelecek hakkında olumsuz değerlendirmelere yol açtığını saptamışlardır.

Tunca (1995), bedensel hastalığı olan bireylerde , depresif belirtiler ve olumsuz otomatik düşünceler ile hastalık arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmada; tıbbi hastalık ile depresyon ve depresyon ile otomatik düşüncelerin de birbirleriyle ilişkisinin olduğunu; özellikle de depresif belirtilerin düzeyi ile otomatik düşüncelerin sıklığı arasında önemli bir ilişkinin olduğunu; hastaların hastalıklarını algılayış biçimleri ve depresif belirtilerinin düzeyi ile otomatik düşüncelerinin sıklığının birbirleri ile yakından ilişkili olduğunu saptamıştır.

Tanrikulu (2002), yetiştirme yurtlarında ve aile ortamında yaşayan 15 - 17 yaşı arasındaki lise ęrencilerinin bilişsel yapıları (olumsuz otomatik düşünceler) ve problem çözme becerileri açısından incelediği araştırmada ; olumsuz otomatik düşüncelerin gençlerin psikolojik rahatsızlıklara yatkınlığını arttırdığını, hatta psikolojik rahatsızlıkların nedeni olabildiğini ve bireylerin psikolojik zorlanmalarla etkili bir biçimde baş edebilmeye yönelik kullandıkları başa çıkma gücünün olumsuz otomatik düşünce düzeyleri ile yakından ilgili olduğunu saptamıştır.

Kurtoğlu (2009), lise öğrencilerinde gözlenen saldırganlık düzeylerinin otomatik düşünceler, cinsiyet ve sınıf düzeyi açısından incelediği araştırmada; olumsuz otomatik düşüncelerin gençlerin saldırganlık düzeyini arttırdığını; cinsiyet ve sınıf düzeyi açısından anlamlı farklılıklar bulunduğunu saptamıştır.

BÖLÜM III

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

3.1.Araştırmanın Modeli

Bilimsel Araştırmalar amaçlarına göre temel ve uygulama; yürütüldüğü çevreye göre laboratuvar ve saha; yöntemine göre tarihi, betimsel ve deneysel olarak sınıflandırılmaktadır (Kaptan, 1980).

Araştırma modeli , belirli bir konuda hali hazırdaki bir durum, belirli bir araştırma evreninden örneklem alınarak yapılacağı için betimsel türdedir (Bir,1999). Bu araştırma, geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçladığı ve araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne, kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlamaya çalıştığı için tarama modeli olarak belirlenmiştir(Karasar, 2009).Genel tarama modellerinden yararlanılan bu araştırmada, iki ve daha çok sayıdaki değişkenin birlikte değişim derecesinin belirlenmesi amaçlanmaktadır.Ayrıca veri toplama araçlarına dayalı olarak elde edilecek verilerin çözümlenmesinde karşılaştırma türü ilişkisel betimlemelere de yer verilecektir(Karasar,2009).

3.2.Evren ve Örneklem

Araştırmada toplanacak verilerin analizi ile elde edilecek sonuçların geçerli

olacağı, yorumlanacağı grup evren olarak adlandırılmaktadır. Araştırmada hedef evren ve ulaşılabilir evren olarak iki evrenden söz edilmektedir: hedef evren, ulaşılması imkansız ve ideal olanı temsil eder; ulaşılabilir evren ise araştırmacının gerçekçi ve ulaşılabilir seçimidir (Büyüköztürk , 2008). Araştırmada hedef evren Türkiye'de yaşayan ve boşanmak için aile mahkemelerine başvurmuş olan tüm bireyler olarak tasarlanmış, ulaşılabilir evren ise İzmir il merkezinde yaşayan ve boşanmak için aile mahkemelerine başvurmuş olan bireyler olarak belirlenmiştir.

Örneklem ise evrenin sınırlı bir parçası olarak tanımlanmaktadır. Örneklem seçkisiz (random) ve seçkisiz olmayan olarak belirlenmektedir (Büyüköztürk, 2008). Bu araştırmanın örneklemini belirlenen ulaşılabilir evrenden seçkisiz olarak oluşturulmuştur.

Araştırmanın örneklemini boşanma aşamasında olan 180 katılımcı (boşanma davaları İzmir Aile Mahkemelerinde devam eden) ile çalışma yapılmıştır. Çalışmaya katılma gönüllülük esasına dayalı olarak gerçekleştirilmiştir.

3.3.Verİ Toplama Araçları

Araştırmada iki ölçek ve bir kişisel bilgi formu kullanılmıştır.

3.3.1 Kişisel Bilgi Formu (KBF)

Araştırmacı tarafından hazırlanan katılımcıların yaş, cinsiyet, eğitim durumu, aile yapısı gibi özelliklerin ifade edildiği formdur. Toplam 20 sorudan oluşmaktadır.

3.3.2.Otomatik Düşünceler Ölçeği (ODÖ)

30 maddeden oluşan 1-5 arası puanlanan Likert tipi ölçektir. Depresyonla ilişkili olan otomatik olumsuz düşüncelerin ortaya çıkma sıklığını ölçmektedir. S.D:Hollan ve P.C. Kendall,(1980) tarafından geliştirilmiş olup Aydın ve Aydın (1990) Hisli Şahin ve Şahin (1992) tarafından geliştirilmiştir (Savaşır ve Şahin, 1997).

Güvenirlilik: İç tutarlık:345 kişilik bir öğrenci örnekleminde elde edilen Cronbach Alfa iç tutarlık katsayısı .93 (Şahin ve Şahin,1992) olarak bulunmuştur. 57 depresif hasta ve 57 normal olmak üzere 114 kişilik bir örneklemden elde edilen katsayı ise 0.95'tir. (Aydın ve Aydın,1990).Ölçeğin Aytar (1987) tarafından 21 depresif, 20 depresif olmayan psikopatolojik ve 20 diğer hastalar olmak üzere üç gruba uygulanması sonucu elde edilen Cronbach Alfa güvenirlik katsayıları ise sırasıyla .94,.89 ve.91 olarak belirtilmektedir.Ölçeğin her bir maddesinden alınan puanlar ile tüm ölçekten alınan puanlar arasındaki madde-toplam puan korelasyonları .35 ile .69 (Şahin ve Şahin,1992) ve .37 ile .85 (Aydın ve Aydın,1990) arasında bulunmuştur.

Yarıya bölme güvenirliği:İki yarım test yöntemi ile elde edilen güvenirlik katsayıları depresif grup için $r=.91$, depresif olmayan psikopatolojik grup için $r=.59$ ve diğer hastalar için $r=.87$ 'dir. (Aytar,1987).Bu yöntem ile elde edilen güvenirlik katsayısı Şahin ve Şahin'in (1992) çalışmasında .91 olarak belirtilmektedir.Test-tekrar test güvenirliği: 30 kişilik bir öğrenci grubu üzerinde uygulanan test-tekrar test güvenirlik katsayısı $r=.77$ dir (Aydın ve Aydın,1990).

Geçerlik : Ölçüt bağıntılı geçerlik: Ölçeğin Beck Depresyon Envanteri ile korelasyonu .75 (Şahin ve Şahin, 1992),.70 (Aydın ve Aydın,1990) ve 87.(Aytar,1987), MMPI-D skalası ile .85, Çok Yönlü Depresyon Ölçeği ile .60 (Aytar,1987) ve Fonksiyonel Olmayan Tutumlar Ölçeği ile .27 (Şahin ve Şahin,1992) olarak bulunmuştur.

Ölçeğin Beck Depresyon Envanteri'ne göre semptomatik olan ve olmayan

grupları anlamlı olarak ayırt edebildiği belirtilmektedir (Şahin ve Şahin ,1992). Aydın ve Aydın'ın (1990) çalışmasında da ölçeğin depresif olan olmayan grupları ayırt edebildiği belirtilmektedir. Ölçeğin her bir maddesinin ayrı ayrı geçerliğine bakılmış ve 30 maddenin 30'unun da ayırıcı geçerliği olduğu bulunmuştur. (Şahin ve Şahin,1992).

Yapı Geçerliği: Yapılan faktör analizi sonucunda ölçeğin “Kişinin kendine yönelik negatif duygu ve düşünceleri” (2,3,7,8,17,18,21,23,24 ve 27.Maddeler), “Şaşkınlık/kaçma fantezileri” (13,14,15,19,20 ve 22. maddeler), “Kişisel uyumsuzluk ve değişme istekleri” (9,26 ve 29.maddeler), “Yalnızlık/izolasyon” (1,4,10 ve 28. maddeler) ve “Ümitsizlik” (6,11,12 ve 25. maddeler) olmak üzere 5 faktörden oluştuğu belirtilmektedir(Şahin ve Şahin,1992).

3.3.3.Aile ve Evliliğe İlişkin Geleneksel İnanışlar Ölçeği

Bu ölçek , evlilik ve aileye ilişkin geleneksel bakış açılarını ölçmek amacıyla geliştirilmiştir. Boşanma, cinsel eğitim, evlilik öncesi cinsellik ve kadın bekaretinin önemine ilişkin maddeler içermektedir. Bu ölçek geliştirilirken Hojat ve arkadaşlarının (2000) ölçeğinden bazı maddeler seçilmiştir.

Geliştiren(ler):Sakallı-Uğurlu (2002) olup,1-6 noktalı, 12 maddelik bir ölçektir.Geçerlik: Yapı geçerliği:Faktör analizi:2Faktör: Birinci faktör bekaret ve evlilik öncesi cinsellikle ilişkin maddelerdir. İkinci faktör ise boşanma ve cinsel eğitim ile ilgili maddelerdir.Güvenirlilik:Tüm Ölçeğin Cranbac Alfa katsayısı.89'dur.1. faktörün Cronbach Alfa katsayısı.91,2. Faktörün ise .65'dir (Türk Psikoloji Dergisi ,2004).

3.4.Verilerin Toplanması

Veriler boşanma aşamasına gelmiş bireylerin Otomatik Düşünceler Ölçeği ,

kişisel bilgi formu ve Aile ve Evliliğe İlişkin Geleneksel İnanışlar Ölçeği' ne verdikleri yanıtlardan oluşmaktadır. Bayraklı adliyesine boşanmak için gelen okuma yazma bilen ve çalışmaya katılmaya gönüllü kişiler rast gele seçilmiştir. Uygulama öncesi katılımcılara araştırmanın amacı ve uygulamada dikkat edilmesi gereken hususlara dair bilgilendirme yapılmış ve verilen bilgilerin yalnızca araştırma amacı ile kullanılacağı ifade edilmiştir.

3.5.Verilerin Çözümlemesi

Araştırmada elde edilen veriler SPSS for Windows paket programında analiz edilmiştir. Öncelikle Otomatik düşünceler Ölçeği ve Aile ve Evliliğe İlişkin Geleneksel İnanışlar Ölçeğinden alınan puanlara ilişkin betimsel istatistiklere yer verilmiştir. Sosyo - demografik değişkenlere göre alınan ölçek puanları karşılaştırılmıştır.Otomatik düşünceler ölçeği ile aile ve evliliğe ilişkin geleneksel inanışlar ölçeğine ilişkin çözümlemeler için t-testi ve varyans analizi teknikleri kullanılmıştır. İlişkisel bir model olduğundan değişkenlere ilişkin korelatif ilişkiler de çözümlenmiştir.

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUM

4.1 Katılımcıların Demografik Yapılarına İlişkin Bulgular ve Yorum

Araştırmaya katılan kadın ve erkek katılımcıların yaşa, eğitim durumuna, algılanan gelir durumuna ,evlilik sürelerine ,en uzun yaşanılan yerleşim birimine , çalışıp çalışmama durumlarına ve çalışmıyorsa geçimini nasıl sağladığına, evlilik öncesi birlikte yaşama durumuna ,evlilik sayısına, çocuğu olup olmamasına , evlilik sürecinde eşi ve çocuklar dışında evde başka bireylerin yaşayıp yaşamasına göre dağılımları Tablo 2, Tablo 3, Tablo 4 ,Tablo 5, Tablo 6 , Tablo 7, Tablo 8, Tablo 9, Tablo 10, Tablo 11 ve Tablo 12’de sunulmuştur.

Tablo 2 'de örneklemin yaşa göre dağılımı sunulmaktadır.

Yaş	K		E	
	N	%	N	%
20-30 yaş arası	33	42.3	19	18.6
31-34 yaş arası	16	20.5	27	26,5
35-40 yaş arası	16	20.5	26	25,5
41 yaş ve üstü	12	15.4	22	21,6
T	77	98.7	94	92,2

Tablo 2' de görüldüğü üzere, 20-30 yaş arası kadın %42,3, erkek % 18,6; 31-34 yaş arası kadın %20,5, erkek %26,5; 35-40 yaş arası kadın % 20,5, erkek %25,5 ; 41 yaş ve üstü kadın %15,4; erkek % 21,6' dır.

Tablo 3'de örneklemin eğitim durumuna göre dağılımı sunulmaktadır.

Eğitim	K		E	
	N	%	N	%
Okur yazar	5	6,4	4	3,9
İlköğretim	33	42,3	37	36,3
Lise	24	30,8	35	34,3
Üniversite	9	11,5	22	21,6
Lisans Üstü	7	9	4	3,9
T	78	100	102	100

Tablo 3' de görüldüğü üzere, okur yazar kadın %6,4, erkek %3,9 ; ilköğretim mezunu kadın %42,3, erkek % 36,3; lise mezunu kadın %30,8, erkek %34,3 ; üniversite mezunu kadın %11,5, erkek %21,6 ; lisansüstü eğitim almış kadın %9, erkek %3,9'dur.

Tablo 4 'te örneklemin algılanan gelir durumuna göre dağılımı sunulmuştur.

Algılanan gelir Durumu	K		E	
	N	%	N	%
Çok yüksek	-	-	1	1
Yüksek	4	5,1	7	6,9

Orta	49	62,8	57	55,9
Düşük	15	19,2	26	25,5
Çok düşük	10	12,8	11	10,8
T	78	100	102	100

Tablo 4' de algılanan gelir durumu çok yüksek olan kadın % 0, erkek, %1; algılanan gelir durumu yüksek kadın %5,1, erkek %6,9 ; algılanan gelir durumu orta kadın %62,8, erkek 55,9 ; algılanan gelir durumu düşük kadın %19,2, erkek %25,5 ; algılanan gelir durumu çok düşük kadın %12,8, erkek %10,8'dir.

Tablo 5’de örneklemin evlilik sürelerine göre dağılımı sunulmuştur.

Evlilik süresi	K		E	
	N	%	N	%
1-3 yıl arası	24	30,8	29	28,4
4-6 yıl arası	15	19,2	23	22,5
7-14 yıl arası	18	23,1	26	25,5
15 yıl ve üstü	21	26,9	23	22,5
T	78	100	101	99

Tablo 5' te evlilik süresi 1-3 yıl arası olan kadın %30,8, erkek %28,4 ; 4-6 yıl arası olan kadın %19,2, erkek %22,5 ; 7-14 yıl arası kadın %23,1, erkek %25,5; 15 yıl ve üstü kadın %26,9, erkek %22,5'tir.

Tablo 6'da örneklemin en uzun yaşanan yerleşim birimine göre dağılımı sunulmuştur.

En uzun yaşa- nılan yer	K		E	
	N	%	N	%
Kent	52	66,7	73	71,6
İlçe	21	26,9	26	25,5
Köy	5	6,4	3	2,9
T	78	100	102	100

Tablo 5'te örneklemin en uzun yaşanan yerleşim birimi kent olan kadın %66,7, erkek %71,6 ; en uzun yaşanan yerleşim birimi ilçe olan kadın %26,9, erkek %25,5 ; en uzun yaşanan yerleşim birimi köy olan kadın %6,4, erkek %2,9'dur.

Tablo 7 'de örneklemin çalışma durumuna göre dağılımı sunulmuştur.

Çalışma Durumu	K		E	
	N	%	N	%
Çalışıyor	37	47,4	72	70,6
Çalışmıyor	41	52,6	28	27,5
T	78	100	101	99

Tablo 7'de çalışan kadın %47,4, erkek %70,6 ; çalışmayan kadın %52,6, erkek %27,5'tir.

Tablo 8' de "çalışmayan" ların geçiminin kimler tarafından sağlandığı durumuna göre dağılım sunulmuştur.

Geçim	K		E	
	N	%	N	%

Eşim	12	15,4	3	2,9
Ailem	22	28,2	15	14,7
Diğer	7	9	10	9,8
T	41	52,6	28	27,5

Tablo 8' de çalışmayanlarda geçimin eşin tarafından sağlandığı kadın %15,4, erkek %2,9 ; geçimin ailesi tarafından karşılandığı kadın %28,3, erkek % 14,7 ; geçimin diğer değişkenlerden sağlandığı kadın %9, erkek %27,5'tir.

Tablo 9' da örneklemin evlilik öncesi birlikte yaşama durumuna göre dağılımı sunulmuştur.

Evlilik öncesi birlikte yaşama	K		E	
	N	%	N	%
Evet	5	6,4	17	16,7
Hayır	73	93,6	85	83,3
T	78	100	102	100

Tablo 9' da evlilik öncesi birlikte yaşayan kadın %6,4, erkek %16,7 ; evlilik öncesi birlikte yaşamayan kadın %93,6, erkek %83,3'tür.

Tablo 10' da örneklemin evlilik sayısına göre dağılımı sunulmuştur.

Evlilik sayısı	K		E	
	N	%	N	%
1	67	85,9	79	77,5
2	10	12,8	20	19,6

3	1	1,3	3	2,9
T	78	100	102	100

Tablo 10'da evlilik sayısı 1 olan kadın %85,9, erkek %77,5 ; evlilik sayısı 2 olan kadın %12,8, erkek %19,6 ; evlilik sayısı 3 olan kadın %1,3, erkek %2,9'dur.

Tablo 11'de örneklemin çocuk durumuna göre dağılımı sunulmuştur.

Çocuk	K		E	
	N	%	N	%
Var	51	65,4	67	65,7
Yok	27	34,6	35	34,3
T	78	100	102	100

Tablo 11'de çocuğu olan kadın %65,4, erkek %65,7 ; çocuğu olmayan kadın %34,6 erkek %34,3'tür.

Tablo 12' de örneklemin evlilik sürecinde eş ve çocuklar dışında evde birlikte yaşayan kişi/kişilere göre dağılımı sunulmuştur.

Birlikte yaşama	K		E	
	N	%	N	%
Kendi ailem	4	5,1	10	9,8
Eşimin ailesi	7	9	5	4,9
Önceki evl. çocuk	1	1,3	-	-
T	12	15,4	15	14,7

Tablo 12'de evlilik sürecinde eş ve çocuklar dışında evde kendi ailesi ile yaşayan kadın %5,1, erkek %9,8 ; eşinin ailesi ile yaşayan kadın %9, erkek %4,9, önceki evliliğinden olan çocuğuyla yaşayan kadın %1,3, erkek %0'dır.

4.2.Araştırmada Kullanılan Ölçeklerin Psikometrik Özellikleri

Otomatik düşünceler Ölçeği'nin güvenirlik katsayısının .92 olduğu, ölçek toplam puanının alt ölçeklerle arasındaki korelasyonların .76 ile .89 arasında değiştiği görülmüştür ($p<0.01$). Aile ve Evliliğe İlişkin Geleneksel İnanışlar Ölçeği'nin güvenirlik katsayısının .72 olduğu bulunmuştur ($p<0.01$).

Otomatik Düşünceler Ölçeği ile Aile ve Evliliğe İlişkin Geleneksel İnanışlar Ölçeği arasında .28 düzeyinde korelasyon olduğu saptanmıştır ($p<0.001$). Ölçek toplam puanları ile alt ölçekler arasındaki korelasyon değerleri Tablo.13'de sunulmuştur:

Tablo 13' te Otomatik Düşünceler Ölçeği ile Aile ve Evliliğe İlişkin Geleneksel İnanışlar Ölçeği arasındaki korelasyonlar sunulmuştur.

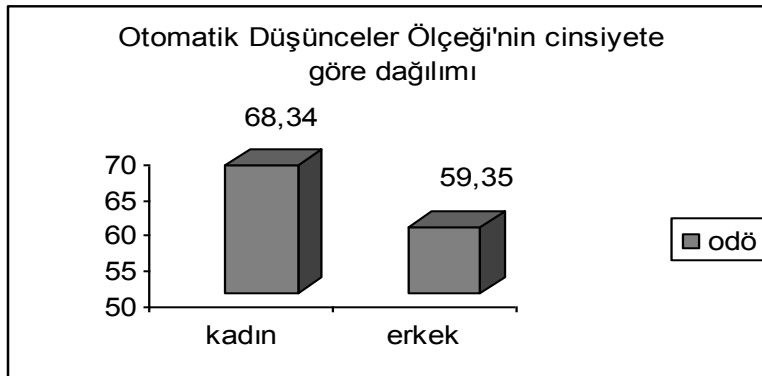
Ölçekler	1	2	3	4	5	6	7	8	9
ODÖ	-	,276(**)	,891(**)	,883(**)	,757(**)	,838(**)	,827(**)	,267(**)	,131
AEİGİÖ		-	,263(**)	,223(**)	,136	,199(**)	,276(**)	,952(**)	,512(**)
KKYNDD			-	,694(**)	,562(**)	,685(**)	,632(**)	,250(**)	,133
ŞKF				-	,630(**)	,685(**)	,727(**)	,200(**)	,151(*)
KUDİ					-	,661(**)	,629(**)	,180(*)	-,074
Yİ						-	,649(**)	,192(**)	,095
Ü							-	,263(**)	,139
BEÖC								-	,224(**)
BGİCE									-

Not: ODÖ= Otomatik Düşünceler Ölçeği, AEİGİÖ=Aile ve Evliliğe İlişkin Geleneksel İnanışlar

Ölçeği, KKYNDĐ= Kişinin kendine yönelik negatif duygu ve düşünceleri alt ölçeği, ŞKF=Şaşkınlık kaçma fantezileri alt ölçeği, KUDİ=Kişisel uyumsuzluk ve değişme istekleri alt ölçeği, Yİ=Yalnızlık İzolasyon alt ölçeği, Ü=Ümitsizlik alt ölçeği, BEÖC=Bekaret ve evlilik öncesi cinsellik alt ölçeği, BGİCE=Boşanma ve gençler için cinsel eğitim alt ölçeği

4.3.Otomatik Düşünceler Ölçeği'nin Sosyo-Demografik Özelliklerle İlişkileri

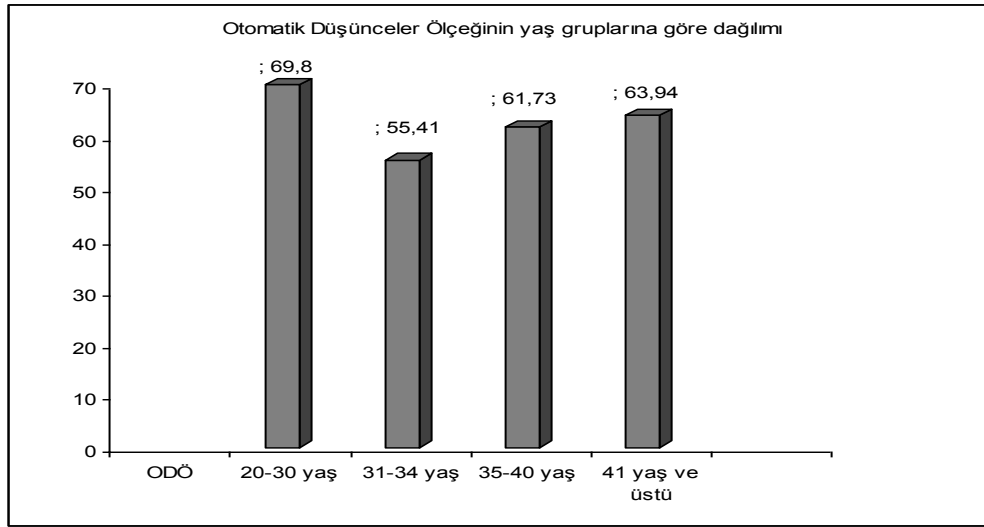
Kadın ve erkeklerin Otomatik Düşünceler Ölçeği (ODÖ) puan ortalamaları açısından farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere bağlantısız örneklemeler için t-testi ile bakılmıştır. Elde edilen bulgulara göre, kadınların ortalamalarının ($\bar{X} = 68.34$, $SS=25.1$) ,erkeklerin ortalamasından ($\bar{X} = 59.35$, $SS=23.35$) istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde yüksek olduğu saptanmıştır, [$t_{(175)} = 2.455$; $p < 0.05$]. Cinsiyete göre ODÖ puan ortalamaları Grafik 1'de gösterilmiştir.



Grafik 1 – Cinsiyete Göre Otomatik Düşünceler Ölçeği Puan Ortalamaları

Yaş gruplarının Otomatik Düşünceler Ölçeği (ODÖ) puan ortalamaları açısından farklılaşıp farklılaşmadığına "tek yönlü varyans analizi" ile bakılmış 20-30 yaş arasındaki katılımcıların ODÖ puan ortalamaları ($\bar{X} = 69.08$, $SS = 24.9$), 31-34 yaş

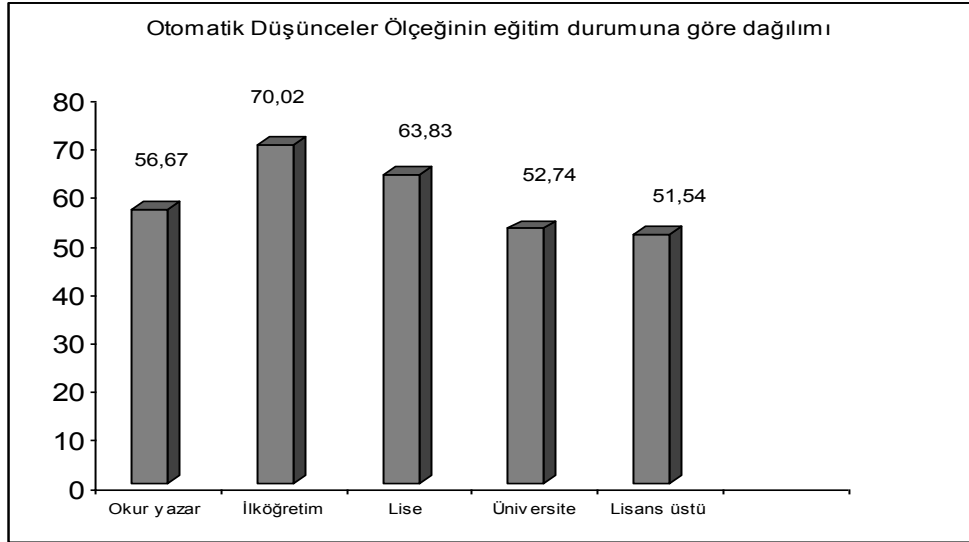
arasındaki katılımcıların ODÖ puan ortalamaları ($\bar{X}=55.41$, SS= 20 .1) , 35-40 yaş arası katılımcıların ODÖ puan ortalamaları ($\bar{X}= 61.73$, SS= 28.9), 41 yaş ve üstü katılımcıların ODÖ puan ortalamaları ($\bar{X}= 63.94$,SS= 20.6) olduğu saptanmış ve istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılaşma olmadığı gözlenmiştir. [$F_{(3, 164)} = 2.51$; $p > .05$]. Yaş gruplarına göre ODÖ puan ortalamaları “Grafik 2”de gösterilmiştir.



Grafik 2 – Yaş Gruplarına Göre Otomatik Düşünceler Ölçeği Puan Ortalamaları

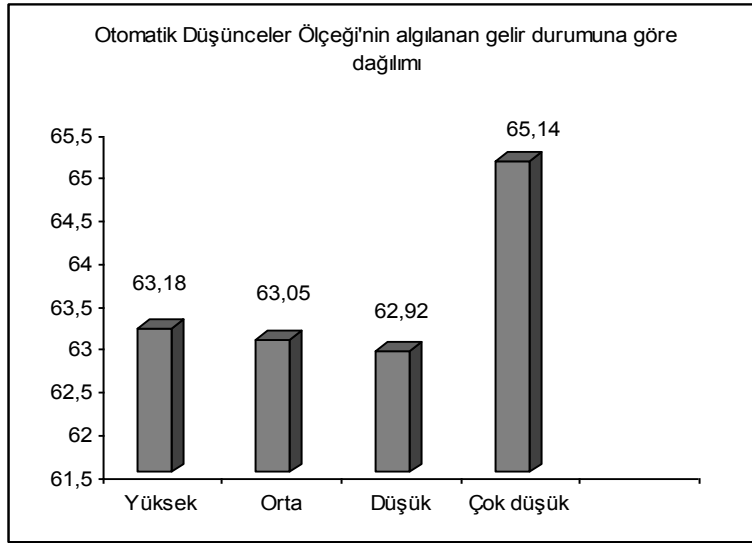
Otomatik Düşünceler Ölçeği (ODÖ) puan ortalamalarının eğitim düzeyine göre farklılaşıp farklılaşmadığına "tek yönlü varyans analizi" ile bakılmış ve istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılaşma olduğu gözlemlenmiştir [$F_{(4, 172)} = 3.81$; $p < .05$]. Farklılaşmanın hangi eğitim grupları arasında olduğunu anlamak amacıyla Scheffe Çoklu Karşılaştırma Testi yapılmış, analiz sonucunda ilköğretim mezunu katılımcıların ODÖ puan ortalamalarının ($\bar{X}=70.02$ SS=26.6) üniversite mezunu katılımcıların ODÖ puan ortalamalarından ($\bar{X}=52.74$, SS=19.4) istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde yüksek olduğu ($p<0.05$) saptanmıştır. Okur yazar katılımcıların ODÖ puan ortalamaları ($\bar{X}=56.67$,SS= 22.9), Lise mezunu katılımcıların ODÖ puan ortalamaları ($\bar{X}=63.83$, SS=22. 7) ve lisans üstü eğitim görmüş katılımcıların ODÖ puan ortalamaları

($\bar{X}=51.54$,SS= 20 .0) arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılaşma bulunmamıştır ($p> 0.05$).Eğitim gruplarının ODÖ puan ortalamaları Grafik 3'te gösterilmiştir.



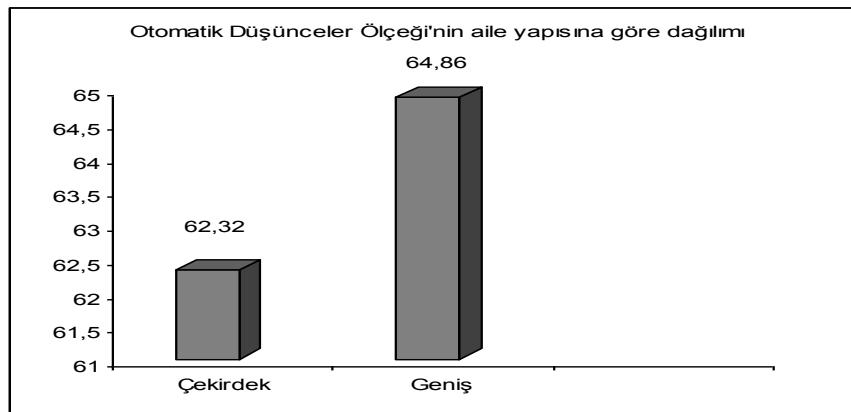
Grafik 3 – Eğitim Durumuna Göre Yaş Gruplarına Göre Otomatik Düşünceler Ölçeği Puan Ortalamaları

Ekonomik duruma göre Otomatik Düşünceler Ölçeği (ODÖ) puan ortalamaları açısından farklılaşıp farklılaşmadığına "tek yönlü varyans analizi" ile bakılmış ve istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılaşma olmadığı gözlenmiştir. Algılanan gelir düzeyi çok yüksek olan bir kişi bulunmakta olup ODÖ toplam puanı ($\bar{X}=52$) dir. Algılan gelir durumu yüksek olan katılımcıların ODÖ puan ortalamaları ($\bar{X} = 63.2$, SS=29.0) , algılanan gelir düzeyi orta olan katılımcıların ODÖ puan ortalamaları ($\bar{X} = 63.18$, SS =24.5) , algılanan gelir durumu düşük olan katılımcıların ODÖ puan ortalamaları ($\bar{X} = 62.92$, SS= 23.5) algılanan gelir durumu çok düşük olan katılımcıların ODÖ puan ortalamaları ($\bar{X} = 65.14$, SS= 25.5) arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılaşma bulunmamıştır [$F_{(4, 172)} = .086$; $p > .05$].Gelir gruplarına göre ODÖ puan ortalamaları “Grafik 4”de gösterilmiştir.



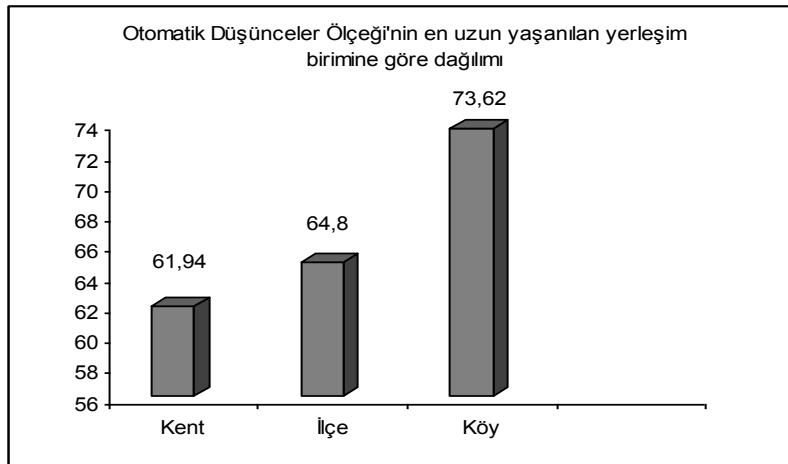
Grafik 4 – Algılanan Gelir Durumuna Göre Yaş Gruplarına Göre Otomatik Düşünceler Ölçeği Puan Ortalamaları

Çekirdek aile ve geniş aileye mensup olan katılımcıların ODÖ puan ortalamaları bağılantısız örneklemeler için t - testi ile incelenmiş, yapılan analiz sonucunda çekirdek aileye mensup olan katılımcıların ODÖ puan ortalamaları ($\bar{X} = 62.32$, $SS = 24.0$) ile geniş aileye mensup olan katılımcıların ODÖ puan ortalamaları ($\bar{X} = 64.86$, $SS = 25.4$) arasında gruplar arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılaşma olmadığı görülmüştür ($t_{(174)} = 1,17$; $p > .05$). Puan ortalamaları Grafik 5'te sunulmuştur.



Grafik 5-Aile Yapısına Göre Otomatik Düşünceler Ölçeği Puan Ortalamaları

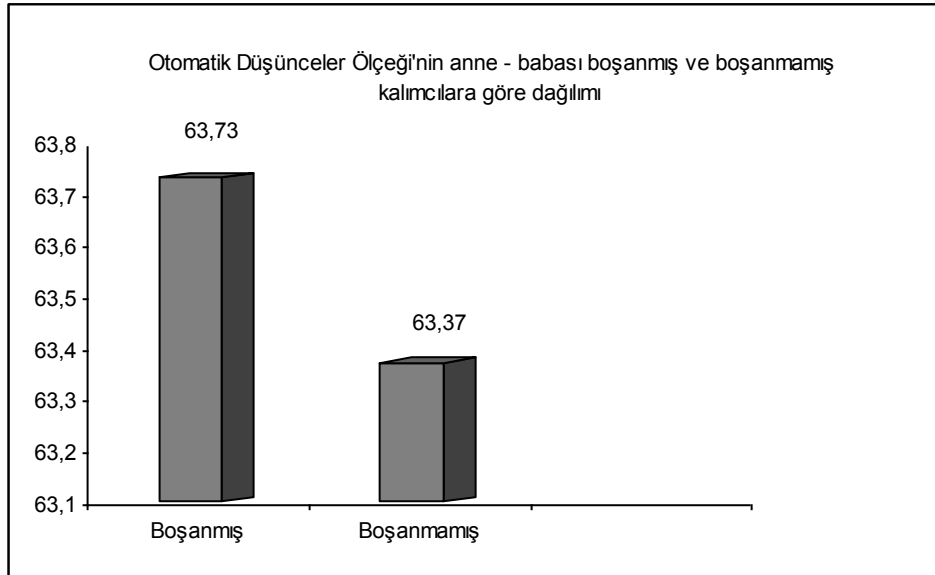
Katılımcıların en uzun yaşadıkları yerleşim birimine göre ODÖ puan ortalamaları bakımından farklılaşıp farklılaşmadıklarına tek yönlü varyans analizi ile bakılmış ve istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılaşma olmadığı gözlenmiştir. En uzun yaşam yeri kent olan katılımcıların ODÖ puan ortalamaları ($\bar{X}=61.9$, SS= 23.9) en uzun yaşam yeri ilçe olan katılımcıların ODÖ puan ortalamaları ($\bar{X}=64.80$, SS=25.8) en uzun yaşam yeri köy olan katılımcıların ODÖ puan ortalamaları ($\bar{X}=73.62$, SS=25.3) arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılaşma olmadığı görülmüştür [$F_{(2, 174)} = .99$; $p > .05$]. Yaş gruplarına göre ODÖ puan ortalamaları “Grafik 6”da gösterilmiştir.



Grafik 6 – En Uzun Yaşanılan Yerleşim Birimine Göre Otomatik Düşünceler Ölçeği Puan Ortalamaları

Anne babası boşanmış ve boşanmamış olan katılımcıların ODÖ puan ortalamaları bağlantısız örneklemeler için t - testi ile incelenmiş, yapılan analiz sonucunda anne babası boşanmış aileye mensup olan katılımcıların ODÖ puan ortalamaları ($\bar{X}=63.73$, SS = 26.0) ile anne babası boşanmamış aileye mensup olan katılımcıların ODÖ puan ortalamaları ($\bar{X}=63.37$, SS=24.3) arasında gruplar arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılaşma olmadığı görülmüştür ($t_{(174)}=.023$; $p>0.05$).

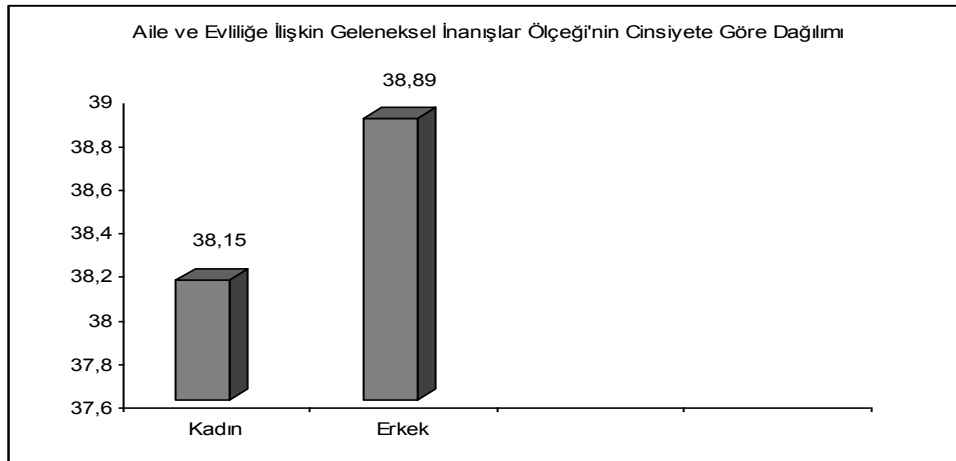
Puan ortalamaları Grafik 7'da sunulmuştur.



Grafik 7 – Katılımcıların Anne Babalarının Boşanmış ve Boşanmamış Olmalarına Göre Otomatik Düşünceler Ölçeği Puan Ortalamaları

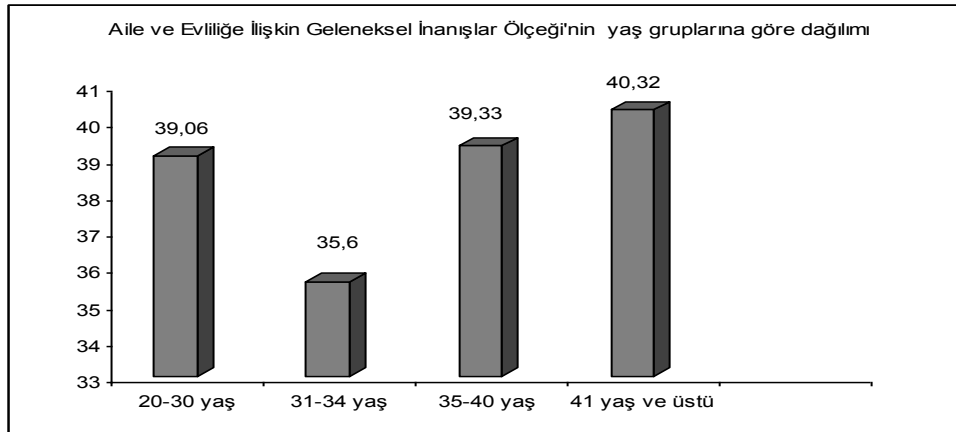
4.4.Aile ve Evliliğe İlişkin Geleneksel İnanışlar Ölçeği'nin Sosyo-Demografik Özelliklerle İlişkileri

Aile ve Evliliğe İlişkin Geleneksel İnanışlar Ölçeği (AEİGiÖ) puan ortalamalarının cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığına bağlantısız örneklem için t - testi ile bakılmıştır. Bulgulara göre, kadın katılımcıların ortalamalarının ($\bar{X}=38.15$, $SS=12.4$) erkeklerin ortalamasından ($\bar{X}=38.89$, $SS=10.1$) istatistiksel açıdan anlamlı biçimde farklılaşma göstermediği saptanmıştır ($t_{(178)}=4.90$; $p<.05$). Cinsiyete göre AEİGiÖ puan ortalamaları Grafik 8'de gösterilmiştir.



Grafik 8 – Cinsiyete Göre Aile ve Evliliğe İlişkin Geleneksel İnanışlar Ölçeği Puan Ortalamaları

Yaş gruplarının Aile ve Evliliğe İlişkin Geleneksel İnanışlar Ölçeği (AEİGİÖ) puan ortalamaları açısından farklılaşıp farklılaşmadığına "tek yönlü varyans analizi" ile bakılmış ve istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılaşma olmadığı gözlenmiştir. 20- 30 yaş arası katılımcıların puan ortalamalarının ($\bar{X} = 39.06$, $SS = 11.5$) 31-34 yaş arası katılımcıların puan ortalamalarının ($\bar{X} = 35.60$, $SS = 11.2$) 35-40 yaş arası katılımcıların puan ortalamalarının ($\bar{X} = 39.33$, $SS = 9.4$) 41 yaş ve üstü katılımcıların puan ortalamalarının ($\bar{X} = 40.32$, $SS = 12.2$) olduğu saptanmıştır [$F_{(3, 167)} = 1.41$; $p > .05$]. Yaş gruplarına göre AEİGİÖ puan ortalamaları “Grafik 9”da gösterilmiştir.



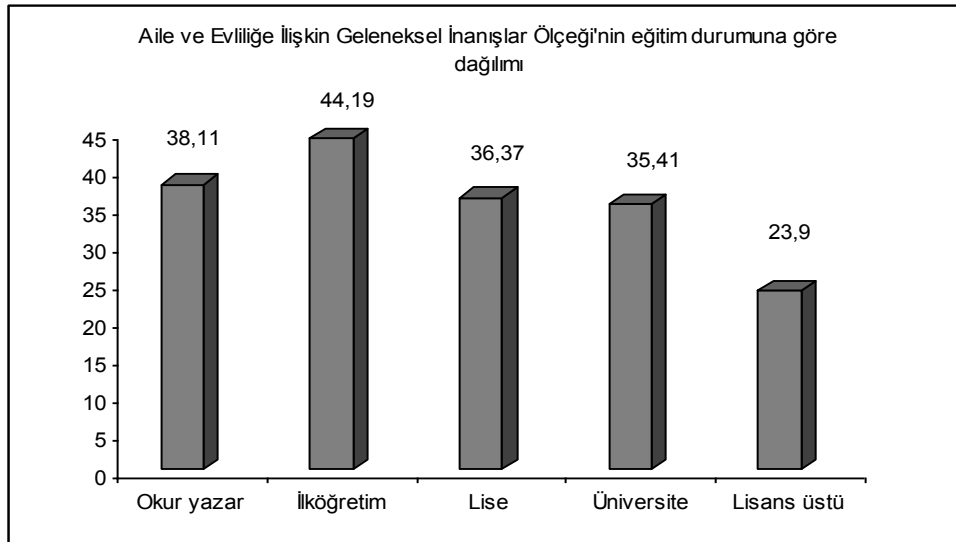
Grafik 9 – Yaş Gruplarına Göre Aile ve Evliliğe İlişkin Geleneksel İnanışlar Ölçeği Puan Ortalamaları

Eğitim düzeyine göre Aile ve Evliliğe İlişkin Geleneksel İnanışlar Ölçeği (AEİĞİÖ) puan ortalamaları açısından farklılaşıp farklılaşmadığına "tek yönlü varyans analizi" ile bakılmış ve gruplar arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılaşma olduğu gözlemlenmiştir [$F_{(4, 175)} = 13.255$; $p < .01$]. Farklılaşmanın hangi eğitim grupları arasında olduğunu anlamak amacıyla Scheffe Çoklu Karşılaştırma Testi yapılmış, analiz sonucunda;

- Okur yazar katılımcıların AEİĞİÖ puan ortalamalarının ($\bar{X}=38.11$, $SS=14.3$) lisansüstü eğitim görmüş katılımcıların puan ortalamalarından ($\bar{X}=23.90$, $SS=8.6$) istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde yüksek olduğu ($p<0.05$);
- İlköğretim mezunu katılımcıların AEİĞİÖ puan ortalamalarının ($\bar{X}=44.19$, $SS=8.4$) lise öğrenimi görmüş katılımcıların puan ortalamalarından ($\bar{X}=36.37$, $SS=9.96$), üniversite öğrenimi görmüş katılımcıların puan ortalamalarından ($\bar{X}=35.41$, $SS=11.7$) ve lisans üstü eğitim görmüş katılımcıların puan ortalamalarından ;($\bar{X}=23.90$, $SS=8.6$) istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde

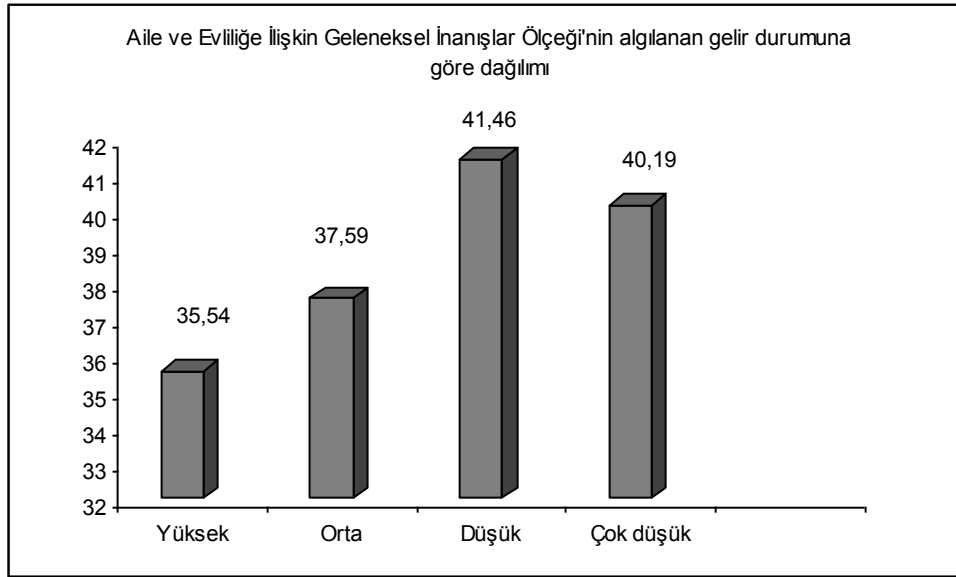
yüksek olduğu ($p<0.05$);

- Lise mezunu katılımcıların AEİGİÖ puan ortalamalarının ($\bar{X} = 36.37$, $SS=9.96$) lisansüstü eğitim görmüş katılımcıların puan ortalamalarından ($\bar{X}=23.90$, $SS=8.6$) istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde yüksek olduğu ($p<0,05$);
- Üniversite öğrenimi görmüş katılımcıların AEİGİÖ puan ortalamalarının ($\bar{X} =35.41$, $SS=11.7$) lisansüstü eğitim görmüş katılımcıların puan ortalamalarından ($\bar{X}=35.41$, $SS=11.7$) istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde yüksek olduğu saptanmıştır. Bu sonuçlar eğitimi düzeyi daha düşük olan katılımcıların geleneksel inançlara sahip olma eğilimlerinin daha yüksek olduğunu ($p<0.05$) ortaya koymuştur. Eğitim gruplarının AEİGİÖ puan ortalamaları Grafik 10'da gösterilmiştir.



Grafik 10 – Eğitim Durumuna Göre Aile ve Evliliğe İlişkin Geleneksel İnanışlar Ölçeği Puan Ortalamaları

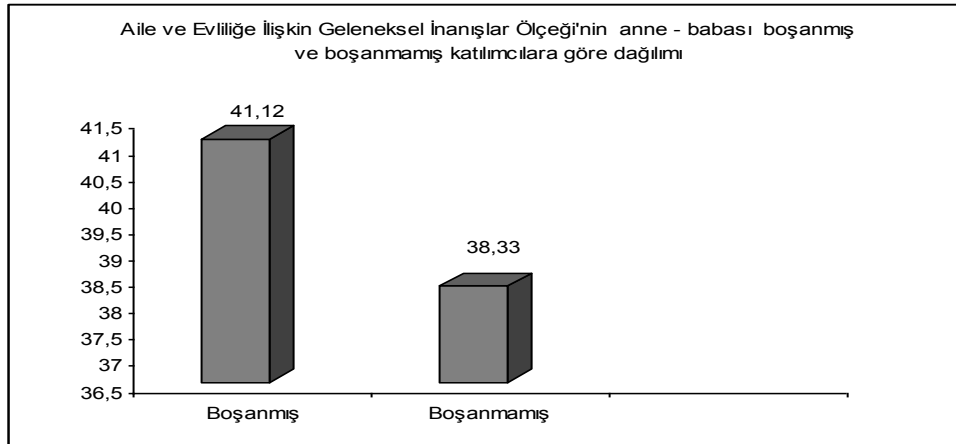
Algılanan gelir durumuna göre Aile ve Evliliğe İlişkin Geleneksel İnanışlar Ölçeği (AEİGİÖ) puan ortalamalarının farklılaşıp farklılaşmadığına "tek yönlü varyans analizi" ile bakılmış, yapılan analiz sonucunda algılanan gelir düzeyinin çok yüksek olduğu tek katılımcının bulunduğu, katılımcının AEİGİÖ toplam puanının $T=23.0$ olduğu, algılanan gelir düzeyi yüksek olan katılımcıların AEİGİÖ puan ortalamaları ($\bar{X}=35.54$, $SS=12.6$), algılanan gelir düzeyi orta olan katılımcıların AEİGİÖ puan ortalamaları ($\bar{X}=37.59$, $SS=11.3$), algılanan gelir düzeyi düşük olan katılımcıların AEİGİÖ puan ortalamalarının ($\bar{X}=41.46$, $SS=10.4$) ve algılanan gelir düzeyi çok düşük olan katılımcıların AEİGİÖ puan ortalamaları ($\bar{X}=40.19$, $SS=9.95$) arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılaşma olmadığı saptanmıştır [$F_{(4, 175)} = 1.72$; $p > .05$]. Gelir gruplarına göre AEİGİÖ puan ortalamaları "Grafik 11"de gösterilmiştir.



Grafik 11 – Algılanan Gelir Durumuna Göre Aile ve Evliliğe İlişkin Geleneksel İnanışlar Ölçeği Puan Ortalamaları

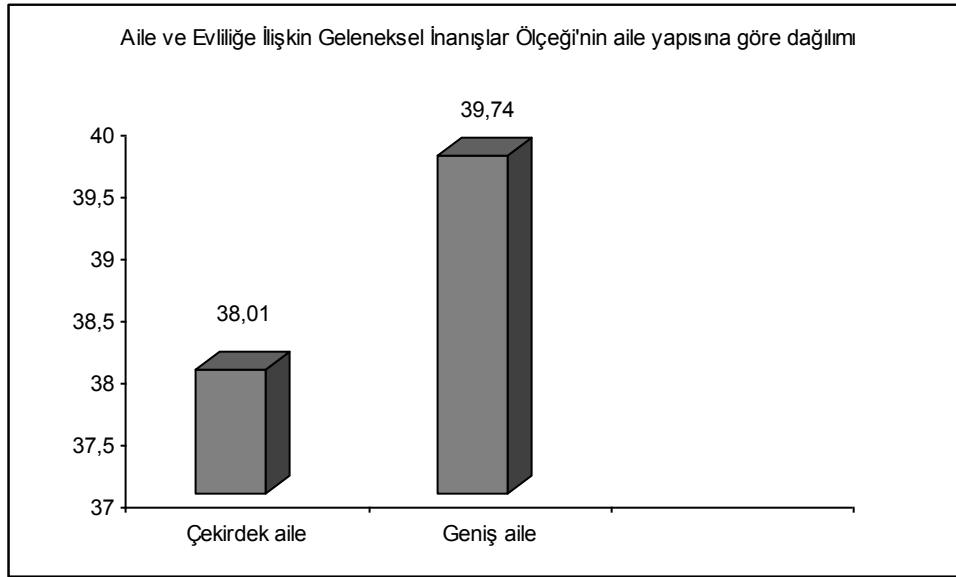
Anne babası boşanmış olan katılımcılarla boşanmamış olanların AEİGİÖ puan ortalamaları bağlantısız örneklemeler için t - testi ile incelenmiş, yapılan analiz

sonucunda anne babası boşanmış olan katılımcıların AEİGiÖ puan ortalamaları ($\bar{X}=41.12$, $SS=10.6$) ile anne babası boşanmamış olan katılımcıların AEİGiÖ puan ortalamaları ($\bar{X}=38.33$, $SS=11.2$) arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılaşma olmadığı görülmüştür ($t_{(177)} = .23$; $p>0.05$). Puan ortalamaları Grafik 12’de sunulmuştur.



Grafik 12 — Katılımcıların Anne Babalarının Boşanmış ve Boşanmamış Olmalarına Göre Aile ve Evliliğe İlişkin Geleneksel İnanışlar Ölçeği Puan Ortalamaları

Çekirdek aile ve geniş aileye mensup olan katılımcıların AEİGiÖ puan ortalamaları bağlantısız örneklem için t - testi ile incelenmiş, yapılan analiz sonucunda çekirdek aileye mensup katılımcıların AEİGiÖ puan ortalamaları ($\bar{X}=38.01$, $SS=10.6$) ile geniş aileye mensup olan katılımcıların AEİGiÖ puan ortalamaları ($\bar{X}=39.74$, $SS=11.9$) arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılaşma olmadığı görülmüştür ($t_{(177)} = .30$; $p>0.05$). Puan ortalamaları Grafik 13'te sunulmuştur.

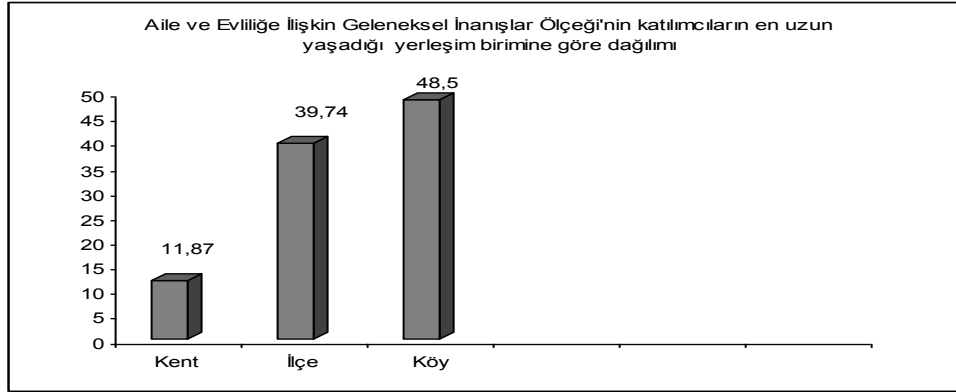


Grafik 13 — Aile Yapısına Göre Aile ve Evliliğe İlişkin Geleneksel İnanışlar Ölçeği Puan Ortalamaları

Katılımcıların en uzun yaşadıkları yerleşim birimine göre AEİGİÖ puan ortalamaları bakımından farklılaşıp farklılaşmadıklarına tek yönlü varyans analizi ile bakılmış ve grupların GİÖ puan ortalamaları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılaşma olduğu bulunmuştur [$F_{(2, 177)} = 4.16$; $p < .05$] .Farklılaşmanın hangi gruplar arasında olduğunu anlamak amacıyla Scheffe Çoklu Karşılaştırma Testi yapılmış, analiz sonucunda;

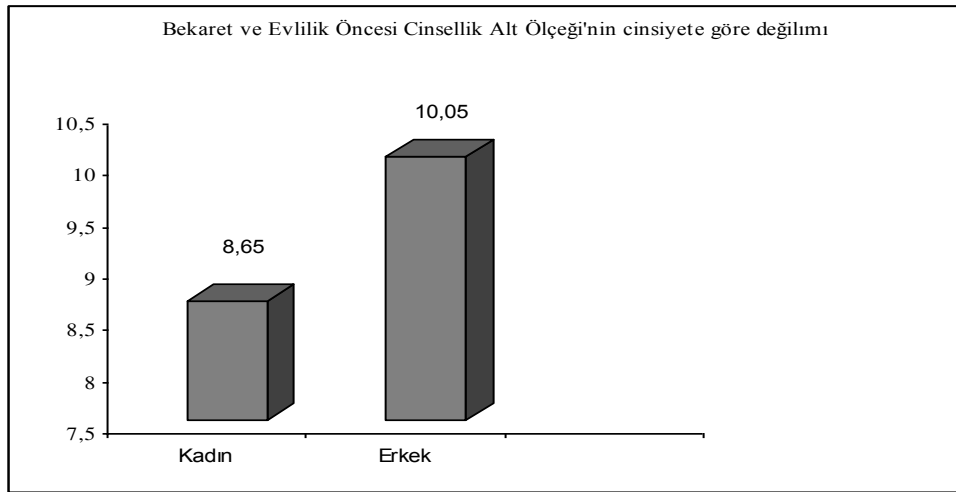
- En uzun yaşam yeri köy olan katılımcıların puan ortalamalarının ($\bar{X} = 48.50$, $SS = 4.57$), en uzun yaşam yeri kent olan katılımcıların puan ortalamalarından ($\bar{X} = 11.87$, $SS = 1.06$) ,istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde yüksek olduğu ($p < 0.05$) saptanmıştır.
- En uzun yaşam yeri ilçe olan katılımcıların puan ortalamalarının ($\bar{X} = 39.74$, $SS = 8.8$) diğer grupların puan ortalamaları ile istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde

farklılaşmadığı saptanmıştır ($p>0.05$). En uzun yaşanan yerleşim yerine göre GİÖ puan ortalamaları “Grafik 14”te gösterilmiştir.



Grafik 14 — En Uzun Yaşanılan Yerleşim Birimine Göre Aile ve Evliliğe İlişkin Geleneksel İnanışlar Ölçeği Puan Ortalamaları

Cinsiyete göre AEİGİÖ alt ölçekleri puan ortalamalarının farklılaşp farklılaşmadıklarına bağlantısız örneklemeler için t testi ile bakılmıştır. Grupların “Boşanma ve Gençler İçin Cinsel Eğitim” alt ölçek puan ortalamalarının istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılaşma göstermediği [$t_{(178)}=2,18$; $p>0.05$], ancak “Bekaret ve Evlilik Öncesi Cinsellik” alt ölçek puan ortalamaları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılaşma olduğu bulunmuştur [$t_{(178)} = .450$ $p < .05$]. Elde edilen bulgulara göre, kadınların ortalamalarının ($\bar{X}=8.65$, $SS=3.3$), erkeklerin ortalamasından ($\bar{X}=10.05$, $SS=3.5$) istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde yüksek olduğu saptanmıştır. Cinsiyete göre “Bekaret ve Evlilik Öncesi Cinsellik” alt ölçek puan ortalamaları Grafik 15’de gösterilmiştir.



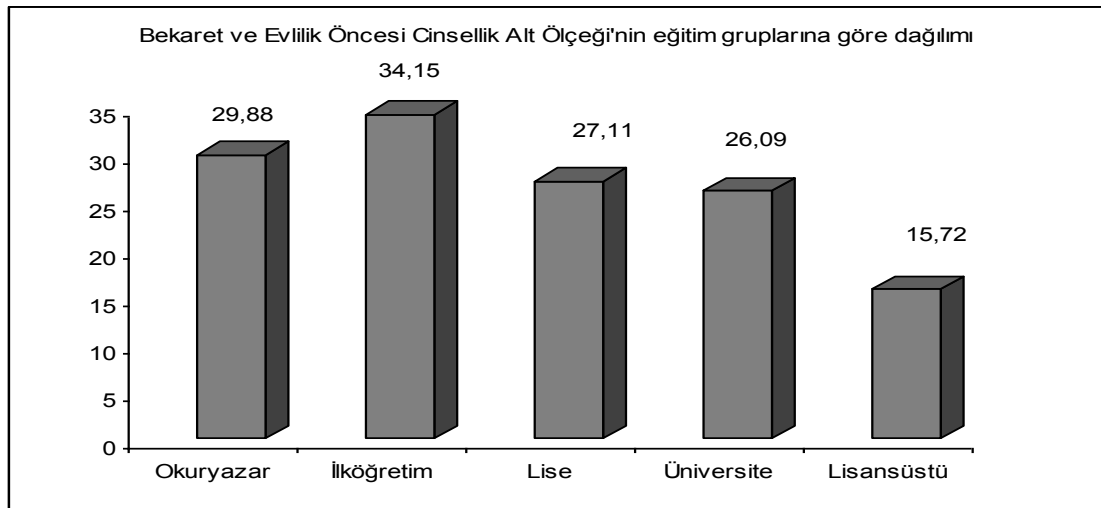
Grafik 15- Cinsiyete Göre Bekaret ve Evlilik Öncesi Cinsellik Alt Ölçeği Puan Ortalamaları

Aile ve Evliliğe İlişkin Geleneksel İnanışlar Ölçeği (AEİGİÖ) alt ölçekleri puan ortalamalarının eğitim düzeyi açısından farklılaşıp farklılaşmadığına "tek yönlü varyans analizi" ile bakılmış, eğitim gruplarının “”Boşanma ve Gençler İçin Cinsel Eğitim” alt ölçeği puan ortalamaları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılaşma olmadığı gözlemlenmiştir [$F_{(4, 178)} = 1.18$; $p > .05$]. “ Bekaret ve Evlilik Öncesi Cinsellik” alt ölçeği puan ortalamaları açısından gruplar arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılaşma olduğu gözlemlenmiştir. [$F_{(4, 178)} = 14,39$; $p < .01$].Farklılaşmanın hangi eğitim grupları arasında olduğunu anlamak amacıyla Scheffe Çoklu Karşılaştırma Testi yapılmış, analiz sonucunda ;

- Okur yazar katılımcıların “Bekaret ve Evlilik Öncesi Cinsellik” alt ölçeği puan ortalamalarının ($\bar{X} = 29.89$, $SS = 11.1$) lisansüstü eğitim görmüş katılımcıların puan ortalamalarından ($\bar{X} = 15.72$, $SS = 6.5$) istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde yüksek olduğu ($p < 0.05$);

- İlköğretim mezunu katılımcıların “Bekaret ve Evlilik Öncesi Cinsellik” alt ölçeği puan ortalamalarının ($\bar{X}=34.15$, $SS=7.2$) lise öğrenimi görmüş katılımcıların puan ortalamalarından ($\bar{X}=27.11$, $SS=9.0$); üniversite öğrenimi görmüş katılımcıların puan ortalamalarından ($\bar{X}=26.09$, $SS=10.5$) ve lisans üstü eğitim görmüş katılımcıların puan ortalamalarından ($\bar{X}=15.72$, $SS=6.5$) istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde yüksek olduğu ($p<0.05$);
- Lise mezunu katılımcıların “Bekaret ve Evlilik Öncesi Cinsellik” alt ölçeği puan ortalamalarının ($\bar{X}=27.11$, $SS=9.0$) lisansüstü eğitim görmüş katılımcıların puan ortalamalarından ($\bar{X}=15.72$, $SS=6.5$) istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde yüksek olduğu ($p<0.05$).
- Üniversite öğrenimi görmüş katılımcıların “Bekaret ve Evlilik Öncesi Cinsellik” alt ölçeği puan ortalamalarının ($\bar{X}=26.09$, $SS=10.5$) lisansüstü eğitim görmüş katılımcıların puan ortalamalarından ($\bar{X}=15.72$, $SS=6.5$) istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde yüksek olduğu saptanmıştır.

Bu sonuçlar eğitim düzeyi daha düşük olan katılımcıların bekaret ve evlilik öncesi cinsellik konusunda geleneksel inançlara sahip olma eğilimlerinin daha yüksek olduğunu ($p<0.05$) ortaya koymuştur. Eğitim gruplarının “Bekaret ve Evlilik Öncesi Cinsellik” alt ölçeği puan ortalamaları Grafik 16'da gösterilmiştir.

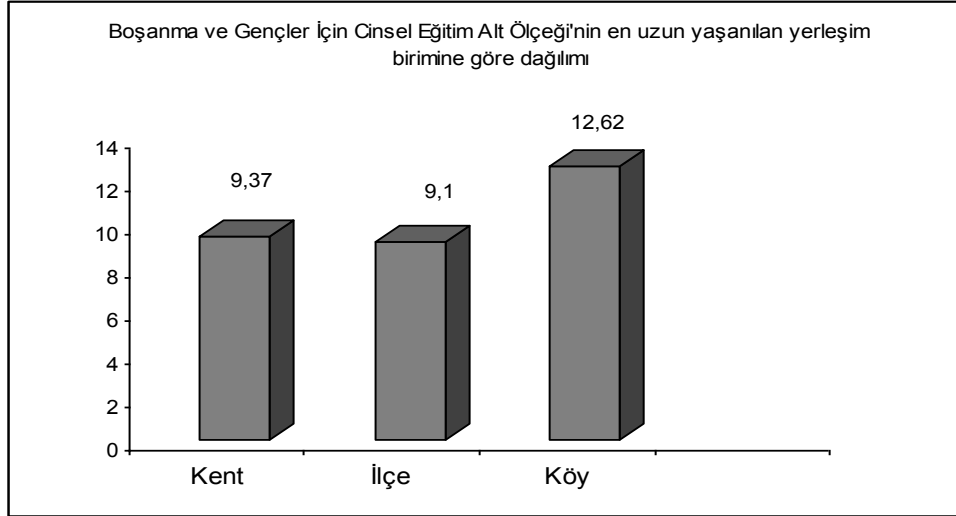


Grafik 16- Eğitim Durumuna Göre Bekaret ve Evlilik Öncesi Cinsellik Alt Ölçeği Puan Ortalamaları

Katılımcıların en uzun yaşadıkları yerleşim birimine göre AEİGİÖ alt ölçekleri puan ortalamaları bakımından farklılaşıp farklılaşmadıklarına tek yönlü varyans analizi ile bakılmış ve grupların “Bekaret ve Evlilik Öncesi Cinsellik” alt ölçek puan ortalamalarının istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılaşma göstermediği [$F_{(2,177)}=3.18$; $p>0.05$], ancak “Boşanma ve Gençler İçin Cinsel Eğitim” alt ölçek puan ortalamaları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılaşma olduğu bulunmuştur [$F_{(2, 177)} = 3.65$; $p < .05$]. Farklılaşmanın hangi gruplar arasında olduğunu anlamak amacıyla Scheffe Çoklu Karşılaştırma Testi yapılmış, analiz sonucunda;

- En uzun yaşam yeri köy olan katılımcıların puan ortalamalarının ($\bar{X}=12.62$, $SS=3.5$), en uzun yaşam yeri kent olan katılımcıların puan ortalamalarından ($\bar{X}=9.37$, $SS=3.5$) ,istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde yüksek olduğu ($p<0.05$) saptanmıştır.
- En uzun yaşam yeri köy olan katılımcıların puan ortalamalarının ($\bar{X}=12.62$, $SS=3.5$), en uzun yaşam yeri ilçe olan katılımcıların puan ortalamalarından ($\bar{X}=9.10$, $SS=3.4$) , istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde yüksek olduğu

saptanmıştır ($p>0.05$). En uzun yaşanan yerleşim yerine göre alt ölçek puan ortalamaları Grafik 17'de gösterilmiştir.



Grafik 17- En uzun Yaşanılan Yerleşim Birimine Göre Boşanma ve Gençler İçin Cinsel Eğitim Alt Ölçeği Puan Ortalamaları

4.5.Kadın ve Erkek Katılımcıların Boşanma Talebinde Bulunma ve Boşanma Nedenlerine İlişkin Bulgular

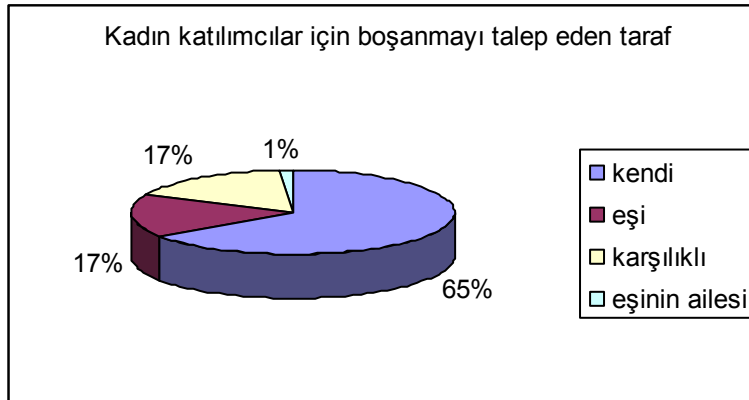
Kadın ve erkeklerin boşanma nedenleri açısından farklılaşıp farklılaşmadıklarına Ki-kare testi ile bakılmış, analiz sonucunda kadın ve erkeklerin boşanma nedenleri konusunda istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılaşma gösterdikleri bulunmuştur ($\chi^2=30.6$; $p=.04$). Cinsiyete göre boşanma nedenleri Tablo 14 'te gösterilmiştir.

Tablo 14'de kadın ve erkek katılımcıların boşanma nedenleri sunulmuştur.

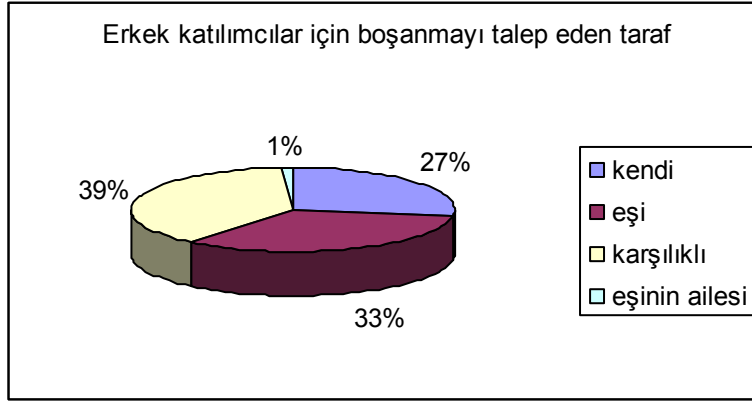
Boşanma nedeni	Kadın (N)	Kadın (%)	Erkek (N)	Erkek (%)
Eşin ailesi ile geçimsizlik	4	5,1	7	6,9
Eşin kendi ailesi ile geçimsizliği	1	1,3	3	2,9
Aileler arası geçimsizlik	10	12,8	18	17,6
İlgisizlik	10	12,8	28	27,5
Cinsel problem	4	5,1	4	3,9
Alkol	9	11,5	1	1,00

Fiziksel şiddet	11	14,1	2	2,00
Psikolojik şiddet	2	2,6	1	1,00
Kumar	1	1,3	2	2,00
Aldatma	10	12,8	8	7,8
Ekonomik nedenler	10	12,8	24	23,5
Sağlık problemleri	2	2,6	1	1
Geçimsizlik	2	2,6	1	1
Kıskançlık	-	-	1	1
Toplam	76	97,4	101	99

Kadın ve erkeklerin boşanma talebinde bulunma bakımından farklılaşıp farklılaşmadıklarına ki-kare testi ile bakılmış, analiz sonucunda kadın ve erkeklerin boşanma talebinde bulunan kişi konusunda istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılaşma gösterdikleri bulunmuştur ($\chi^2 = 26,348$, $p=0.00$). Cinsiyete göre boşanma talebinde bulunma durumu Grafik 18 ve 19'da gösterilmiştir.



Grafik 18-Boşanmayı talep eden kadın katılımcıların dağılımı



Grafik 19- Boşanmayı talep eden erkek katılımcıların dağılımı

BÖLÜM V

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

5.1.Sonuç ve Tartışma

Araştırmanın bu kısmında , ‘‘Bulgular ve Yorumlar’’ bölümünde yer alan araştırma bulguları irdelenmiştir.

Araştırma örneklemini 78 kadın 102 erkek toplam 180 kişiden oluşmaktadır. Boşanma aşamasındakilerin yaş ortalamalarının kadınlarda 20-30 yaş arasında yoğunlaştığı (%42.3), erkeklerde ise yüksek düzeyde bir farklılık bulunmamakla birlikte 31- 34 yaş arası (%26.5) 35-40 yaş arası (%25,5)’ında biraz daha fazla yoğunluğun olduğu görülmüştür. Kadınlarda boşanma yılına baktığımızda boşanmanın evliliğin ilk 1 ile 3 yıl (%30,8) arası evlilik süreleri gruplarına göre daha yüksek olduğu tespit edilmiş olup erkeklerde de yine 1 ile 3 yıl arası(%28.4) diğer evlilik süreleri gruplarına göre yüksek bulunmuştur. Boşanma aşamasındaki kadınlarda yaş ortalamalarının erkeklere göre 20 ile 30 yaş aralığında yüksek oluşu kadının erkeğe oranla evlenme yaşının ülkemizde düşük olması nedeniyle evliliğin ilk yıllarında boşanma oranının yüksekliği de dikkate alındığında beklenen bir sonuç olduğunu düşündürmektedir. Ülkemizde boşanma yılına bakıldığında; Türkiye’de boşanmaların %44,89’unun evliliğin ilk 5 yılı içerisinde meydana geldiği görülmektedir(Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, 2005).

Bireylerin eğitim düzeyinin boşanma üzerinde nasıl bir etkisinin olduğu konusunda ise farklı araştırma sonuçları bulunmaktadır. Kadınlarda eğitim düzeyi yükseldikçe boşanma riskinin arttığını gösteren çalışmaların (Kalmjin, De Graaf ve Poortman, 2004) yanı sıra eğitim düzeyi yükseldikçe boşanma oranının azaldığını (Abalı, 2006), en düşük boşanma oranına yüksek eğitilmiş kadınların sahip olduğunu

gösteren çalışmalar da vardır (Martin ve Parashar, 2006) . Bu araştırmada ilköğretim mezunu olan kadınlarda en yüksek boşanma oranı (%42,3) tespit edilirken erkeklerde ilköğretim mezunu (%36,3) ve lise mezunu (%34,3) katılımcıların yüksek olduğu görülmüştür. Kadınlarda ve erkeklerde lisansüstü ve üniversite mezunlarında boşanma oranının düştüğü görülmüş olup okur yazar sayısının her iki grupta da az olması nedeni ile gruplar arası karşılaştırmada dikkate alınmamıştır.

Araştırmada algılanan gelir durumuna göre değerlendirme yapıldığında kadınlarda (%62,8) ve erklerde (%55,9) en yüksek boşanma oranının orta gelir durumuna sahip bireylerde olduğu saptanmıştır. Demir (1988) tarafından İzmir’de boşanmış 55 kadın ile yapılan araştırmada ; boşanma kararını veren kadınların (%75) inin evin geçindirilmemesi, maddi yetersizlik, kocanın işsizliği birincil boşanma nedeni olarak belirtmiştir (www.aile.gov.tr). Araştırmada boşanma nedenlerine baktığımızda erkeklerde (%23,5) daha yüksek olmakla beraber kadınlarda da oranın düşük olmadığı(%12.8) olduğu tespit edilmiştir.

En uzun yaşanan yerleşim birimine baktığımızda boşanma aşamasındaki kadın katılımcılar (%66,7) ve erkek katılımcıların(%71,6) kentte yaşadıkları tespit edilmiştir. Araştırmanın İzmir İli Merkez Adliyesi’nde yapılmış olması nedeni ile böyle bir sonuca ulaşıldığı düşünülmektedir.

Çalışma durumuna baktığımızda kadınların % 47,4’ünün çalıştığı, 52,6 sının çalışmadığı; erkeklerin ise %70,6’sının çalıştığı, 27,5’inin çalışmadığı görülmüştür. Çalışmayan kadınlarda geçimin aile tarafından sağlanması (28,2) en yüksek oran olarak bulunurken erkeklerde de en yüksek yine geçimin aile tarafından sağlanması (14,7) en yüksek oran olarak bulunmuştur. Bu durum Türkiye’nin aile yapısı düşünüldüğünde beklen bir sonuç olarak değerlendirilmiştir.

Kadınların %93’ünün , erkelerin ise %83,3’ünün evlilik öncesi birlikte yaşamadıkları belirttikleri görülmüş olup ülkemiz açısından bu durumun da beklenen

bulguyu gösterdiği tespit edilmiştir.

Kadınların %85'unun ,erkeklerin ise %77,5'inn birinci evlilikleri olduğu tespit edilmiştir.

Çocuk sahibi olma durumuna göre dağılıma bakıldığında kadınlarda %65,4 ünün erkeklerin ise 65,7'sinin çocuk sahibi olduğu görülmüştür.

Araştırmada evlilik sürecinde eş ve çocuklar dışında evde birlikte yaşayan kişi/kişilere 12 kadın katılımcı cevap vermiş, % 5,1' i kendi ailesi, % 9 eşin ailesi, % 1,3'ü önceki evlilikten doğan çocuk olarak belirtmiştir. Erkeklerde ise 15 katılımcı cevaplamış, %9,8 kendi ailesi, %4,9 eşin ailesi olarak belirtmiştir.

Ülkemiz literatürüne bakıldığında evlilik ve aile konusunda yapılan çalışmaların büyük çoğunluğunun çift uyumu ve evlilik doyumu üzerinde odaklandığı görülmüştür. Boşanma ve boşanma sürecine yönelik olarak yalnızca birkaç çalışmaya rastlanmıştır. Otomatik düşünceler Ölçeği ve Aile ve Evliliğe İlişkin Geleneksel İnanışlar Ölçeği kullanılarak boşanmış ya da boşanma aşamasında olan kişilerle yapılmış herhangi bir çalışmaya, ulaşılabilen yazın literatürde, rastlanmamıştır.

Çocukluktan başlayarak , insanlar kendileriyle ve yaşadıkları dünyayla ilgili bazı inançlar geliştirirler. En temel , en derindeki inançları ise , dünya ve diğer insanlarla olan ilk deneyimleriyle biçimlenen ve genellikle hiç sorgulanmamış olan algıları, fikirleridir (Beck, 2001). Bilişsel yaşantısal benlik kuramına göre, yaşantı içindeki şemalar birbiri ile benzeşir veya farklılaşırlar. İnsanlar bilgi işleme ve böylece çevrelerine uyum sağlama sürecinde rasyonel ve yaşantısal düşünme biçimlerini kullanma derecelerinde önemli bireysel farklılıklar gösterirler. Çevre ile uyum sürecinde , bu iki düşünce biçimi, bir çok değişik davranış ile ilişkisi açısından önem kazanır. Örneğin başa çıkma becerisi, uyum, cinsiyet farklılıkları, başarı ve kişiler arası ilişkiler bu değişkenlerin bir kaçını oluşturur (Epstein ve ark., 1996) Yaşantısal düşünce biçimleri daha yoğun olan

bireylerin geleneksel inanışlarının daha yoğun olabileceği düşünülmektedir. Geleneksel inanışların bir kısmı da yine bireylerde sorgulanmadan kabul edilebilmektedir. Araştırma bulguları boşanma sürecindeki bireylerin otomatik düşünceleri ile aile ve evliliğe ilişkin geleneksel inanışların ilişkilendirilebileceğini ortaya koymaktadır.

Otomatik düşüncelerin cinsiyet açısından dağılımına bakıldığında kadınların erkeklere oranla daha fazla otomatik düşünceye sahip oldukları ve bunun istatistiksel açıdan anlamlı olduğu görülmüştür. Otomatik düşüncelerin cinsiyetler arasındaki farklılığına bakıldığında anlamlı bir fark olduğunu gösteren çalışmalar bulunmaktadır(Bozkurt,1998 ; Karahan 2009 ; Öztütüncü, 1996). Bu durum çalışmayı destekler niteliktedir ancak otomatik düşünceler ile cinsiyet arasında anlamlı bir fark olmadığını gösteren çalışma da bulunmaktadır (Aysan ve Bozkurt, 2004). Yapılan çalışmada otomatik düşünce ile cinsiyet arasında anlamlı bir ilişki bulunması, boşanma sürecinde olan bireylerin niteliği ile ilgili olabileceğini düşündürmektedir.

Otomatik düşüncelerin yaş gruplarına göre dağılımına bakıldığında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark bulunmamıştır. Otomatik düşünceler ile yaş arasındaki ilişkide anlamlı bir fark olmadığını gösteren çalışmalar bulunmaktadır (Aysan ve Bozkurt , 2004) Bu durum araştırmayı desteklemekte olup her yaş grubunda olumsuz otomatik düşüncelerin olabileceğini düşündürmüştür.

Otomatik düşüncelerin eğitim durumuna göre dağılımına bakıldığında ilköğretim mezunu katılımcıların, üniversite mezunu katılımcılara oranla daha fazla otomatik düşünceye sahip oldukları ve bunun istatistiksel açıdan anlamlı olduğu görülmüştür. Diğer eğitim grupları arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır.Ulaşılabilen alan yazında bireylerin otomatik düşünceleri ile eğitim durumları arasındaki ilişkiyi inceleyen herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır ancak bu sonucun eğitimin rasyonel olan düşünce şeklini desteklediği düşünülmüştür.

Otomatik düşüncelerin algılanan gelir durumuna göre dağılımına bakıldığında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark bulunamamıştır ancak otomatik düşünceler ile sosyo ekonomik düzey arasında anlamlı bir fark olduğunu gösterir çalışmalar bulunmuş (Tümkiye ve İflazoğlu , 1999).

Otomatik düşüncelerin aile yapısı, en uzun yaşanan yerleşim birimi ve anne babası boşanmış ve boşanmamış katılımcılara göre dağılımına bakıldığında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark bulunmamıştır. Bu ilişkilendirmeler ile ilgili ulaşılabilen alan yazında herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır.

Aile ve evliliğe ilişkin geleneksel inanışların cinsiyete göre dağılımına bakıldığında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark bulunmamıştır. Ulaşılabilen alan yazında boşanma aşamasındaki bireylerin aile ve evliliğe ilişkin genel inanışları ile cinsiyet arasındaki ilişkiyi inceleyen herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Araştırmanın alt ölçeklerine bakıldığında “bekaret ve evlilik öncesi cinsellik”e kadınların erkeklere oranla daha geleneksel yaklaştıkları tespit edilmiş ; ”boşanma ve gençler için cinsel eğitim” de ise erkek ve kadınlar arasında anlamlı bir farklılaşma olmadığı görülmüştür. Türkiye’de Aile Değerleri Araştırması (2010)’nda, "evlilik dışı cinsel ilişki asla kurulmamalıdır" ifadesine kadınların erkeklere göre daha fazla destek verdiği belirtilmiştir.Başka bir araştırmada (Vefikulaçay ve diğer., 2009) "Bir erkeğin evleneceği kadının mutlaka bakire olması gerekir" önermesine ilişkin erkek öğrencilerin geleneksel bakış açısına sahip oldukları da belirlenmiştir.Vefikulaçay ve arkadaşları (2007)’nın aynı önermeye ilişkin bulguları benzerlik göstermektedir. Ozan ve arkadaşları (2004)’nın yapmış olduğu araştırmada erkeklerin, hemcinslerinin evlilik öncesi cinsel deneyimine yaklaşımları daha olumluyken , kızların, erkeklerin evlilik öncesi cinsel deneyimine yaklaşımı, hemcinslerinininkine olan yaklaşımlardan daha hoşgörülü oldukları bulunmuştur.

Aile ve evliliğe ilişkin geleneksel inanışların yaş gruplarına göre dağılımına bakıldığında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark bulunmamıştır. Bu sonuç beklenen bir durum olarak değerlendirilmemektedir. TADA (2010)'nda "Anlaşamayan eşler boşanmaktan kaçınmamalıdır" ifadesine yaş katogorileri arttıkça katılanların oranının azaldığı yönünde anlamlı bir bulgu belirlenmiştir. Aynı araştırmada yaş kategorisi arasında çok önemsenecek düzeyde bir farklılık görülmemekle birlikte, "erkeklerin evlilik öncesi ilişki kurmasında sakınca görmüyorum" ifadesine genç yaş grubunda olanların destek verdikleri , yine genç yaş grubunda olanların "kızların evlilik öncesinde cinsel ilişki kurmasında sakınca görmüyorum" ifadesine daha hoşgörülü oldukları belirtilmiştir.

Aile ve evliliğe ilişkin geleneksel inanışların eğitim durumuna göre dağılımına bakıldığında okuryazar katılımcıların lisansüstü eğitim gören katılımcılara oranla aile ve evliliğe ilişkin daha fazla geleneksel inanışa sahip olduğu; ilköğretim mezunu katılımcıların lise, üniversite ve lisansüstü eğitim gören katılımcılara oranla; lise mezunu katılımcıların lisansüstü katılımcılara oranla; üniversite mezunu katılımcıların lisans üstü katılımcılara oranla aile ve evliliğe ilişkin daha fazla geleneksel inanışa sahip olduğu tespit edilmiştir.Okur yazar sayısının az olması nedeniyle gruplar arası karşılaştırma yapılmamıştır. Araştırmanın alt ölçeklerine bakıldığında katılımcıların “bekaret ve evlilik öncesi cinsellik”e eğitim azaldıkça daha geleneksel yaklaşıtları tespit edilmiş olup, “boşanma ve gençler için cinsel eğitim” açısından eğitim grupları arasında anlamlı bir farklılaşma tespit edilmemiştir. Bulgular eğitim düzeyi yükseldikçe aile ve evliliğe ilişkin geleneksel inancın azaldığını göstermektedir.TADA (2010)'nda "Anlaşamayan eşler boşanmadan kaçınmamalıdır" ifadesine eğitim basamakları ilerledikçe olumlu cevap verenlerin artmakta olduğu, aynı araştırmada "bir erkeğin evlilik öncesi cinsel ilişki kurmasında sakınca görmüyorum" ifadesine eğitim basamakları yükseldikçe ifadeye destek verenlerin oranının arttığı, "kızların evlilik öncesi cinsel ilişki kurmasında sakınca görmüyorum" ifadesine lise ve üniversite eğitimi almışların daha toleranslı yaklaşıtları,"evlilik dışı cinsel ilişki asla kurulmamalıdır" ifadesine eğitim

ilerledikçe karşı çıkanların oranının azaldığı belirtilmektedir.

Aile ve evliliğe ilişkin geleneksel inanışların algılanan gelir durumuna , anne babası boşanmış ve boşanmamış katılımcılara ve aile yapılarına göre dağılımlarına bakıldığında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Aile ve evliliğe ilişkin geleneksel inanışların en uzun yaşanan yerleşim birimine göre dağılıma bakıldığında en uzun yaşam yeri köy olan katılımcıların, en uzun yaşam yeri kent olan katılımcılara oranla daha fazla geleneksel inanışa sahip olduğu; en uzun yaşam yeri ilçe olan katılımcıların diğer gruplara göre istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde bir farklılaşma olmadığı saptanmıştır. Ulaşılabilen alan yazında aile ve evliliğe ilişkin genel inanış ile en uzun yerleşim biriminin irdelendiği çalışmaya rastlanmamıştır. Araştırmanın alt ölçeklerine bakıldığında kırsal kesimin boşanma ve gençler için cinsel eğitim konusunda daha geleneksel inanışlara sahip oldukları tespit edilmiş, bekaret ve evlik öncesi cinsellik konusunda en uzun yaşanan yerleşim birimi bakımından anlamlı bir farklılaşma bulunmamıştır.

Araştırmada katılımcıların birincil boşanma nedenleri incelendiğinde, etkin olan etmenler arasında kadınlar belirgin olarak aileler arası geçimsizlik (%12,8), ilgisizlik (%12,8), alkol(%11,5) , fiziksel şiddet(%14,1), aldatma(%12,8) ve ekonomik nedenler (%12,8) olarak belirtmişler ,erkekler ise ilgisizlik (%27,5) ve ekonomik nedenler (%23,5) aileler arası geçimsizlik (%17,06) gibi nedenlerin önemli olduğunu belirtmişlerdir.Kadınlarda belirgin boşanma nedeni olan alkol ve fiziksel şiddet oranının, erkeklerde oldukça düşük oranda olduğu görülmüştür. Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü tarafından 2010 yılında yayınlanan, Aile Yapısı Araştırması (2006)7'nin sonuçlarına göre, boşanmış erkeklerin yüzde 29'u, kadınların ise yüzde 21'i en önemli boşanma sebebi olarak "aldatma" yı görmektedir. Boşanmış kadınların yüzde 11'i, erkeklerin ise yüzde 5'i eşi tarafından aldatılmış olmaları nedeniyle boşandıklarını belirtmiştir. Boşanmış kadınların yüzde 17'si eşleri tarafından

dayak ve kötü muameleye maruz kaldıkları için boşandıklarını belirtmiştir. Erkeklerin ise hiçbirisi dayak ve kötü muameleyi kendisi için boşanma nedeni olarak belirtmemiştir. Kadınlarda evliliklerin boşanma ile sonuçlanmasında içki ve kumarı en önemli neden olarak gösterenlerin oranı yüzde 11'dir. Erkeklerde ise bu oran yüzde 3'tür. Her iki cinsiyette yaklaşık eşit oranlarda görülen “sorumsuz ve ilgisiz davranma” erkeklerde yüzde 17, kadınlarda yüzde 19 olmak üzere boşanmalarda en önemli sebepler arasında yer almaktadır.

Boşanmayı talep eden taraf olarak cinsiyete göre dağılıma baktığımızda anlamlı bir farklılaşma bulunmuş, kadın katılımcıların(% 65) erkek katılımcılara(%27) göre daha yüksek oranda boşanmayı talep eden taraf oldukları tespit edilmiştir.

5.2.Öneriler

Ülkemiz literatüründe boşanma ve boşanma aşaması ile ilgili oldukça sınırlı sayıda çalışma yapılmıştır. Bu alanda daha fazla araştırma yapılması konunun ülkemizdeki durum hakkında daha detaylı anlaşılmasını sağlayacağı ve önleyici hizmetlerin arttırılmasını kolaylaştırılacağı düşünülmektedir.

Olumsuz otomatik düşünceler ile aile ve evliliğe ilişkin geleneksel inanışların araştırmada birbirleri ile ilişkilendirildiğinin tespit edilmesi, gerek aile danışmanlığı hizmetlerinin, gerek bireysel danışmanlığın, gerekse ailelere yönelik eğitim programlarının önleyici olarak ülke çapında evli bireylere verilmesinin aile sağlığı açısından yararlı olacağını düşündürmüştür.

Boşanmanın evliliğin ilk yıllarında daha yoğun olduğunun tespit edilmesi nedeni ile evlilik için başvuran bireylere evlilik uyumu ve süreci konusunda eğitim programlarının düzenlenmesinin bireylerin daha bilinçli olarak evliliğe adım atmalarını

sağlayacağı düşünülmektedir.

Aile ve evliliğe ilişkin geleneksel inanışların daha çok kırsal kesimde yoğunlaşması, bu yerleşim birimlerine yönelik daha yoğun eğitim ihtiyacının söz konusu olduğunu ortaya koymaktadır.

KAYNAKÇA

Abalı, F. (2006). Boşanmak İçin Başvuran Kadınların Evlilikteki Cinsel Yaşamlarını Boşanma Nedeni Olarak Görme Durumları. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Aile Araştırma Kurumu (2002).2001 Yılı Aile Raporu .Ankara :T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı.

Akar, H. (2005). Psikiyatrik yardım talebi olanlar ile, yardım talebi olmayan ve boşanma aşamasında olan çiftlerde; çift uyumu ve kişilik özellikleri arasındaki ilişkinin karşılaştırılması. Yayınlanmamış uzmanlık tezi. Bakırköy Prf. Dr. Mazhar Osman Ruh Sağlığı ve Sinir Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi, İstanbul.

Akbağ,M.(2000). Stresle Başa Çıkma Tarzlarının Üniversite Öğrencilerinde Olumsuz Otomatik Düşünceler , Transaksiyonel Analiz , Ego Durumları ve Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. Yayınlanmamış Doktora Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi

Aktay, Y. (2004). Modern Dünyada Ailenin Toplumsal Dönüşümü ve Muhtemel Geleceği Üzerine Mülahazalar. Fikir Dünyası Düşünce Dergisi, Sayı:2, Kış: 2004. İstanbul.

Altınay, A. (2002). Bedenimiz ve Biz: Bekaret ve Cinselliğin Siyaseti. 90'larda Türkiye'de Feminizm içinde. Bora, A. ve Günal, A. (Der.).İstanbul:İletişim Yayınları.

Arıkan, Ç.(1992). Yoksullukta ve Evlilikte Geçimsizlik ve Boşanma, Ankara.

Arıkan, Ç. (1996). Halkın Boşanmaya İlişkin Tutumları Araştırması. Ankara: T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu.

Aysan, F. ve Bozkurt, N. (2004). Okul Psikolojik Danışmanlarının Yaşam Doyumu, Stresle Başa Çıkma Stratejileri ile Olumsuz Otomatik Düşünceleri : İzmir İli Örnekleme. XIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı, 6-9 Temmuz-2004. İnönü Üniversitesi, Eğitim Fakültesi.Malatya.

Bacanlı,H.(1998). Eğitim Psikolojisi.İstanbul:Akım Yayınevi.

Backs, J.B. ve Dobson, S.K. (1998). Depresyon için bilişsel terapi: kuramsal konular ve araştırmalar bağlamındaki durumu. Türk Psikoloji Dergisi, 13(41).

Bağlı, M. ve Özensel, E. (2005). Çok Kültürlü Vatandaşlık Kanada'lı Türklerin Aidiyet Çabaları ve Değer Yargıları . Konya : Çizgi Kitabevi

Barker, P. (1986). Basic Family Therapy, New York, Oxford University Press.

Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü (2006). "2006 Aile Yapısı Araştırması. <http://www.aile.gov.tr/tr/?Sayfa=Detay&Id=2006122862127>.

Beck, J.S.(2001). Bilişsel Terapi Temel İlkeler ve Ötesi. (Çev.Şahin, N.H.)Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları.

Beck, A. T. and Newman, C.F. (2005). Cognitive Therapy. Comprehensive Textbook Of Psychiatry / 8.

Benokraitis, V.N. (1996). Marriages And Famillies: Changes, Choices And Costraints. New Jersey: Prentice-Hall,İnc.

Berkday, F.(2000). Tek Tanrılı Dinler Karşısında Kadın.İstanbul:Metis Yayınları.

Bir,A.A.(1999).Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri.Eskişehir : Anadolu Üniversitesi.

Bora, A. ve Üstün, İ. (2005). Sıcak Aile Ortamı – Demokratikleşme Sürecinde Kadın ve Erkekler. İstanbul:Tesev Yayınları.

Bozkurt, N.(1998). Lise öğrencilerinin Okul Başarısızlıklarının Altında Yatan, Depresyonla İlgili Otomatik Düşünme Kalıpları. Yayınlanmamış Doktora Tezi. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi.

Brown vd.(2001);İncesu vd.(2006);Dejong vd.(2007); Akın vd.(2004);Kukulu vd.(2009) Aile ve Toplum Dergisi.Aralık 2010.

Bulut, M. (2002). Boşanmış kadınlarda ruhsal çöküntü (depresyon) ve kültür ilişkisi - sosyal antropolojik bir araştırma, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi.

Büyüköztürk, Ş.(2008).Bilimsel Araştırma Yöntemleri.Ankara:Pegem Yayınevi.

Calvete, E. And Smith, C. (2005). Automatic Thoughts And Psychological Symptoms: A Cross - Cultural Comparison Af American And Spanish Student. Cognitive Therapy And Research.

Corey, G. (2005). Psikolojik Danışma, Psikoterapi Kuram ve Uygulamaları. Ankara:Mentis Yayıncılık.

Çakır, B. (2011). Modernleşme Sürecinde Türkiye’de Evlilik Kurumunun İşleyişi ve

Boşanma Eğilimlerinin Seyri. Yayınlanmamış Doktora Tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Çelebi, N.(1990).Kadınlarımızın Cinsiyet Rolü Tutumları.Konya:Sebat Ofset.

Çivitçi, A.(2006). Ergenlerde Mantıkdışı İnanç ve Sürekli Kaygı İlişkisi. İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi. Cilt: 7, Sayı: 12.

Demircioğlu, N.S.(2000).Boşanmanın Çalışan Kadınların Statüsü ve Cinsiyet Rolü Üzerine Etkisi.Yayınlanmış Doktora Tezi.Ege Üniversitesi.

Doğan, H. (2010). Evli Bireylerin Sosyotropik – Otonomik Kişilik Özellikleriyle Evliliklerinde Çatışma Yaşama Durumları Arasındaki İlişki. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Dönmez, A. (2009). Yakın İlişkiler Psikolojisi. Ankara. Nobel Yayın Dağıtım.

Ekşi, A.(1990).Çocuk, Genç, Ana - Babalar. İstanbul: Bilgi Yayınevi.

Ekşi, A. (1993). Genç Kızlarımız ve Cinsellik. Kadın ve Cinsellik içinde. Arat, N. (Der.). İstanbul:Say Yayınları.

Epstein, S., Denes-Raj, V. and Pacini, R.(1996). Individual Differences In Intuitive - Experiential And Analytical-Rational Thinking Styles, Journal of Personality And Social Psychology, 71.

Erbek E . (2004). Psikiyatrik yardım talebi olanlar ile , yardım talebi olmayan ve boşanma aşamasındaki çiftlerde ; çift uyumu , problem çözme becerisi , boyun eğici davranış, öfke tutumu arasındaki ilişkilerin karşılaştırılması. Uzmanlık Tezi.İstanbul: Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi 12 . Psikiyatri Birimi.

Eyuboğlu, İ. Z. (1998). Anadolu İnançları .İstanbul: Toplumsal Dönüşüm Yayınları.

Freeman, A., Karen, M.S. and Lary, E.B.(1989) Comprehensive Handbook Of Cognitive Therapy. New York: Plenum Press.

Frimpong, S. (2010)Ergenlerde Cinsel Eğitime Karşı Tutumlar. İfe Psychologia. Cilt:18.Sayı:1.

Giddens, A. (1997), Sosyoloji Eleştirel Bir Yaklaşım, (Çev. M. R. Esengül ve İ. Öğretir), 4. Baskı, İstanbul : Birey Yayınları.

Gladding, S. (2002). Family Therapy. History, Theory and Practice. Pearson Education, Inc., Merrill Prentice Hall, New Jersey.

Güloğlu, B., Aydın, G. (2007). İlköğretim 5. Sınıf Öğrencilerinin Öğrenilmiş Güçlülük ve Otomatik Düşünce Biçimi Arasındaki İlişki. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi. Cilt: 33.

Gündüz, B. (2006). Öğretmenlerde Akılcı Olmayan İnançların Kişisel ve Mesleki Değişkenlere Göre İncelenmesi. Eğitim Fakültesi Dergisi. Cilt:7, Sayı 11.

Hankin, B. L., Lyn Y.(2001). A Prospective Test Of The Hopelessness Theory Of Desression In Adolescence . Cognitive Therapy And Research.

İlkkaracan, İ. ve Seral, G. (2003). Kadının İnsan Hakkı Olarak Cinsel Haz: Türkiye’deki Bir Taban Eğitimi Programından Deneyimler. Müslüman Toplumlarda Kadın ve Cinsellik içinde. İlkkaracan, P. (Der.). İstanbul:İletişim Yayınları.

İncesu ve diğer.(2006) ; Çetinkaya ve diğer.(2007); Kukulu ve diğer .(2009); Civil ve

Yıldız.(2010):akt.Aile ve Toplum Dergisi,Aralık 2010.

Kağıtçıbaşı, Ç. (2000). Kültürel Psikoloji.İstanbul: Evrim Yayınevi.

Kağıtçıbaşı, Ç.(2006).Yeni İnsan ve İnsanlar. İstanbul: evrim Yayınevi.

Kale, V.N.(2011).Cinselliğe Yönelik Öğretmen Adaylarının Tutumları.Kültür ,Sanat , Bilim ve Ticaret Koleji Rahata Tal-Rahata, Dıst-Ahmetnagor.Mayıs.Cilt : 1.

Kalmijn, M. ve Monden, C.W. S. (2006). Are thenegativeeffects of divorce on wellbeingdependent on maritalquality? Journal of MarriageandFamily, 68, 1197-1213.

Karahan, T.F. ve Arkadaşları.(2006). Lise Öğrencilerinde Sosyal Yetkinlik Beklentisi ve Otomatik Düşüncelerin, Yaşanılan Sosyal Birim ve Cinsiyet Açısından İncelenmesi. Türk Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Dergisi.Eylül,Cilt:3,Sayı: 26.,

Karahan, T.F. ve Sardoğan, M.E.(2004) Psikolojik Danışma ve Psikoterapide Kuramlar. Samsun: Deniz Kültür Yayınları.

Karasar,N.(2009). Bilimsel Araştırma Yöntemi.Ankara:Nobel Yayınevi.

Kardam,F. (2003). Namus Gerekçesiyle Öldürme Ya Da Kendi Canına Kıyma (Kadın Cinselliği Üzerinde Baskıların Benzer Koşullarda Farklı Sonuçları mı?(1)). Toplumsal Cinsiyet, Sağlık ve Kadın içinde. Akın, A. (Der.). Ankara:Hacettepe Üniversitesi Yayınları.

Kaufman,G.ve Goldscheider, F.(2007).Domen “Need” A Spouse More Than Women?: Perceptions Of The Importance Of Marriage Form Man And Woman The Sociological Quarteryl.

Kersten, K.K. (1990). The Process Of Marital Disaffection: Interventions At Various Stages: Family Relations. Jul 90, Vol. 39 Issue 3, pg: 257-266.

Kılıç, D., Kaygusuz, C., Bağ, B., Tortumluoğlu, G. (2003) Üniversite Öğrencilerinin Cinselliğe Yönelik Görüşleri. Erzurum: Atatürk Üniversitesi.

Kulaksızoğlu, A. (2006). Ergenlik Psikolojisi. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Kurtoğlu, E. (2009). Lise Öğrencilerinde Gözlenen Saldırganlık Düzeyinin Otomatik Düşünceler, Cinsiyet ve Sınıf Düzeyi Açısından İncelenmesi. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi.

Lazarus, R.S. , Folkman, S. (1984). Stress, Appraisal and Coping. New York : Springer Publishing Company.

Lazarus, R.S. (1991). Progress on a cognitive-motivational relational theory of emotion. Journal of Research in Personality, 21: 1-39.

Lynn, J.S., Garke, P.J. (1984). Contemporary psychotherapies: Models and methods. Columbus : Charles E. Merrill Publishing Co.

MacLeod, A.K. ve Arkadaşları. (2005). Hopelessness And Positive And Negative Future Thinking In Parasuicide. British Journal Of Clinical Psychology.

Marshall, G. (2009). Sosyoloji Sözlüğü (Çev: Osman Akınbay ve Derya Kömürcü). Ankara : Bilim ve Sanat Yayınları.

Mehmetoğlu, U. (2006). Gençlik, Değerler ve Din. Küreselleşme, Ahlak ve Değerler. (Ed. Mehmetoğlu ve Mehmetoğlu). İstanbul: Litera Yayıncılık.

Mernissi, F. (2003). Bekaret ve Ataerki. Müslüman Toplumlarda Kadın ve Cinsellik içinde. İlkaracan, P. (Der.). İstanbul:İletişim Yayınları.

Onur, B. (2000). Gelişim Psikolojisi: Yetişkinlik-Yaşlılık- Ölüm (5. Baskı).Ankara: İmge Yayınları.

Odacı, H.(2007). Depression, Submissive Behaviors And Negative Automatic Thoughts In Obese Turkish Adolescent. Social Behavior And Personality.

Ozan, S., Şahbal, A., Şemin, S., Orçın, E.(2004). Dokuz Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesi Öğrencilerinin Cinsel Tutum ve Davranışları. Dokuz Eylül Üniversitesi, Tıp Fakültesi Dergisi. 18(1).

Öğretir,A.D.(2004). Pozitif Düşünceye Dayalı Grup Eğitimi Programının Annelerin Benlik Algısı, Eşlerine ve Çocuklarına Yönelik Tutumları İle Kendini Denetleme Becerisi ve Otomatik Düşüncelere Etkisi.Doktora Tezi.Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Örs, Y. , Şahinoğlu, S. (2003). Kadın Sağlığında Tıbbi Etik Sorunlar. Toplumsal Cinsiyet, Sağlık ve Kadın içinde. Akın, A. (Der.). Ankara:Hacettepe Üniversitesi Yayınları.

Özdoğan, B. (1998). Bilişsel terapi. Türkiye'de Eğitim Yönetimi.(Editörler: Haydar Taymaz ve Muhsin Hesapçıoğlu). İstanbul: Kültür Koleji Eğitim Vakfı Yayınları.

Özgüven,İ.E. (2000).Evlilik ve Aile Terapisi.Ankara:PDREM Yayınları.

Öztürk,0.(1997).Ruh Sağlığı Bozuklukları. .Ankara:Hekimler Birliği Yayınları.

Öztütüncü, F. (1996). Liseli Ergenlerdeki İrrasyonel / Olumsuz Otomatik Düşüncelerin Ana - Baba Tutumları ve Aile İçi İlişkiler Açısından İncelenmesi. Yayınlanmamış

Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi.

Özügurlu,K.(1985).Evlilik Raporu.1.Basım.İstanbul:Altın Kitaplar Yayınevi.

Parsons,T.(1962). Toward a General Theory Of Action. Harper and Row, Inc.

Poroy, A.(2005). Türkiye'de Cinsellik. İstanbul: Alfa Yayıncılık.

Sakallı-Uğurlu,N.(2002).Aile ve Evliliğe İlişkin Geleneksel İnançlar Ölçeği'nin Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması Yayınlanmamış Araştırma Raporu.

Sakallı, N., Karakurt, G., Uğurlu, O.(2012). Evlilik Öncesi Yaşanan Cinsel İlişkiye ve Kadınların Evlilik Öncesi Cinsel İlişkide Bulunmasına Karşı Tutumlar. Ankara: Ortadoğu Teknik Üniversitesi.

Sanay, E. (1990). Türk Ailesinin Yapısı. TC. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Türkiye Aile Yıllığı.

Spano, Richard.(2005). Social Guardianship And Social Isolation: An Application And Extension Of Lifestyle / Routine Activities Theory To Rural Adolescents. Rural Sociology.

Savaşır, I., Şahin H.S.(1997).Bilişsel Davranışçı Terapilerde Değerlendirme:Sık Kullanılan Ölçekler.Ankara:Türk Psikoloji Derneği Yayınları.

Sungur, M.Z. (1998). Cinsel Eğitim. Klinik Psikiyatri Dergisi.Cilt :1, Sayı:2, Ankara.

Şendil, G. ve Kızıldağ, Ö. (2005). Evlilik Çatışması ve Çocuk.İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.

Tanrikulu, T. (2002). Yetiştirme Yurtlarında ve Aile Ortamında Yaşayan Ergenlerin

Bilişsel Yapıları (Olumsuz Otomatik Düşünceler) ve Problem Çözme Becerileri Açısından İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi.

Tascı, A.İ. (2003) Cinsel Eğitim.İstanbul: İz Yayıncılık.

Teglasi, H. and Epstein, S.(1998). Temparement and Personality Theory: The Perspective of Cognitive -Experient Self-Theory. School Psycology Review, 27.

Topçuoğlu, A.(1999). Üniversite Gençliğinin Değerleri. Ankara: Vadi Yayınları.

Tunca, E.M.(1995). Bedensel Hastalığı Olan Bireylerde Depresif Semptomlar ve Olumsuz Otomatik Düşünceler İle Hastalık Arasındaki İlişkiler. Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi.

Tümkiye, S., İflazoğlu,A. (1999). Çukurova Üniversitesi Sınıf Öğretmenliği Öğrencilerinin Otomatik Düşünce ve Problem Çözme Düzeylerinin Bazı Sosyo - Demografik Değişkenlere Göre İncelenmesi. VIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi'nde bildiri. Adana: Çukurova Üniversitesi.

Türk Psikoloji Dergisi.(2004).Psikoloji Araştırma ve Uygulamalarında .Ölçek/Teknik/Vaka/Yayın/Kavram Tanıtımı I.

Türkçapar, M.H.(2000).Kognitif Terapi ve Psikanalize Bakışı. Psikiyatri, Psikoloji ve Psikofarmakoloji Dergisi, 8 (1)

Türkçapar, M. Hakan. 2007. Bilissel Terapi Temel İlkeler ve Uygulama. Ankara: HYB Yayıncılık.)

Türkiye’de Aile Değerleri Araştırması.(2010). T.C.Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü.Ankara.

TÜİK. (2006b). Aile yapısı araştırması 2006. Ankara: T.C. Başbakanlık Türkiye İstatistik Kurumu.

Türküm, S.(1999). Bilişsel davranışçı terapiye dayalı grupla psikolojik danışmanın bilişsel çarpıtmalar ve iletişim becerileri üzerindeki etkisi. Eskişehir:Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Uyar, S. (1999). Boşanmış Bireylerin Evlilik Süreci Ve Bugüne İlişkin Psikolojik Sorunları Üzerine Bir Araştırma. Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi, Gülhane Askeri Tıp Akademisi.

Ünlü, S. (1993). Aile Yapısı ve İlişkileri. 12.10.2009, [http:// books.google.com](http://books.google.com).

Vefikuluçay, D., Demirel, S., Taşkın, L., Eroğlu, K., (2007). Kafkas Üniversitesi son sınıf öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin bakış açıları. Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi 14(2): 12–27.

Vefikulaçay, D., Zeyneloğlu, S., Kocagöz, S., Eroğlu, K. (2009). Üniversite Öğrencilerinin Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Görüşleri. Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi. Cilt:6, Sayı:1

Wallace, L. H., , May, D.C. (2005). "The Impact Of Parental Attachment And Feelings Of Isolation On Adolescent Fear Of Crime At School".Adolescence.

Weiten, W. (1986). *Psychology Applied to Modern Life*. Monterey, CA: Brooks/Cole.
 Wiseman, Reva S. (1975). *Crisis Theory and The Process of Divorce*. *Social Casework*, 56,4,205-212.

Wilson, C.J., Deane, F.P.(2005). "Can Hopelessness And Adolescents' Beliefs And Attitudes About Seeking Help Account For Help Negation?". *Journal Of Clinical Psychology*.

Yavuzer, H. (2000) *Ana, Baba ve Çocuk*. İstanbul:Remzi Kitabevi.

Yavuzer, H.(2002). *Cocuk Psikolojisi*.İstanbul: Remzi Kitabevi.

Yavuzer,H.(2009). *Evlilik Okulu*.İstanbul:Remzi Kitabevi.

Yorukoğlu, A.(1996). *Gençlik Çağı*. İstanbul: Özgür Yayınları.

Yörükoğlu , A.(1997). *Çocuk Ruh Sağlığı*. İstanbul: Özgür Yayınları.

Yıldız, A.S. (1997). *Çalışan Evli Bireylerin Aile Fonksiyonları ve İş Tatmini Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Yılmaz, V. ve Türküm, A.S.(2008). " Factors Affecting Hopelessness Levels Of Turkish Preteenagers Attending Primary Scholl: A Structural Equation Model". *Social Behavior And Pesonality*.

Yücel, B. ve Arkadaşları.(2002). " Depression, Automatic Thoughts, Alexithymia And Assertiveness In Patients With Tension - Type Headache".*Headache*.

EKLER

EK 1: Aile ve Evliliğe İlişkin Geleneksel İnançlar Ölçeği

Traditional Beliefs about Marriage & the Family

(Aile ve Evliliğe İlişkin Geleneksel İnançlar)

Lütfen her bir ifade ile ne derece hemfikir olup olmadığınızı verilen ölçekteki sayılardan uygun olanı ifadenin yanındaki boşluğa yazarak belirtiniz.

1	2	3	4	5	6
Hiç	Oldukça	Birazcık	Birazcık	Oldukça	Çok
Katılmıyorum	Katılmıyorum	Katılmıyorum	Katılıyorum	Katılıyorum	
Katılıyorum					

- ____ 1)- Evlilik öncesi çiftlerin birlikte yaşamalarına karşıyım. (faktör 1)
- ____ 2)- Gençlere doğum kontrolü öğretilmelidir. (faktör 2)
- ____ 3)- Evlilik öncesi cinsellik yaşayan kızlara kötü gözle bakarım. (faktör 1)
- ____ 4)- Okullarda cinsellik eğitimine gerek yoktur. (faktör 2)
- ____ 5)- Boşanma daha kolay hale getirilmelidir. (faktör 2)
- ____ 6)- Evlilik öncesi cinsel ilişkiye karşıyım. (faktör 1)
- ____ 7)- Erkeklerin bakire kızlarla evlenmek istemelerine olumlu bakıyorum. (faktör 1)
- ____ 8)- Evlilik öncesi cinsel ilişkide bulunmak erkekler için kabul edilebilir ama kızlar için kabul edilemez. (faktör 1)
- ____ 9)- Eğer bir erkek, genç bir kızı hamile bırakır ise onunla evlenmelidir. (faktör 1)
- ____ 10)- Ebeveynler çocuklarının iyiliği için geçinemeseler bile birlikte yaşamalıdır. (faktör 2)
- ____ 11)- Gençler evlenmeden aile ocağından ayrılıp, tek başına yaşayabilir. (faktör 1)
- ____ 12)- Kadınlar kendilerini evlenecekleri erkeğe saklamalıdır. (faktör 1)

EK 2: Aile ve Evliliğe İlişkin Geleneksel İnançlar Ölçeği Kullanım İzni

☐ Re: Ölçek Kullanım izni

Bununla ilişkili iletileri görmek için, [iletileri konuşmaya göre gruplandırın](#).

[Belgeler](#) | 04.04.2012

[_nurays@metu.edu.tr](#)

- ☐ [nurays@metu.edu.tr](#)
- ☐
- ☐ [E-posta gönder](#)
- ☐ [E-postayı bul](#)
- ☐ [Ayrıntıları görüntüle](#)

Kime: Derya Kayli

Kimden: **nurays@metu.edu.tr**

Gönderme tarihi: 04 Nisan 2012 Çarşamba 11:04:55

Kime: Derya Kayli (deryakayli@hotmail.com)

Hotmail [Etkin Görünüm](#)

[Cevrimiçi göster](#)

[Karşıdan yükle](#)(23,1 KB)

Zip olarak karşıdan yükle

>
 > Merhaba hocam. Ben İzmir 1. Aile Mahkemesi'nde psikolog olarak
 > görev yapıyorum ve halen 9 Eylül Üniversitesi Aile Eğitimi ve
 > Danışmanlığı Bölümünde yüksek lisans öğrencisiyim. Tez konum
 > ?Boşanma aşamasındaki çiftlerin otomatik düşünceleri ile aile ve
 > evliliğe ilişkin geleneksel inanışların karşılaştırılması?
 > Uygun görürseniz Aile ve Evliliğe İlişkin Geleneksel İnanışlar
 > Ölçeğini kullanmak istiyorum. Bana bu konuda izin ve araştırma
 > raporu gönderirseniz çok mutlu olacağım.
 > Saygılar. Derya Sönmez.
 > Tel: 0505 276 71 66

>

--

Prof. Dr. Nuray Sakallı Uğurlu
 Orta Doğu Teknik Üniversitesi (ODTÜ)
 Psikoloji Bölümü
 06531, Ankara
<http://www.metu.edu.tr/~nurays>

--

Middle East Technical University (METU)
 Psychology Department
 06531, Ankara, Turkey
<http://www.metu.edu.tr/~nurays>

EK 3: Otomatik Düşünceler Ölçeği

Aşağıda kişilerin zaman zaman aklına gelen bazı düşünceler sıralanmıştır. Lütfen her birini okuyarak bu düşüncenin SON BİR HAFTA içinde AKLINIZDAN NE SIKLIKTA GEÇTİĞİNİ işaretleyiniz. Lütfen her bir maddeyi dikkatle okuyunuz ve maddelerin yanındaki uygun sayıyı aşağıdaki şıkları dikkate alarak işaretleyiniz.

1=Hiç aklımdaydı 2=Ender Olarak 3=-Arada Sırada 4=Sıklıkla 5=Hep

		1	2	3	4	5
1	Tüm dünya bana karşıymış gibi geliyor.					
2	Hiçbir işe yaramıyorum.					
3	Neden hiç başarılı olamıyorum?					
4	Beni hiç kimse anlamıyor.					
5	Başkalarını düş kırıklığına uğrattığım oldu.					
6	Devam edebileceğimi sanmıyorum.					
7	Keşke daha iyi bir insan olabilseydim.					
8	Öyle güçsüzüm ki...					
9	Hayatım istediğim gibi gitmiyor.					
10	Kendimi düş kırıklığına uğrattım.					
11	Artık hiçbir şeyin tadı kalmadı.					
12	Artık dayanamayacağım.					
13	Bir türlü harekete geçemiyorum.					
14	Neyim var benim?					
15	Keşke başka bir yerde olsaydım.					
16	Hiçbir şeyin iki ucunu bir araya getiremiyorum.					
17	Kendimden nefret ediyorum.					
18	Değersiz bir insanım.					
19	Keşke birden yok olabilseydim.					
20	Ne zorum var benim?					
21	Hayatta hep kaybetmeye mahkumum.					
22	Hayatım karmakarışık.					
23	Başarısızım.					
24	Hiçbir zaman başaramayacağım.					
25	Kendimi çok çaresiz hissediyorum.					
26	Bir şeylerin değişmesi gerek.					
27	Bende mutlaka bir bozukluk olmalı.					
28	Geleceğim kasvetli.					

29	Hiçbir şey için uğraşmaya değmez.					
30	Hiçbir şeyi bitiremiyorum.					

Şahin, N. H. and Şahin, N. (1992). "Reliability and validity of the Turkish version of the ATQ " Journal of Clinical Psychology, 48(3), 334-340.

EK 4: Otomatik Düşünceler Ölçeği Kullanım İzni

□ **RE: Ölçek Kullanım İzni**

Bununla ilişkili iletileri görmek için, [iletileri konuşmaya göre gruptandırın](#).

17.02.2012

deryakayli@hotmail.com

Kime: nesrinhislisahin@gmail.com

Kimden: **Derya Kayli** (deryakayli@hotmail.com)

Gönderme tarihi: 17 Şubat 2012 Cuma 15:07:58

Kime: nesrinhislisahin@gmail.com

Çok teşekkür ederim hocam. Yönergeniz doğrultusunda hareket edeceğim. Hazırlayacağım tezi kuruldan çıktıktan sonra size göndermek istiyorum.

Saygılar. Derya Sönmez.

Date: Fri, 17 Feb 2012 09:20:26 +0200

Subject: Re: Ölçek Kullanım İzni

From: nesrinhislisahin@gmail.com

To: deryakayli@hotmail.com

Sayın Kaylı,

Otomatik Düşünceler Ölçeği'ni araştırma amaçlı olarak kullanmanızda benim açımdan bir sakınca bulunmamaktadır. Ancak sizden önemli ricam, Ölçeğin başka kopyalarını değil, size gönderdiğim kopyasını ve belirtilen kaynakları da kullanmanızdır. Ayrıca, Envanterin orijinalini geliştiren araştırmacılarla ilgili gerekli referanslarının da çalışmanızda verilmesi gerekecektir. Çalışmanızda başarılar dilerim.

16 Şubat 2012 19:47 tarihinde Derya Kayli <deryakayli@hotmail.com> yazdı:

Merhaba hocam. Ben İzmir 1. Aile Mahkemesi'nde psikolog olarak görev yapıyorum ve halen 9 Eylül Üniversitesi Aile Eğitimi ve Danışmanlığı Bölümünde yüksek lisans öğrencisiyim. Tez konum 'Boşanma aşamasındaki çiftlerin otomatik düşünceleri ile aile ve evliliğe ilişkin geleneksel inanışların karşılaştırılması'.

Uygun görürseniz Otomatik Düşünceler Ölçeğini kullanmak istiyorum. Bana bu konuda izin verirsiniz çok mutlu olurum.

Saygılar. Derya Sönmez.

Tel: 0505 276 71 66

EK 5: Kişisel Bilgi Formu**KİŞİSEL BİLGİ FORMU**

Bu çalışma , Dokuz Eylül Üniversitesi Aile Eğitimi ve Danışmanlığı Yüksek Lisans programında yürüttüğüm tez çalışması için boşanma sürecindeki çiftlerin otomatik düşünceleri ile aile ve evliliğe yönelik inançlar arasındaki ilişkinin incelenmesini amaçlamaktadır. Anket çalışmasının ilk bölümünde kişisel bilgilerinizle ilgili form, ikinci bölümünde otomatik düşünceler ölçeği, üçüncü bölümünde aile ve evliliğe ilişkin geleneksel inançlar ölçeği yer almaktadır. Bu anketleri cevaplarlarken lütfen, her bir maddeyi okuyup size ne kadar uygun olduğuna karar veriniz ve anketlerin başındaki yönergelerde belirtildiği biçimde maddeleri değerlendiriniz. Bu anketlere vereceğiniz cevaplar yalnızca araştırmacı tarafından bilinecektir ve gizli kalacaktır. Cevaplar bireysel değerlendirme amacıyla değil, araştırma amacıyla kullanılacağı için isim vermeniz gerekmemektedir.

Katkılarınız için teşekkürler.

Psikolog Derya Sönmez

KİŞİSEL BİLGİ FORMU

1.Cinsiyetiniz : Kadın () Erkek ()

2-Doğum Tarihiniz:19.....

3-Eğitim Durumunuz

- | | |
|----------------------|-----|
| 1)Okur Yazar | () |
| 2)İlk Öğretim Mezunu | () |
| 3)Lise Mezunu | () |
| 4)Üniversite Mezunu | () |

5)Yüksek Lisans ()

6)Diğer ()

4-Çalışıyor musunuz?

1.Evet () Hayır ()

5-Çalışmıyorsanız geçiminizi kim sağlıyor?

1. Eşim () 2. Ailem () 3.Diğer ()

6-Ekonomik düzeyinizi aşağıdaki maddelere göre nasıl değerlendiriyorsunuz?

a)Çok yüksek ()

b)Yüksek ()

c)Orta ()

d)Düşük ()

e)Çok düşük ()

7-En uzun yaşadığınız yerleşim birimi hangisidir?

a)Kent ()

b)İlçe ()

c) Köy ()

8-Anne ve babanız boşandı mı?

1 .Evet () 2.Hayır ()

9-Nasıl bir aileden geliyorsunuz?

1. Çekirdek Aile () 2.Geniş Aile ()

10-Eşinizle hangi usülle evlendiniz ?

1.Anlaşarak () 2. Görücü usulüyle () 3.Diğer.....

11- Kaç yıldır berabersiniz/evlisiniz?

Nikahtan önce beraberlik.....yıl /.....ay

Evlilik süresiyıl/.....ay

12.Evlilik öncesi eşinizle birlikte yaşadınız mı?

1.Evet () 2.Hayır ()

13.Bu evlilik kaçınıcı evliliğiniz?.....

14- Eşinizin sizden önce evliliği var mı?

1-Evet () 2-Hayır ()

15-Çocuğunuz var mı?

1-Evet () 2. Hayır ()

16-Evlilik süresince eşiniz ve çocuklarınız dışında evde sizinle yaşayan kişi/kişiler varsa bu kişileri belirtiniz?

.....

17-Evlilik problemlerinizi çözmek amacıyla daha önce herhangi bir yardım aldınız mı?

1.Evet () 2. Hayır ()

18-Herhangi bir yardım aldıysanız kimden bu yardımı aldınız?

1. Uzmardan aldım () 2. Aile –akraba () 3.Arkadaş () 4.Diğer ()

19-Kim boşanma talebinde bulundu?

1. Ben () 2. Eşim () 3. Eşimle karşılıklı ()

4.Eşimin ailesi () 5.Ailem ()

20- Sizce boşanmanızdaki en önemli nedenler nelerdir, önem sırasına göre numaralandırınız. (En az 4 şıkkı işaretleyiniz)

Eşimin ailesi ile aramdaki geçimsizlik ()

Eşimin ailemle arasındaki geçimsizlik ()

Ailelerimiz arasındaki geçimsizlik ()

İlgisizlik ()

Çocukla/çocuklarla ilişkili ()

Cinsel problemler ()

Alkol ()

Fiziksel şiddet ()

Psikolojik şiddet ()

Kumar ()

Aldatma ()

Ekonomik Nedenler ()

Göç etmek ()

Sağlık problemleri ()

Diğer Nedenler

.....

.....

.....

